

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย ศรีอำไพ

พลอากาศตรี ดร.อนันต์ ศรีอำไพ

ตำราโครงการจัดทำตำราเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ตระหนักถึงความจำเป็นและภาวะขาดแคลน
ตำราที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ซึ่งตำราถือได้ว่าเป็นสื่อหลัก
สื่อหนึ่งที่สำคัญในการสอนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตลอดจนใช้เป็นเอกสารประกอบการ
ค้นคว้าอ้างอิงในทางวิชาการ โดยเฉพาะตำราที่มีคุณภาพมาตรฐานทางวิชาการ จึงได้ดำเนินการ
โครงการจัดทำตำราเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และจัดพิมพ์ตำรา พร้อมทั้ง
จัดทำแผ่นซีดี เพื่อมอบให้สถาบันอุดมศึกษาใช้ประโยชน์เป็นตำราประกอบการเรียนการสอน
ระดับอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงใคร่ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ
ศรีอำไพ และ พลอากาศตรีอนันต์ ศรีอำไพ ผู้แต่ง ที่ได้สละเวลาอันมีค่าแต่งตำราเรื่อง การเรียนรู้ตลอด
ชีวิต เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

(ศาสตราจารย์พิเศษภาวิช ทองโรจน์)

เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

กันยายน 2549

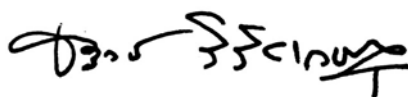
วิชาการต่าง ๆ ในสังคมทุกวันนี้มีได้ยู่หนึ่งกับที่ แต่เปลี่ยนแปลง
ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา คนที่เรียนจบสูง ๆ ถ้าอยากจะทำอย่างก้าวหน้า
ควรทำการค้นคว้าศึกษาเล่าเรียนต่อไป แม้จะมีใช้การศึกษาเล่าเรียน
ในระบบ เช่น อาจเข้ารับการอบรมสัมมนา ฟังการอภิปราย หรือ
ชมนิทรรศการว่ามีอะไรใหม่ ๆ การฟังข่าวสารจากวิทยุ หนังสือพิมพ์
นิตยสารต่าง ๆ ก็จำเป็น ทำให้เรารู้ว่าวิทยาการก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว
สิ่งแวดล้อมรอบตัวเรานั้นไม่อยู่กับที่ เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่มีการ
เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

พระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ที่ทรงพระราชทานเนื่องในโอกาสวันไหว้ครู
ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2526

คำนำ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองไทยและพลโลก ซึ่งอุดมการณ์ของการจัดการศึกษาไทย คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้วิธีการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ การศึกษาระดับอุดมศึกษาจะต้องช่วยพัฒนา นิสิต นักศึกษาให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตของเขา เพื่อให้มีตำราที่จะให้คณาจารย์และนิสิต นักศึกษาได้ใช้ศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้ดำเนินการจัดทำตำราเรื่อง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้มอบหมายให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย ศรีอำไพ และ พลอากาศตรี ดร.อนันต์ ศรีอำไพ เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำตำราดังกล่าว

ในนามของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย ศรีอำไพ และ พลอากาศตรี ดร.อนันต์ ศรีอำไพ ที่กรุณารวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ ความรู้ จากเอกสาร บทความ หนังสือ และตำราต่าง ๆ จนทำให้ได้ตำราเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเล่มนี้ และขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่สร้างโอกาสให้เกิดตำราการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้น มหาวิทยาลัยมหาสารคามหวังเป็นอย่างยิ่งว่าตำราเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามสมควร

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์อัครชัย วิริยะเวชกุล ราชบัณฑิต)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำชี้แจงของผู้เขียน

ตำรา เรื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต เล่มนี้ผู้เขียนได้ศึกษาหลักการและแนวคิดต่าง ๆ แล้วรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากเอกสาร บทความ หนังสือ และตำรา ทั้งของไทยและของต่างประเทศ จนทำให้การเขียนตำราเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ในตำราเล่มนี้ประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ 8 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ได้กล่าวถึงความนำ ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีแห่งการเรียนรู้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณค่าของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษานอกกระบวน การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

บทที่ 2 ระบบการให้บริการทางการศึกษา ได้กล่าวถึงระบบการเรียนการสอน 2 ระบบ ได้แก่ ระบบการจัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า และระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ความหมายของ e-Learning วิธีการเข้าถึงการศึกษา ความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบ Online Learning และแบบ Face-to-Face Learning ข้อดี 10 ประการของการศึกษาทางไกลโดยใช้สื่อ ICT

บทที่ 3 จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ 4 ประเภท ได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้เพื่อชีวิต และวิธีคิดที่สำคัญ 2 วิธี คือ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และวิธีคิดแบบหวมกหกไบ

บทที่ 4 การศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มหาวิทยาลัย ได้กล่าวถึงการเรียนรู้หนังสือ และได้เน้นการจัดการศึกษาในระบบโดยเริ่มตั้งแต่ระดับปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา การอุดมศึกษา และกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา

บทที่ 5 แนวคิดและนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของต่างประเทศ ได้กล่าวถึงแนวคิดและนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา

บทที่ 6 การเรียนรู้ตลอดชีวิตจากกระแสโลกสู่วิถีไทย ได้กล่าวถึงศักยภาพการจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย สถานภาพปัจจุบันของระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย

บทที่ 7 หลักสูตรนวัตกรรม ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรสำหรับการศึกษาตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทที่ 8 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติร่วมกัน ได้กล่าวถึงแนวคิดและหลักการของการจัดการความรู้ การเรียนรู้จากกรณีศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการจัดการความรู้ในชุมชน และการจัดการความรู้ของหน่วยงานราชการ ซึ่งถือเป็นกรณีตัวอย่างของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนที่เกี่ยวข้อง

ในการนำเสนอเนื้อหาสาระในแต่ละบทนั้น ผู้เขียนได้เขียนให้เห็นความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน อนึ่งในตำราเล่มนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ไว้ในบทที่ 1 และได้เน้นการจัดการศึกษาในระบบไว้ในบทที่ 4 ซึ่งการศึกษาในระบบนั้นเป็นเพียงการศึกษาและเตรียมเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้เท่านั้น การเรียนรู้จริงจะเกิดขึ้นเมื่อเดิมเข้าสู่ชีวิตการทำงานและการเรียนรู้นั้นจะต้องดำเนินไปตลอดชีวิต ซึ่งในช่วงชีวิตการทำงานคนจะได้เรียนรู้จากการศึกษาที่เรียกว่าศึกษานอกระบบและศึกษาตามอัธยาศัยตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

ฉะนั้นผู้เขียนหวังว่าตำราเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านอยู่บ้างไม่มากนักน้อย และในโอกาสนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ศาสตราจารย์ นายแพทย์อัครชัย วิริยะเวชกุล ราชบัณฑิต) ในฐานะที่ปรึกษาในการทำตำราเล่มนี้

ผู้เขียน

กันยายน 2549

สารบัญ

หน้า

พระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

คำนำ

คำชี้แจงของผู้เขียน

บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 ความนำ	1
	1.2 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1
	1.3 หลักการของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3
	1.4 วิธีแห่งการเรียนรู้	7
	1.5 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	8
	1.6 คุณค่าของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	8
	1.7 การศึกษานอกระบบ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตาม อัธยาศัย ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต	10
	เอกสารอ้างอิง	15
บทที่ 2	ระบบการให้บริการทางการศึกษา	17
	2.1 ความหมายของ e-Learning	18
	2.2 ความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบ Online Learning และแบบ Face-to-Face Learning	20
	2.3 ข้อดี 10 ประการของการศึกษาทางไกลโดยใช้สื่อ ICT (Online Learning)	25
	เอกสารอ้างอิง	28
บทที่ 3	จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้	29
	3.1 การเรียนเพื่อรู้	29
	3.2 การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง	31

3.3 การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน	32
3.4 การเรียนรู้เพื่อชีวิต	32
เอกสารอ้างอิง	33
บทที่ 4 การศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มหาวิทยาลัย	34
4.1 การรู้หนังสือ	36
4.2 การศึกษาปฐมวัย	37
4.3 การศึกษาขั้นพื้นฐาน	38
4.4 การอาชีวศึกษา	39
4.5 การอุดมศึกษา	40
4.6 กลไกการประกันคุณภาพการศึกษา	43
เอกสารอ้างอิง	45
บทที่ 5 แนวคิดและนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของต่างประเทศ	46
5.1 ประเทศญี่ปุ่น	46
5.2 ประเทศเกาหลีใต้	51
5.3 ประเทศอังกฤษ	55
5.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา	59
เอกสารอ้างอิง	67
บทที่ 6 ศักยภาพการจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย	69
6.1 ศักยภาพการจัดระบบการเรียนรู้	69
6.2 สถานภาพปัจจุบันของระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย	73
6.3 แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย	75
เอกสารอ้างอิง	77

บทที่ 7	หลักสูตรนวัตกรรม	78
7.1	ความหมายของหลักสูตร	78
7.2	องค์ประกอบของหลักสูตร	78
7.3	การพัฒนาหลักสูตร	81
7.4	หลักสูตรสำหรับการศึกษาลดชีวิต	82
7.5	การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	84
	เอกสารอ้างอิง	103
บทที่ 8	การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติร่วมกัน	104
8.1	แนวคิดและการจัดการความรู้	104
8.2	การเรียนรู้จากกรณีศึกษา	107
	เอกสารอ้างอิง	114
บรรณานุกรม		115
ภาคผนวก		119
ภาคผนวก ก	แนวคิดและที่มาของหลักการเรื่อง การศึกษาลดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน	120
ภาคผนวก ข	การอุดมศึกษาไทย โดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ	123
ภาคผนวก ค	เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ	132

บทที่ 1

บทนำ

ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึง ความนำ ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีแห่งการเรียนรู้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณค่าของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความนำ

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาก่อนพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ได้แถลงต่อรัฐสภาซึ่งมีอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาดังกล่าวเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาคอนไทยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 1)

1.2 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มีผู้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ไว้ดังนี้

การศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า กระบวนการจัดการศึกษาที่ผสมผสานการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ เวลา และสถานที่ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามความต้องการและความสนใจ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิตหมายความว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล

อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้หรือประสบการณ์จากการจัดการศึกษาหรือจากกิจกรรมในชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย (วิจารณ์ พานิช. 2005 : Web Site)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวง ศึกษาธิการ. 2546 : 2)

พศิน แดงจวง (2545 : 118) ได้อ้างคำกล่าว Peterson ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กรอบแนวคิดในการดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผน การปฏิบัติ และการร่วมมือกันจัดการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนตลอดชีวิต ในขณะที่ Miura และคณะ มองว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเตรียมการด้านการศึกษาจากมุมมองของฝ่ายผู้เรียน แทนที่จะเป็นของฝ่ายนักวิชาการ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นที่ทุกคนต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

วิจิตร ศรีสอาน (2545 : 22) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นมาตรการอย่างหนึ่ง ที่ระบุดึงการจากระบบการบริหารที่มีระเบียบ วิธีการ และกระบวนการดำเนินงาน ในขณะที่ การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นถือเป็นนิสัยของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เป็นแบบหนึ่งของ พฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นปัจจัยภายนอกที่คอยบ่งชี้ถึง ความจำเป็น ความต้องการ ซึ่งต้องเตรียมและอำนวยความสะดวกเรื่องวิธีการและทรัพยากร ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นจะขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและความสามารถส่วนตัวของผู้เรียน

สุนทร สุนันทชัย (2532 : 8-9) ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างของการศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การจากระบบการให้มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล
2. เป็นการจากระบบการวางแผนทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ

อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

3. เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การรับความรู้ ทักษะ และเจตคติซึ่งเกิดขึ้น ได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ มีการจัดและไม่มีการจัด มีการวางแผน และไม่มีการวางแผนจากที่บุคคลกระทบกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวตั้งแต่เกิดจนตาย

1.3 หลักการของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คณะทำงานส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ได้สรุปแนวความคิดหลักและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ (2005 : Web Site) ดังนี้

แนวความคิดหลักของการศึกษาตลอดชีวิต

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาให้กับทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จากเด็กถึง วัยชรา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์ทุกคน ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวทันยุคกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นแนวโน้มการพัฒนา ในโลกปัจจุบัน

2. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการผสมผสานและเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่เกิดจาก การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อนำผลการเรียนรู้นั้นไป พัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม การจัดการเพื่อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงต้องจัดหลักสูตร สื่อ วิธีการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเข้าถึงการเรียนรู้ได้สะดวก และนำความรู้ที่ได้ไปใช้จริง

3. การศึกษาตลอดชีวิต ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพ มีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ มีอิสรภาพที่จะเลือก เนื้อหา รูปแบบ วิธีการ ในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง

4. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคม ทำให้การติดต่อสื่อสารตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ในสังคมมนุษย์เป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั่วถึง และมีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เข้าถึงความรู้อันมหาศาลได้โดยไม่มี ขีดกั้นพรมแดนแห่งความรู้ ทำให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นวงจรที่ไม่หยุดนิ่ง และมีพลังต่อการ เปลี่ยนแปลง

5. สังคมปัจจุบันและอนาคตใช้ความรู้เป็นพลังในการกระทำทางสังคม ระบบทุกระบบ ในสังคมย่อมใช้ความรู้เป็นพลังในการขับเคลื่อนระบบ ดังนั้น การศึกษาและการเรียนรู้จึงเป็นกลไก ที่ระบบต่าง ๆ ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ดังนั้น ทุก ๆ ระบบทุกหน่วยงานจึงมีส่วนร่วมรับผิดชอบ

ต่อการศึกษาตลอดชีวิตของทุกคนในสังคม ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. หลักการบูรณาการและความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องของการศึกษาในระบบ โรงเรียนนอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

2. หลักความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสเลือกศึกษาหาความรู้ตามศักยภาพและความต้องการของตน การศึกษาควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน

3. หลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับพื้นฐานและความสนใจของผู้เรียนของตนเองได้

4. หลักการศึกษาเพื่อชีวิต โดยเน้นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนและสภาพชุมชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตน เป็นการจัดการศึกษาที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

5. หลักการเรียนรู้เพื่อการคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น โดยส่งเสริมกระบวนการวิเคราะห์ตัดสินใจ และแก้ปัญหา บนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล

6. หลักการกระจายอำนาจ โดยให้ผู้เรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมเน้นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับชุมชนท้องถิ่น

7. หลักการความยืดหยุ่นและความหลากหลาย เพื่อมุ่งให้การศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชนอย่างกว้างขวาง

วิจิตร ศรีสอาน (2545 : 13-15) ได้กล่าวถึงแนวคิด ที่มาของหลักการเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคในสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของพลเมืองในประเทศที่ปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น ถือว่าสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของคนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง พลเมืองทุกคนต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Basic Human Rights) ของคน

2. การจัดการศึกษาภาคบังคับนั้นรัฐต้องจัดเป็นบริการให้เปล่า ส่วนจะจัดได้กี่ปีนั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละประเทศ ซึ่งสำหรับประเทศไทยนั้นได้ประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 หมวดของสิทธิของประชาชนชาวไทยที่ให้หลักประกันว่ารัฐจะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างกว้างขวางและทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

3. หลักของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตทวีขึ้นมาจากแนวความคิดที่มาจากเชิงปรัชญา เชิงสิทธิ เชิงโอกาส เพราะสิ่งที่รู้ที่เรียนล้าสมัยเร็วมาก การศึกษานับว่าเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเสมือนปัจจัยที่ 5 ของการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้นจากปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ในที่สุดจึงต้องมีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อให้คนทันสมัยอยู่เสมอ (รายละเอียดดูได้จากภาคผนวก ก)

อดุลย์ วิริยเวชกุล (2548 : 53-58) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการทัศนในมิติการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไว้ดังนี้

1. **อิทธิพลของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในยุคนี้เป็นไปด้วยอัตราที่รวดเร็วกว่าเดิมอย่างมาก บรรดาการค้นพบใหม่ ๆ มีมากขึ้น และรวดเร็วขึ้น ส่วนหนึ่งและส่วนสำคัญของปัจจัยนี้ก็คือ การที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ที่ทันสมัย และมีความเป็นอัตโนมัติสูงมาใช้ในการศึกษา ในการค้นคว้าวิจัย ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ทางพันธุกรรม วิเคราะห์หา ดี เอ็น เอ ซึ่งแต่เดิมต้องอาศัย “มือทำ” ก็เปลี่ยนมาใช้เครื่องมืออัตโนมัติหรือกึ่งอัตโนมัติมาช่วยในการวิเคราะห์ ทำให้เกิดความรวดเร็ว การนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ก็ทำให้เกิดความง่ายและความรวดเร็วในการศึกษาวิจัย และการค้นหาข้อมูลความรู้ต่าง ๆ อย่างมาก เป็นเหตุให้ผู้เรียน ผู้ศึกษาวิจัยจำเป็นต้อง “เรียนใหม่ตลอดเวลา” หรือ “เรียนเพิ่มเติมตลอดเวลา” เพื่อจะมีความก้าวหน้า เพื่อที่จะทันสมัย เพื่อที่จะทันเหตุการณ์ เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพได้ดียิ่งขึ้น

2. **โครงสร้างอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป** เราคงทราบกันดีว่าในยุคใหม่นับแต่ได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ได้เริ่มต้นมาจากประเทศอังกฤษนั้น โครงสร้างอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ในประเทศของเรายังเห็นได้ชัดเจนมาก การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างจากเกษตรกรรมมาเป็น “เกษตร-อุตสาหกรรม” หรืออุตสาหกรรมในประเทศต่าง ๆ นั้น เป็นเหตุให้ต้องปรับเปลี่ยนทั้งระบบการศึกษา และเนื้อหาสาระที่ประชาชนต้องเรียนเสียใหม่ตามไปด้วย อันเท่ากับเป็นการเร่งกระบวนการทัศนไปสู่ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” นั่นเอง

3. **ประชากรโลกที่เปลี่ยนไป** องค์ประกอบประชากรโลก ประเพณี วัฒนธรรม ได้มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมมาก ในยุคปัจจุบัน การเดินทางจากชุมชนของตน การย้ายถิ่น การไปประกอบอาชีพนอกชุมชน หรือประเทศเดิมของตนนั้นได้ขยายขอบเขตไปมากมาย อันมีเหตุ

มาจากการคมนาคม การสื่อสารที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผลกระทบจากความขัดแย้งที่ทำให้ต้องมีการอพยพในลักษณะต่าง ๆ มากมาย ประชากรจากทุกแห่งในโลกย่อมต้องการการดำรงชีพที่ดีกว่าสบายกว่า มีคุณภาพชีวิตที่น่าจะ “ดีกว่า” มีอาชีพที่พึงพอใจและสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวได้มากกว่า ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้บุคคลต้องเรียนรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

4. อิทธิพลของโทรทัศน์และสื่ออื่น ๆ โทรทัศน์และสื่ออื่น ๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ “ลดช่องว่าง” ระหว่างบุคคลและประชากรที่พำนักอาศัยในท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความทันสมัยและทันเหตุการณ์ อันเป็นการกระตุ้นที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนต้องการชีวิตและความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างจาก “ภาพและความนึกคิด” ที่ได้จากโทรทัศน์และสื่อ ซึ่งเท่ากับเป็นทั้ง “ตัวกระตุ้น” และ “ตัวประกอบ” ทำให้บุคคลต้อง “เรียนรู้ตลอดชีวิต”

5. ธรรมชาติของงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่เดิมมานั้น อนาคตของนักเรียนในโรงเรียนพอจะคาดหมายได้โดยไม่ยากนัก เช่น ถ้าบิดามารดาประกอบอาชีพทำนา ผู้เป็นบุตรธิดาก็มีทางเป็นไปได้มากกว่าต้องสืบสานอาชีพที่บิดามารดาทำ คือ ทำนา ถ้าบิดามารดามีอาชีพค้าขายความเป็นไปได้อย่างมากก็คือ บุตรหลานของตนก็จะมีอาชีพค้าขายเจริญรอยตามบิดามารดา จะมีน้อยคนมากที่จะเปลี่ยนอาชีพไปประกอบอาชีพอย่างอื่น ยิ่งกว่านั้น การประกอบอาชีพเจริญรอยตามบิดามารดาหรือบรรพบุรุษนั้นได้เป็นไปในลักษณะเช่นนี้มานานแล้ว การย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพอย่างอื่น หรือที่อื่น ๆ ก็นับได้ว่ามีน้อยมาก

ในปัจจุบันบุคคลมีการศึกษาดีขึ้น บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสื่อสารและการคมนาคม ปัจจัยเหล่านี้เห็นได้ชัดว่าทำให้ลักษณะการประกอบอาชีพก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แม้แต่ในกลุ่ม “ผู้มีการศึกษา” อาทิ ได้รับความปริญญาแพทย วิทยาศาสตร์ ลักษณะของงานที่ทำในปัจจุบันก็เปลี่ยนแปลงและแปรเปลี่ยนไปอย่างมากเหมือนกัน

6. ความจำเป็นจากสภาวะแวดล้อม สังคมคือบุคคล ครอบครัว ที่มาอยู่ร่วมกันอยู่ในชุมชนเดียวกัน การไปมาหาสู่ การมีปฏิสัมพันธ์ การทำกิจกรรมร่วมกัน และอื่น ๆ ย่อมทำให้บุคคล ครอบครัวและประชาชนเหล่านั้นสังเกตและเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตนเอง เรียนรู้และสังเกตชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิต คุณภาพชีวิตของสังคม และชุมชนของตน ของประเทศ และในโลก สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้เองมีส่วนเป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญที่บุคคลต้องการในสิ่งที่ดีขึ้น ซึ่งเท่ากับการชักนำและทำให้ต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลา นั่นเอง

7. ศักยภาพส่วนบุคคลที่ต้องปรับเปลี่ยน ตัวกระตุ้น ตัวขับเคลื่อนให้บุคคลต้องการในสิ่งที่ตนเองคิดว่าดีขึ้นกว่าเดิม เช่น ความพึงพอใจของตนเองในด้านต่าง ๆ อาทิ การดำรงชีพ การประกอบอาชีพ ความสะดวกสบาย คุณภาพชีวิต วิถีชีวิต เหล่านี้เป็นทั้งตัวกระตุ้นและขับเคลื่อน

ให้ตนเองต้องปรับเปลี่ยน และการปรับเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดก็คือ การเรียนรู้ใหม่ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต นั่นเอง

8. ระบบโครงสร้างอำนาจในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบโครงสร้างอำนาจในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป “ชั่วอำนาจ” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจนอาจจะเรียกได้ว่า “กลับตาลปัตร” นั้น มีผลสำคัญทำให้ภาคการผลิตของประเทศต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย ซึ่งย่อมหมายถึง แรงงานที่ใช้ก็ต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วยเช่นเดียวกัน เห็นได้ชัดจากการที่ผู้ใช้แรงงานของไทยต้อง “อพยพ ย้ายถิ่น” ไปประกอบอาชีพในประเทศอื่น ๆ ซึ่งหลายประเทศเราก็คงจะเคยคิดว่าเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม เรามีอำนาจทางการเงินและด้านอื่น ๆ ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมายมหาศาล เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ประเทศในกลุ่มตะวันออกกลาง และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน เป็นต้น แรงงานที่จะเปลี่ยนแปลงไปตอบสนองโครงสร้างอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไปได้นั้น จะมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลคิมน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ และทักษะของแรงงาน ซึ่งประเด็นที่สำคัญอย่างมากในการปรับเปลี่ยน ณ จุดนี้ก็คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของบรรดาผู้ใช้แรงงานในกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้น นั่นเอง

1.4 วิธีแห่งการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาเรื่องของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้ว จะพบว่าวิธีแห่งการเรียนรู้ (Modes of Learning) ที่คนจะใฝ่หาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตนั้น มาจากการจัดการศึกษา 3 ระบบ คือ

1. การศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2. การศึกษานอกระบบ (Nonformal Education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ เป็นต้น

1.5 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การที่จะทำให้แต่ละบุคคลมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ผู้เขียนขอเสนอปัจจัยสู่ความสำเร็จซึ่งประกอบด้วย

1.5.1 คนต้องมีธรรมชาตินำไปสู่ความสำเร็จที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 อันได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ขอขยายความเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจยิ่งขึ้น ดังนี้

ฉันทะ หมายถึง ความพอใจและเห็นคุณค่าในฐานะที่เป็นสิ่งที่ตนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในที่เรควรจะได้ ข้อนี้เป็นศรัทธากำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อ ๆ ไปทุกข้อ

วิริยะ หมายถึง ความพากเพียร และ การกระทำที่ต่อเนื่องไม่ขาดตอน เป็นระยะเวลาจนประสบความสำเร็จ

จิตตะ หมายถึง การเอาใจจดจ่อและความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่า สมาธิอยู่ด้วย

วิมังสา หมายถึง การตรวจสอบในเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งคำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้ด้วย

1.5.2 คนต้องมีความสามารถในการค้นหาความรู้ ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีในการสื่อสาร (Information, Communication and Technology) และมีความสามารถและทักษะในการอ่าน (Reading Skill) ในการคิดเชิงวิเคราะห์ (Thinking Skill) และในการเขียน (Writing Skill)

1.5.3 คนต้องมีความสุขในการเรียนรู้

1.5.4 คนต้องสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชนและสังคม

1.6 คุณค่าของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกุญแจสำคัญสู่ศตวรรษที่ 21 และจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานซึ่งวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับช่วงเวลาและจังหวะชีวิตของมนุษย์เราซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 106) ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายแง่มุมของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อรองรับการเติบโตของทั้งการประกอบอาชีพ และความชำนาญในวิชาชีพของผู้เรียน รวมทั้งความพึงพอใจส่วนตัวด้วย ผู้คนในสังคมแห่งการเรียนรู้

ทำการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเอง และเพื่อพยายามเติมเต็มให้แก่ศักยภาพของตนเอง การปรับปรุงคุณภาพในการทำงานก็จะนำไปสู่คุณภาพของสินค้าและบริการที่ดีขึ้น ซึ่งก็จะเป็นการเพิ่มการแข่งขันของเศรษฐกิจไร้พรมแดนในเชิงบวก ในสังคมที่ผู้คนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ความรังเกียจเคียดแค้น และการขาดความอดทนก็จะลดน้อยลง คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก็จะดีขึ้นเป็นอย่างมาก ซึ่ง วิจิตร ศรีสอาน (2545 : 24-25) สรุปคุณค่าของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การเพิ่มการแข่งขันของเศรษฐกิจไร้พรมแดนในเชิงบวก

ในเศรษฐกิจแบบไร้พรมแดนนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีความทำงานที่มีความหลากหลายด้านสาขาวิชาและวัฒนธรรม บัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงถูกคาดหวังไว้ว่าจะมีความสามารถ ค่านิยม และทัศนคติเชิงบวก บัณฑิตจะต้องมีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอในสาขาวิชาเอกของตน และมีความรู้ความสามารถในระดับหนึ่งในศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีความสามารถในการค้นหา ทำความเข้าใจ และนำข้อมูลต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ให้ได้ บัณฑิตทั้งหลายจึงจำเป็นต้องมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และสารสนเทศด้วย คนที่จะสามารถทำงานในโลกที่ไร้พรมแดนได้ต้องมีความรู้ในเรื่องของทักษะทั่ว ๆ ไป ในระดับที่สูงพอประมาณด้วย เช่น ความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งก็รวมทั้งทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน ในสองภาษาหรือมากกว่านั้น ความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น ซึ่งก็หมายถึงต้องมีทักษะในการเข้าสังคมและสร้างเครือข่าย (Interpersonal & Networking Skills) คน ๆ นั้นจะต้องเป็นคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเป็นผู้นำ และมีทักษะในการบริหารจัดการในขณะเดียวกัน บัณฑิตทั้งหลายก็จะต้องมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม และมีศีลธรรมเป็นอย่างมากด้วย ผู้คนที่อยู่ในโลกที่ไร้พรมแดนได้จะต้องยอมรับค่านิยมที่เป็นหลักสากล เช่น ประชาธิปไตยสิทธิมนุษยชน สันติภาพ และความห่วงใยในสิ่งแวดล้อม คน ๆ นั้นจะต้องเป็นคนที่มีความอดทนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี และชื่นชมในความหลากหลายของวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วยความสามารถเหล่านี้ไม่ใช่ว่านักเรียนนักศึกษาจะเรียนรู้ได้หมดในช่วงที่ศึกษาอยู่ในระบบ แต่พวกเขาจะได้เรียนรู้และซึมซับมันในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต ดังนั้น เป้าหมายของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงเพื่อเป็นการเติมเต็มให้กับตนเองเท่าที่ศักยภาพของแต่ละคนมีอยู่

ในสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารและเศรษฐกิจที่ไร้พรมแดนที่มีความก้าวหน้าทางด้านงานวิจัยและการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้นั้น ก็จะนำไปสู่การเพิ่มการแข่งขันในเชิงบวกให้กับการทำงานในองค์กรต่าง ๆ ที่รวมไปถึงการมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และโครงสร้างสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการนั้นจะต้องสนับสนุนการเรียนรู้โดยผ่านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความคิดและประสบการณ์ใหม่ ๆ ทั้งในแบบที่เป็นทางการและ

ไม่เป็นทางการ พนักงานจะต้องมีโอกาสกลับไปรับการศึกษาและเรียนอยู่เรื่อย ๆ เพื่อคอยดูแล บำรุงรักษาคุณภาพการทำงานของคน และเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความต้องการใหม่ ๆ ที่มีเข้ามา การพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในสถานประกอบการเหล่านี้ก็จะนำไปสู่คุณภาพที่ดีขึ้นของสินค้าและบริการ ซึ่งก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาของเศรษฐกิจทั่วทั้งสังคมที่มากขึ้นไปอีก

2. การพัฒนาตนเอง

ค่าเฉลี่ยของอายุคนนั้นเพิ่มขึ้นมาก เพราะความก้าวหน้าทางด้านการแพทย์และคุณภาพชีวิตโดยทั่วไปดีขึ้น คนที่เกษียณอายุตอน 60 หรือ 65 ยังแข็งแรงและยังคงสามารถช่วยเหลือในเรื่องของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจได้เป็นอย่างมาก พวกเขาอาจจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมอีกบ้างเพื่ออาชีพใหม่ของตน คนที่เกษียณอายุแล้วบางคนก็มีเวลาที่จะศึกษาเพิ่มเติม เพื่อตอบสนองความพึงพอใจส่วนตัว เราจะต้องจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่หรือการศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) ไว้เพื่อรองรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้อาวุโสที่มีความประสงค์ จะเข้ารับการศึกษเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเรียนเพื่อการทำงานใหม่ หรือเพื่อความเพลิดเพลินส่วนตัว

ในช่วงเวลาหนึ่งของผู้หญิง เขาอาจจะเลือกและทุ่มเทให้กับการตั้งครอบครัวและเลี้ยงลูก (แทนการทำงาน) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเด็ก ๆ นั้นเริ่มที่จะโตพอและดูแลตัวเองได้บ้างแล้ว ผู้หญิงหลายคนก็มีความประสงค์ที่จะกลับไปทำงานเพื่อให้ผู้หญิงเหล่านั้น ได้ปรับความรู้ของตนให้ทันกับยุคสมัย เพิ่มพูนและเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ให้โอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้หญิงเหล่านี้

3. การแก้ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาต่อเนื่องนั้นก็อาจเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ด้านสังคมและวัฒนธรรมได้ ในสังคมที่ผู้คนมีการศึกษาที่ดีขึ้น ความรังเกียจเดียดฉันท์ และการขาดความอดทนก็จะลดลง ดังนั้น ในชุมชนเช่นนี้ก็จะมีความเข้าใจและสันติสุขเพิ่มมากขึ้น การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการส่งเสริมการแก้ปัญหาทางสังคมและจิตวิทยาที่เป็นผลมาจากการอยู่ในสังคมที่ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย หรือความเครียดอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น การศึกษาตลอดชีวิตสามารถที่จะส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างสันติสุข และอย่างมีความสุขของผู้คนในสังคมได้

1.7 การศึกษานอกระบบ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษตามอัธยาศัย

ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education) เดิมใช้คำว่าการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) หมายความว่าถึงกิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้น

สำหรับประชาชนวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ต่อมาในระยะหลังผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักว่า บริการการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งจัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนนั้นไม่สามารถจัดได้ครอบคลุมเด็กและเยาวชน ที่พลาดโอกาสการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงได้คิดเรื่องการศึกษาอกระบบ (Nonformal Education) ขึ้นมาเพื่อให้สามารถจัดบริการให้ครอบคลุมบุคคลทุกช่วงอายุ ถ้าหากจะทำความเข้าใจยิ่งขึ้น การศึกษาผู้ใหญ่ก็จะหมายถึงการศึกษานอกระบบสำหรับผู้ใหญ่นั้นเอง (เจเลียว บุรีภักดี. 2532 : 283)

ดับเบิลยู สตีเวน แมคคอลลี (W.Steen Mecall อ้างอิงมาจาก เพ็ญศรี ทวีสุวรรณ. 2532 : 317) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหลายซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของภาคปกติการศึกษาอกระบบโรงเรียนมีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึงการศึกษาทุกอย่างตั้งแต่การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน ๆ การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่ และจากหน่วยพัฒนาต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากกลุ่มหนุ่มสาว การเรียนรู้จากสมาคมต่าง ๆ เป็นต้น

ยูเนสโก (อ้างอิงมาจาก เพ็ญศรี ทวีสุวรรณ. 2532 : 319) ได้ให้ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่ว่า การศึกษาผู้ใหญ่ หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา ระดับ และวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ไม่จะเป็นการเพิ่มหรือการทดแทน การศึกษาที่เริ่มต้นที่โรงเรียน วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย และการเป็นช่างฝึกหัดซึ่งบุคคลที่สังคมถือว่าเป็นผู้ใหญ่ (โดยหลักสากลถือว่าเป็นประชาชนอายุ 20 ปีขึ้นไปคือผู้ใหญ่) ได้พัฒนาความสามารถเพิ่มพูนและปรับปรุงคุณสมบัติทางวิชาการและวิชาชีพทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติหรือพฤติกรรมในสองด้าน คือ พัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม อย่างสมดุลและมีอิสระ

การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการและความจำเป็นของบุคคลต่อเนื่องไปจากการศึกษาที่ได้รับจากการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอุดมศึกษาการให้ความหมายในลักษณะนี้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษาซึ่งจัดในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นั้น เมื่อผู้เรียนเรียนจบตามหลักสูตร เช่น จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และเรียนอุดมศึกษาอีก 4-6 ปี แล้วแต่สาขาวิชานั้น เมื่อจบจากสถาบันแล้วไม่มีโอกาสกลับเข้ามาเรียนอีกทั้ง ๆ ที่มีความจำเป็นต้องเรียนรู้อีกด้วยความจำเป็นดังกล่าวความคิดเรื่องการศึกษาต่อเนื่องจึงเกิดขึ้นจากส่วนต่าง ๆ ของสังคม โดยจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นตามความต้องการที่นอกเหนือจากการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอุดมศึกษาเป็นสำคัญ

ยูเนสโก ได้เสนอแนวคิดเรื่องการศึกษาต่อเนื่องภายใต้โครงการสัมมนาในโครงการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อปวงชนแห่งเอเชียและแปซิฟิก เมื่อปี ค.ศ.1987 ซึ่งได้เสนอรูปแบบของโปรแกรมสาขาการศึกษาต่อเนื่องไว้ 6 รูปแบบ ได้แก่ (ชัยศ อัมสุวรรณ. 2549 : Web Site)

1. การจัดการศึกษาหลังจากการรู้หนังสือ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะคงสภาพการรู้หนังสือ พัฒนาทักษะการเรียนรู้พื้นฐานต่อการดำรงชีวิต เช่น คิดเลขได้ แก้ปัญหาได้ อ่านได้คล่องแคล่ว เป็นต้น

2. การจัดการศึกษาเพื่อการเทียบโอนซึ่งจัดเป็นโปรแกรมที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้กลับไปเทียบโอนเข้าสู่หลักสูตรของการศึกษาในระบบได้

3. การจัดการศึกษาเพื่อการมีรายได้ เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ มีทักษะในการประกอบอาชีพ หรือพัฒนาอาชีพ โดยมุ่งที่จะให้มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและทักษะชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้มี ความรู้ ความสามารถที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมปัจจุบัน

5. การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความสนใจของบุคคล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตน เพื่อให้มีการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการ เช่น เรื่องศิลปะ วัฒนธรรม การเมือง ศาสนา เป็นต้น

6. การจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับอนาคต โดยเน้นไปที่การเตรียมคนให้มีความรู้ และทักษะสำหรับการทำงานและการดำรงชีวิต ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ หรือของโลก ขอบเขตของการศึกษาต่อเนื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นความกว้างขวางครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจากที่จัดในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบัน และเป็นเรื่องที่คนทุกคนควรจะได้รับโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ที่นอกเหนือจากการศึกษาในระบบ

การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบไม่เป็นทางการแต่การศึกษาชนิดนี้ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ การที่ไม่สามารถจัดการให้การศึกษาตามอัธยาศัยมีรูปแบบชัดเจนแน่นอนได้เพราะการศึกษาชนิดนี้เป็นลักษณะที่ไม่ชัดเจนแน่นอน หากเราเอากรอบของการจัดการศึกษาทั่ว ๆ ไปมาจับ เช่น เป้าประสงค์ หลักสูตร กระบวนการเรียน การสอน สื่อ และวิธีการวัด และประเมินผลมาจับจะเห็นว่าเราตอบคำถามเหล่านี้ไม่ได้โดยสิ้นเชิง ฉะนั้นการทำความเข้าใจกับการศึกษาตามอัธยาศัยควรได้พิจารณาประเด็นต่อไปนี้ (ชัยศ อัมสุวรรณ. 2549 : Web Site)

1. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่งตามแต่สถานการณ์จะพาไป สถานการณ์แห่งการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่จำกัดสถานที่ อายุ กลุ่ม รูปแบบ หรือวิธีการเรียนรู้

2. การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ จะเป็นบุคคล วัตถุ สิ่งของ สถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เช่น เรียนจากพ่อแม่ เรียนจากการทดลองทำ เรียนจากการพาตนเองเข้าไปสู่เหตุการณ์ เรียนจากการสัมผัสวัสดุสิ่งของ สื่อ ฯลฯ การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้น ณ จุดหนึ่งภายในใจของบุคคล

3. ลักษณะของการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาตามอัธยาศัย โดยทั่วไปมีลักษณะเฉพาะที่

3.1 เป็นการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนฐานของการสนทนา (Conversation Base)

3.2 ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นับแต่เลือกที่จะเรียนหรือไม่เรียน จะเรียนเรื่องใด และพอเพียงแล้วหรือยัง

3.3 การเรียนรู้คาดหมายล่วงหน้าไม่ได้ (Unpredictable) บางสถานการณ์เกิดการเรียนรู้ แต่บางสถานการณ์ไม่เกิดการเรียนรู้ บางคนเกิดการเรียนรู้ แต่ในสถานการณ์เดียวกัน บางคนไม่เกิดการเรียนรู้

3.4 การประเมินผลอยู่ที่ตัวผู้เรียนเองเป็นสำคัญ แต่บางกรณีขึ้นอยู่กับบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยที่จะยอมรับความรู้ที่เกิดขึ้น แต่ไม่มีรูปแบบการประเมินที่ชัดเจนแน่นอน

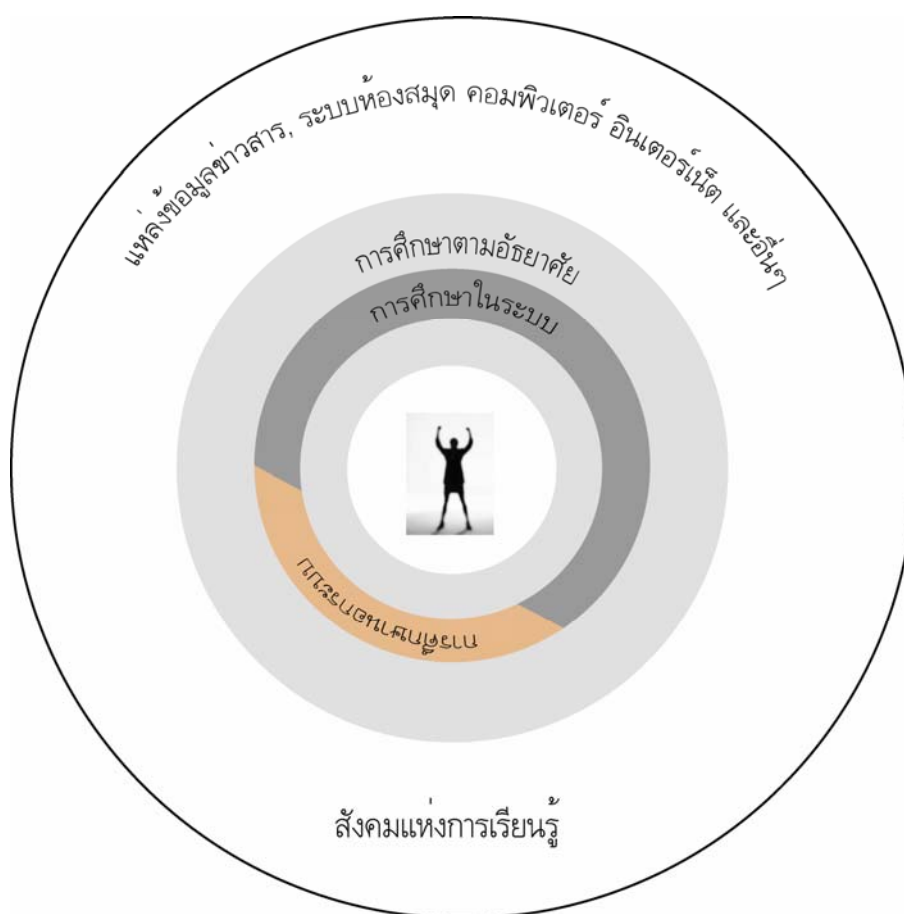
4. ผลของการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นมิได้อยู่โดยไม่รู้ตัว เพราะเป็นการสั่งสมมาทีละเล็กทีละน้อย ไม่อาจคาดหวังได้ว่าผลของการเรียนรู้เป็นอย่างไรจนกว่าจะนำมาใช้ในชีวิตจริง การประเมินจึงทำได้ไม่ง่าย เพราะคุณค่าของผลการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไม่ใช่สิ่งที่จะนำไปสู่การเรียนต่อได้มากเท่ากับการนำไปใช้ในชีวิตจริง

5. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นเพียงการจัดการให้บุคคลเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบที่หลากหลายโดยการจัดสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกื้อหนุน บรรยากาศ สถานการณ์ ให้บุคคลได้เรียนรู้

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีข้อกำหนด เรื่อง การศึกษา ตามอัธยาศัยไว้ในมาตรา 25 ความว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ” ซึ่งชื่อเว็บไซต์ของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว ดังในภาคผนวก ค

สรุปว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นเป้าหมายของการศึกษาในภาพรวมทั้งหมดของประเทศ เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ผสมผสานการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ เวลา และสถานที่

อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามความต้องการและความสนใจ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นทั้งนิสัยและกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้หรือประสบการณ์จากการจัดการศึกษา หรือจากกิจกรรมในวิถีชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อบุคคลเป็นผู้ใฝ่ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตก็จะทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จที่จะทำให้บุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ประกอบด้วยบุคคลต้องมีอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ต้องมีความสามารถในการค้นหาความรู้ ได้แก่ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร และความสามารถตลอดจนทักษะในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน ต้องมีความสุขในการเรียนรู้ และต้องสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชนและสังคม ซึ่งจะนำสังคมให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามอุดมการณ์ของการจัดการศึกษาของชาติ เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพรวมของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในสังคมแห่งการเรียนรู้ ผู้เขียนขอสรุปเป็นแผนภาพคนในสังคมแห่งการเรียนรู้ดังแผนภาพที่ 1.1

แผนภาพที่ 1.1 คนในสังคมแห่งการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2544 : คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษา

ภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.

คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. บทความ :

เพื่อส่งเสริมการศึกษากับ กศน.บ้านแพรก. 25 พฤศจิกายน 2548. <<http://www.nfe.go.th/13/banprak/article05.html>>

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. “การศึกษาต่อเนื่อง : องค์ประกอบสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต”. 15 กันยายน

2549. <<http://www.nfe.go.th/0405/NFE-note/25.htm>>

พสิน แดงจวง. “ศักยภาพการจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต : สิ่งที่ขาดหายไปในสังคมไทย,”

ใน วารสาร สอ. ประเทศไทย. หน้า 118. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2545.

ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์การศึกษาจำกัด, 2545.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. เอกสารการสอนชุดวิชา การศึกษา

ตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

วิจารณ์ พานิช. <<http://gotoknow.org/archive/2005/06/16/04/15/32/e242>>

วิจิตร ศรีสอาน. “การเรียนรู้ตลอดชีวิต,” ใน วารสาร สอ. ประเทศไทย. หน้า 13-15.

กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2545.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การเรียนรู้ชุมชนที่ในตน. กรุงเทพฯ : ยูเนสโก,

2540.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. มาตรฐานการศึกษาของชาติ.

กรุงเทพฯ : สหทัยลือและกรพิมพ์, 2548.

อดุลย์ วิริยเวชกุล. การพัฒนามหาวิทยาลัยไทย กรณีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม :

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.

Wichit Srisa-an. “The Role of Distance Open Learning (DOL) in Building Lifelong Education and Learning Society for the 21st Century,” ใน **วารสาร สออ. ประเทศไทย**. หน้า 22. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2545.

บทที่ 2

ระบบการให้บริการทางการศึกษา

เนื่องจากผู้เขียนได้เสนออุดมการณ์ในการจัดการศึกษาของชาติความหมาย หลักการ วิธีแห่งการเรียนรู้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และคุณค่าของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบทที่ 1 แล้ว ในบทนี้จะกล่าวถึงระบบการให้บริการทางการศึกษา (Delivery System) 2 ระบบ ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ระบบการจัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Learning) และระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล (Distance Open Learning) ซึ่งการจัดการระบบการเรียนการสอนทั้ง 2 ระบบนี้ นับว่าเป็นระบบการให้บริการทางการศึกษาที่เป็นพื้นฐานที่จะทำให้ทุกคนที่สนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้ การหาคำตอบต่อคำถามที่ว่า ทำอย่างไรการจัดการศึกษาจึงจะเกื้อหนุนให้เป็นการศึกษาเพื่อทุกคน (Education for All) และเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) คำตอบคงจะเกี่ยวข้องกับระบบการให้บริการทางการศึกษา (Delivery System) ซึ่งระบบการให้บริการทางการศึกษานั้นมักจะกล่าวถึงระบบใหญ่ ๆ 2 ระบบ (วิจิตร ศรีสอาน. 2545 : 16-17) ดังนี้

1 ระบบการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Learning) เป็นการให้การศึกษาในชั้นเรียน มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) โดยตรงระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งเป็นระบบที่มีความสำคัญ และใช้กับการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย

2 ระบบการเรียนการสอนทางไกล (Distance Open Learning) เป็นความพยายามที่จะให้บริการถึงตัวผู้เรียนหรือใกล้ตัวผู้เรียน เมื่อใดที่ระบบการให้การศึกษาเป็นแบบ Open Learning แล้ว จะไม่มีการจำกัดจำนวนผู้เรียน สำหรับคำว่า Distance Learning นั้น หมายถึง การเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่แยกกันทางกายภาพ ซึ่งการเรียนการสอนทำได้โดยอาศัยสื่อชนิดต่าง ๆ ดังเช่นในระยะแรก ๆ เราใช้สื่อหลายประเภทเพื่อการติดต่อรับ-ส่งข้อมูล ด้านการศึกษา ที่เรียกว่าการเรียนการสอนทางไกลที่เห็นได้เด่นชัดจะมี 3 ประเภท (กองบรรณาธิการ สาร NECTEC. 2005 : Web Site) ดังนี้

1) การเรียนการสอนทางไปรษณีย์ ถือว่าเป็นยุคแรกเริ่มของการเรียนการสอนทางไกล มีการรับ-ส่งบทเรียนผ่านทางไปรษณีย์ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลามากในการติดต่อกันแต่ละครั้ง จึงเป็นอุปสรรคอย่างมากในการเรียนรู้ เพราะเอกสารอาจสูญหายระหว่างทางได้

2) การเรียนการสอนผ่านทางวิทยุกระจายเสียง เรามีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือที่เชื่อมต่อไปยังภูมิภาค ทั้งที่เป็นของกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย (ซึ่งปัจจุบันเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา) และสถาบันการศึกษาหลายแห่ง

3) การเรียนการสอนผ่านทางโทรทัศน์และเครือข่ายดาวเทียมของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมสามัญศึกษาที่ร่วมกับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไทยคม สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นวิธีการของการเรียนการสอนที่เราเคยใช้กันมา จนถึงปัจจุบันก็ยังมีการใช้อยู่ แต่ด้วยปัจจุบันไอทีเข้ามามีบทบาทอย่างมาก เราสามารถติดต่อกับคนทั้งโลก สามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลได้ในเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นการปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้อยู่ในรูปแบบ e-Learning จึงเกิดขึ้น อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ยังสนับสนุนการเรียนการสอนในรูปแบบของ e-Learning อีกด้วย

2.1 ความหมายของ e-Learning

e เป็นอักษรย่อของคำว่า Electronic ซึ่งเมื่อนำมารวมกับ Learning เรามักจะเรียกว่า e-Learning ซึ่งถนอมพร เลาหจรัสแสง (2545 : 4-5) ได้ให้ความหมายไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายโดยทั่วไป คำว่า e-Learning หมายถึงการเรียนในลักษณะใดก็ได้หากถ่ายทอดเนื้อหาผ่านทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต เอ็กทราเน็ต หรือทางสัญญาณโทรทัศน์ หรือสัญญาณดาวเทียม (Satellite) ก็ได้ ซึ่งเนื้อหาสารสนเทศอาจอยู่ในรูปคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-Assisted Instruction) การสอนบนเว็บ (Web-Based Instruction) การเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม เช่น การเรียนจากวิดีโอทัศน์ตามอรรถศาสตร์ (Video On-Demand) เป็นต้น ส่วนความหมายเฉพาะนั้นหมายถึง เนื้อหาหรือสารสนเทศสำหรับการสอนหรือการอบรม ซึ่งใช้การนำเสนอด้วยตัวอักษร ภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ และเสียง โดยอาศัยเทคโนโลยีของเว็บ (Web Technology) ในการถ่ายทอดเนื้อหา รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีระบบการจัดการคอร์ส (Course Management System) ในการบริหารจัดการ เช่น e-mail, Web Board สำหรับตั้งคำถาม แลกเปลี่ยนแนวคิดระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอนหรือวิทยากร การทำแบบทดสอบ การจัดให้มีระบบบันทึกติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการเรียน ส่วนใหญ่แล้วผู้เรียนที่เรียนจาก e-Learning นั้นจะเรียนจากเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมกับระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ซึ่งจะศึกษาเนื้อหาในลักษณะออนไลน์

วิธีการเข้าถึง (Delivery Methods) การศึกษา

การแบ่ง e-Learning ตามวิธีการของการเรียนการสอนแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. Synchronous Learning เป็นการเรียนรู้แบบห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom) คือ การจำลองสถานการณ์ของห้องเรียนไว้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การเรียนต้องกำหนดเวลาเรียนไว้เพื่อให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนอยู่ในเวลาเดียวกัน เป็นการเรียนแบบเรียลไทม์

(A Real-time) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. Asynchronous Learning เป็นการเรียนรู้ที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้อยู่ในเวลาเดียวกัน ไม่มีปฏิสัมพันธ์แบบเรียลไทม์ (A Real-time) แต่จะมีบทเรียนและเนื้อหาอยู่บนเว็บ ผู้เรียนสามารถเข้าไปเรียนผ่านโฮมเพจต่าง ๆ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องเรียนด้วยตนเอง ซึ่งเรียนจากที่ไหนก็ได้ขอให้มีอินเทอร์เน็ต มีห้องสนทนากับเพื่อนร่วมชั้น มีเว็บบอร์ด และอีเมลล์ สำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน

ลักษณะสำคัญของ e-Learning

e-Learning ที่ดีควรประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญดังนี้ (ถนอมพร เลหาจรัสแสง. 2545 : 21-22)

1. Anywhere, Anytime หมายถึง e-Learning ควรต้องขยายโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้จริง และสามารถเรียกดูที่ไหนและเวลาใดก็ได้

2. Multimedia หมายถึง e-Learning ควรต้องมีการนำเสนอเนื้อหาโดยใช้ประโยชน์จากสื่อประสมเพื่อช่วยในการประมวลผลสารสนเทศของผู้เรียน เพื่อให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

3. Non-linear หมายถึง e-Learning ควรต้องมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่ไม่เป็นเส้นตรง ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ตามความต้องการ โดยจะต้องจัดการเชื่อมโยงที่ยืดหยุ่นแก่ผู้เรียน

4. Interaction หมายถึง e-Learning ควรต้องมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ (โต้ตอบ) กับเนื้อหาหรือกับผู้อื่นได้ คือ

4.1 e-Learning ควรต้องมีการออกแบบกิจกรรมซึ่งผู้เรียนสามารถโต้ตอบกับเนื้อหา รวมทั้งมีแบบฝึกหัดและแบบทดสอบให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความเข้าใจได้ด้วยตนเอง

4.2 e-Learning ควรต้องมีการจัดหาเครื่องมือในการให้ช่องทางแก่ผู้เรียนในการติดต่อสื่อสารเพื่อการปรึกษา อภิปราย ชักถาม แสดงความคิดเห็นกับผู้สอน วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ หรือเพื่อน ๆ

5. Immediate Response หมายถึง e-Learning ควรต้องมีการออกแบบให้มีการทดสอบเพื่อเป็นการวัดและประเมินผล ซึ่งให้ผลย้อนกลับโดยทันทีแก่ผู้เรียนไม่ว่าจะอยู่ในรูปการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) หรือการทดสอบหลังเรียน (Post-test)

ประโยชน์ของ e-Learning จากเอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง มาตรฐาน e-Learning ก้นถะ ของ Academic Resources Development Center : ARDC (ม.ป.ป. : 5-6) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของ e-Learning ไว้ดังนี้

สำหรับผู้เรียน

1. เลือกเวลาเรียน สถานที่เรียน วิชาเรียนตามต้องการ
2. เรียนรู้ได้ตามความสามารถของตน
3. ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. นำเทคโนโลยีที่เรียกว่า Hypermedia หรือ Hyperlink มาใช้ทำให้เกิดความจำ
ดีขึ้น และรู้สึกไม่น่าเบื่อในเวลาเรียน
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
6. ประหยัดค่าใช้จ่าย เวลา ในการเดินทาง
7. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
8. มีเนื้อหาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์
9. แบบเรียน e-Learning สามารถใช้งานได้กับทุกแพลตฟอร์ม ทั้ง Window,
UNIX, MAC
10. เพิ่มโอกาสทางการศึกษากับผู้ที่อยู่ห่างไกลจากสถาบันการศึกษา
11. มีโอกาสติดต่อหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น
12. เพิ่มทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ

สำหรับองค์กรหรือสถาบันการศึกษา

1. สามารถขยายขอบเขตของการศึกษาได้
2. การประเมินผลและทดสอบผู้เรียนทำได้ง่าย
3. หลักสูตรเป็นมาตรฐานเดียวกัน
4. สามารถแลกเปลี่ยนหลักสูตรกับสถาบันการศึกษาต่างถิ่นได้ เป็นการประหยัด
ทรัพยากร
5. ประหยัดเวลาและงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน
6. ลดช่องว่างการเรียนรู้ระหว่างสถาบันในเมืองและชนบท
7. มีรูปแบบการเรียนที่เหมือนกัน ทำให้ผู้สร้างหลักสูตรไม่เสียเวลาในการพัฒนา

2.2 ความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบ Online Learning และแบบ Face-to-Face Learning

เราก่อนเคยและมีประสบการณ์มานานปีกับการจัดการเรียนการสอนแบบ Face-to-Face แต่ทว่า ทักษะ กลยุทธ์ และเทคนิค ที่ใช้ได้ดีในการจัดการเรียนการสอนแบบ Face-to-Face ใช่ว่าจะใช้ได้ดีในการจัดการเรียนการสอนแบบ Online ดังที่ McConnell (2000 : Web Site)

ได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนการสอนสองวิธีนี้ ตามองค์ประกอบ
สิ่งแวดล้อม 13 ประการ ดังตาราง 1

ตาราง 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบ Online Learning
และแบบ Face-to-Face Learning ตามองค์ประกอบสิ่งแวดล้อม 13 ประการ

องค์ประกอบสิ่งแวดล้อม	Online	Face-to-Face
1. ความรู้สึกของผู้สอน เกี่ยวกับการควบคุม	1. น้อย 2. ผู้เรียนเป็นผู้สอนได้ง่าย ๆ	1. มาก 2. ผู้เรียนเป็นผู้สอนได้ไม่ถนัดนัก
2. เงื่อนไขในการพบกัน	1. ไม่ต้องรอผู้เรียน 2. ไม่มีผู้มาสาย หรือผู้ออกก่อน ฯลฯ	1. ต้องรอผู้เรียนให้มาถึงเสียก่อน 2. ผู้เรียนออกก่อน ฯลฯ
3. รูปแบบการเรียน การสอน	λ การอภิปรายผ่านการเขียน เท่านั้น จำกัด ไม่ยืดหยุ่น ค่อนข้างถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง บ่อย	λ การอภิปรายโดยการพูด ยืดหยุ่น ไม่ถาวร
4. บริบททางกายภาพ	λ ผู้สอนและผู้เรียนไม่ได้พบกัน ในห้องเรียน ไม่ได้ใช้บริบท ทางกายภาพร่วมกัน	λ พบกันในห้องเรียน ; ใช้บริบททางกายภาพร่วมกัน
5. เวลา	1. กลุ่มพบกันอย่างต่อเนื่อง 2. แนวคิดในการ “พบกัน” แตกต่าง เนื่องจากไม่มีตาราง วัน เวลา และสถานที่ 3. เวลาที่มีความสำคัญน้อยกว่า และไม่จำกัดกลุ่ม อย่างน้อย เวลาก็มากกว่า	1. กลุ่มพบกันแบบไม่ต่อเนื่อง 2. แนวคิดในการพบกันของกลุ่ม ต้องมีตาราง วัน เวลาเดียวกัน ฯลฯ 3. เวลาที่มีความสำคัญมากและ จำกัด

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบสิ่งแวดล้อม	Online	Face-to-Face
	4. ไม่เกิดความรู้สึกว่าขาดเรียน 5. ควบคุมได้น้อย 6. บางครั้งก็ไม่ต้องยึดติดอยู่กับกำหนดเวลานัก เนื่องจากเป็นไปได้ที่จะยืดกำหนดเวลาออกไปอีกได้	4. เกิดความรู้สึกว่าขาดเรียน ถ้าต้องออกก่อนหมดเวลา 5. ควบคุมได้มาก 6. ปกติยึดติดอยู่กับกำหนดเวลา เนื่องจากความคาดหวังว่าต้องให้เสร็จตามเวลานั้นสูง และเป็นไปได้ที่จะยืดกำหนดเวลาออกไปอีก
6. งาน/อภิปราย	1. ทำงานหลายประเด็นในเวลาเดียวกัน 2. งานไม่ค่อยเข้ม มักจะเกี่ยวโยงกับกิจกรรมอื่น 3. รักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 4. การวิเคราะห์ทางลึกเพิ่มขึ้นบ่อย 5. การอภิปรายมักจะหยุดชะงักแล้วเริ่มใหม่ เป็นเช่นนี้อยู่บ่อย ๆ 6. บางครั้งผู้เรียนมักหลงประเด็นหรือจุดยืนในระหว่างการอภิปรายอันยาวนาน (สำคัญข่าวสาร) 7. ผลสะท้อนค่อนข้างสูง	1. ปกติจะทำงานทีละประเด็นตามวาระ 2. งานจะเข้มข้น และมุ่งประเด็นเฉพาะ 3. ความสัมพันธ์ภายในและระหว่างกลุ่มน้อย 4. การวิเคราะห์ห้ลึกไม่แน่นอน แปรเปลี่ยน ขึ้นอยู่กับเวลาที่มียู่ 5. การอภิปรายตามปกติมักจะเสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด 6. การอภิปรายเกิดขึ้นในกรอบเวลาที่กำหนด ดังนั้นผู้เรียนมักจะไม่ค่อยหลงประเด็นหรือจุดยืน 7. เวลาสำหรับสะท้อนผลมีไม่มากในเวลาเรียน

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบสิ่งแวดล้อม	Online	Face-to-Face
	8. สามารถปรับแต่งบทสนทนาและผลสะท้อนได้	8. ปรับแต่งบทสนทนาในระหว่างเรียนได้ค่อนข้างน้อย
7. พลวัตรของกลุ่ม	1. การพัฒนาการของกลุ่มไม่เหมือนกับแบบ Face-to-Face เนื่องจากผู้เรียนต้องเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ทางสื่อทางไกล 2. มีความรู้สึกตื่นเต้นน้อย 3. ผู้เรียนโดยเฉพาะผู้หญิงรู้สึกว่ามีความเสมอภาคมากขึ้นในการอภิปราย 4. ขึ้นต่อน้อยกว่า ฯลฯ 5. พัฒนาการแฝงอยู่ แต่หาร่องรอยได้ 6. ไม่มีการหยุดพัก-เกิดขึ้นอย่างคงที่ระหว่าง Meeting 7. สามารถเป็นการรับฟังเชิงรุกได้ ทั้งที่ไม่มีกร่วมมือ 8. เครื่องมือ (เทคโนโลยี) มีผลกระทบต่อการพัฒนาการ 9. ความคาดหวังในการมีส่วนร่วมนั้นแตกต่าง 10. ช้ากว่า-การโต้ตอบ/การอภิปรายไม่ทันทั่วถึง	1. การพัฒนาการของกลุ่มเป็นที่เข้าใจสำหรับผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่แล้ว เนื่องจากมีประสบการณ์กับวิธีการเรียนการสอนแบบนี้มาก่อนแล้ว 2. มีความรู้สึกตื่นเต้นทั้งตอนเริ่มต้นและในระหว่างกิจกรรม 3. ผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชายมักถือสิทธิ์เหนือผู้หญิงอยู่บ่อย ๆ แต่สมาชิกในกลุ่มก็อาจจัดสรรเวลาให้เท่า ๆ กัน ได้ 4. มีโอกาสเกิดขึ้นต่อนมากกว่า 5. พัฒนาการปรากฏชัด แต่สูญหายหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้ว 6. มีการหยุดพักระหว่าง Meeting 7. การฟังโดยไม่ให้ความร่วมมืออาจถูกตำหนิได้ 8. เครื่องมือ (ห้อง) อาจมีผลกระทบต่อพัฒนาน้อยกว่า 9. ความคาดหวังในการมีส่วนร่วมเป็นที่รับรองแน่นอน 10. เร็วกว่า-การโต้ตอบ/การอภิปรายทันทั่วถึง

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบสิ่งแวดล้อม	Online	Face-to-Face
8. การเข้าถึงกลุ่มอื่น ๆ	1. สามารถเข้าถึงกลุ่มอื่น ๆ ได้ อย่างง่ายดาย 2. สามารถมองเห็นคนกลุ่มอื่น ๆ กำลังทำงาน 3. สามารถมีส่วนร่วมในกลุ่ม อื่น ๆ ได้ง่าย	1. ไม่เคยเข้าถึงกลุ่มอื่น ๆ 2. ไม่สามารถมองเห็นความ เป็นไปของกลุ่มอื่น ๆ 3. ไม่สามารถมีส่วนร่วมในกลุ่ม อื่น ๆ
9. ผลของเครื่องมือ	1. ผลของซอฟต์แวร์ 2. ผลของเทคโนโลยี	λ ผลของห้อง/ทำเลที่ตั้ง
10. การโต้ตอบที่หายไป	λ ความเครียดทางจิตใจ/อารมณ์ ในการโต้ตอบค่อนข้างสูง	λ ความเครียดในการโต้ตอบ ไม่สูงนัก
11. การวิจารณ์งานที่ทำ	1. การวิจารณ์งานของแต่ละ บุคคลค่อนข้างละเอียด 2. ทั้งกลุ่มสามารถมองเห็นและ อ่านการวิจารณ์ซึ่งกันและกัน ได้ 3. วิจารณ์เป็นตัวหนังสือเท่านั้น 4. ไม่มีใครสามารถซ่อนและ ไม่ให้คำวิจารณ์ 5. คำวิจารณ์จะถูกบันทึกไว้ อย่างถาวร 6. การตอบโต้คำวิจารณ์ ไม่ทันทั่วถึง	1. ไม่ครอบคลุมรายละเอียด มักจะเป็นการอภิปราย ทั่ว ๆ ไปเสียมากกว่า 2. กลุ่มได้แต่ฟังคำวิจารณ์ 3. การวิจารณ์ทำได้ทั้งทางคำพูด/ ภาพ 4. เป็นไปได้ที่จะหลีกเลี่ยง ไม่ร่วมการวิจารณ์ 5. คำวิจารณ์บันทึกไว้ไม่ถาวร 6. เป็นไปได้ที่การตอบโต้ คำวิจารณ์ทันทีทันใด

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบสิ่งแวดล้อม	Online	Face-to-Face
	7. บางครั้งก็มีการอภิปราย นิดหน่อยหลังจากคำวิจารณ์ 8. กลุ่มได้ดูผลงานของผู้เข้าร่วม ทุกคนในเวลาเดียวกัน	7. โดยปกติมักจะมีการอภิปราย บ้างหลังจากการวิจารณ์ โดยที่มองประเด็นกว้างขึ้น 8. กลุ่มได้ดูผลงานของผู้เข้าร่วม ได้ทีละคน
12. ความพยายามแบบ เบ็ดเสร็จของกลุ่ม	λ ใช้ความพยายามมากกว่า	λ ใช้ความพยายามน้อยกว่า
13. ระดับของความต่าง/ ทางเลือก	1. ธรรมชาติของการเรียนระบบ นี้มีขอบเขตหลวม ๆ เป็นการ กระตุ้นให้พูดคุยกันได้ต่าง ๆ นานา และเกิดการเรียนรู้ที่ ขยายวงกว้างออกไป เนื่องจาก เป็นระบบเปิด โดยไม่คำนึงถึง เวลา สถานที่ แหล่งกำเนิด และผู้รับ 2. เครื่องมือไม่จำกัดผู้ส่ง แต่อาจ จำกัดผู้รับ โดยการเพิ่มความ ไม่แน่นอนของผู้รับ	1. ขอบเขตค่อนข้างจำกัด จึงต้อง ยึดติดอยู่กับวิธีการที่ยอมรับได้ 2. ความไม่แน่นอนไม่น่าจะเกิด เนื่องจากความเข้าใจร่วมกัน เกี่ยวกับวิธีการเข้าไปมีส่วน ในการอภิปราย

2.3 ข้อดี 10 ประการของการศึกษาทางไกลโดยใช้สื่อ ICT (Online Learning)

Kassop (2005 : Web Site) ได้กล่าวถึงข้อดีของการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้สื่อ ICT (Online Learning) เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Learning) ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

ในทางวิชาการทราบดีถึงข้อเสียและจุดบกพร่องของการเรียน ซึ่งผู้สอนเป็นจุดศูนย์กลางในชั้นเรียน หากแต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะปรับเปลี่ยน ถึงแม้ว่าผู้สอนจะพยายามใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการสอน เช่น การให้ผู้เรียนบรรยาย อภิปราย แสดงบทบาทสมมติ หรือการแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมก็ตาม ผู้สอนก็ยังคงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญกว่าผู้เรียนอยู่นั่นเอง

ในส่วนของ การเรียน Online นั้น ถึงแม้ว่าผู้สอนจะนั่งอยู่ด้านหลัง หากแต่ผู้เรียนก็ได้รับอนุญาตให้เรียนรู้ด้วยตนเอง หรือสอนซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอภิปรายเป็นกลุ่ม ผู้เรียนก็มีโอกาสที่จะอธิบาย แลกเปลี่ยน แสดงข้อคิดเห็น วิเคราะห์ รวมถึงพัฒนาสื่อการเรียนการสอนระหว่างผู้เรียนเอง ในรูปแบบและวิธีการซึ่งนาน ๆ ครั้งเราจะเห็นในชั้นเรียน

2. การฝึกทักษะในการเขียน

วิธีการที่ดีที่สุดในการสอนให้ผู้เรียนเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การให้เขียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในหลักปฏิบัติของการเรียนแบบ Online ผู้เรียนมีโอกาฝึกทักษะในการเขียนมาก ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การขอรายละเอียดเพิ่มเติม การตอบคำถาม หรือแม้แต่การทดสอบต่าง ๆ งานทั้งหมดล้วนแล้วแต่อยู่ในรูปแบบการเขียนหรือการพิมพ์ทั้งสิ้น

3. ผู้เรียนมีโอกาสนในการสื่อสารและปรึกษาหารือกันมากขึ้น

สิ่งที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งของการเรียนแบบ Online คือ การได้แสดงความคิดเห็น การเรียนในชั้นเรียนนั้นผู้สอนจะเป็นคนถามและก็จะจะมีแต่ผู้เรียนกลุ่มเดิม ๆ ที่กล้าแสดงออกเป็นคนตอบ แต่การเรียนแบบ Online นั้นผู้เรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เมื่อผู้สอนป้อนคำถามในกระดานอภิปรายที่ต่างกัน ผู้เรียนทุกคนจะถูกคาดหวังให้ตอบ ตอบอย่างฉลาด และสามารถตอบได้หลายครั้ง

4. มีอุปกรณ์ซึ่งสามารถใช้ในการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

ในความเป็นจริงแล้วไม่มีใครจะสามารถมีครูหรืออาจารย์ที่จะมาคอยบอกและแนะนำข้อมูลใหม่ ๆ ได้ตลอด ซึ่งในการเรียนแบบ Online นี้จะสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเองหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนร่วมงาน และสิ่งแวดล้อมของการเรียนแบบ Online ก็จะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งต่าง ๆ เช่น Internet, Search Engines, Discussion Boards, Chat, e-mail และจากสื่ออื่น ๆ

5. ประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน

สื่อหรือเว็บไซต์สมัยนี้ได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยและสมจริงสมจังมากขึ้น ผู้ที่เข้าไปศึกษาค้นคว้าจึงรู้สึกเหมือนได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์จริง และได้ทดลองทำด้วยตนเอง เมื่อนำความรู้สึกและข้อมูลที่ได้เหล่านี้มาประกอบการทำรายงานจึงทำให้น่าสนใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาค้นคว้าได้อย่างไม่จำกัดเวลาและประหยัดค่าใช้จ่าย

6. ความประสงค์ในการมีปฏิสัมพันธ์และการบริการให้ความช่วยเหลือ

เนื่องจากการเรียนแบบ Online นั้นสามารถทำได้ตลอด 24 ชั่วโมง ต่อ 1 วัน และ 7 วันต่อสัปดาห์ ทำให้การติดต่อสื่อสารกับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นผ่าน e-mail สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดเฉพาะในเวลาเรียนเท่านั้น รวมถึงการบริการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การลงทะเบียน การให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ ข้อมูลความช่วยเหลือทางการเงิน เป็นต้น

7. ได้รับการตอบกลับอย่างรวดเร็ว

การเรียนแบบ Online นั้นส่วนใหญ่จะเป็นการโต้ตอบและสนทนาผ่านทาง e-mail ซึ่งทั้งการบ้านและผลการเรียน รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ จะตอบกลับอย่างทันท่วงทีและมีรายละเอียดมากกว่าการเรียนในชั้นเรียน โดยที่ไม่ต้องรอให้ถึงการเรียนในครั้งต่อไปถึงจะได้งานคืน

8. มีความยืดหยุ่น

สำหรับผู้เรียนที่ต้องทำงานหรือมีครอบครัวแล้ว ไม่สามารถหาเวลาเรียนในชั้นเรียนแบบปกติได้ แต่สำหรับการเรียนแบบ Online แล้วไม่มีปัญหา เพราะสามารถจะเรียนได้จากทุกที่ ทุกเวลา ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละบุคคล

9. ผู้เรียนมีความใกล้ชิดและสนิทสนมกัน

เป็นเรื่องปกติสำหรับผู้เข้าร่วมการเรียนการสอนแบบ Online ที่จะพัฒนาความรู้สึกและความมั่นใจในสังคม Online ที่มีเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนมีแนวโน้มในการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวทาง e-mail หรือกระดานอภิปรายมากกว่าการเรียนในชั้นเรียน

10. พัฒนาความสามารถในการสอนของบุคลากรรวมถึงการทำให้รู้สึก

กระปรี้กระเปร่าและมีชีวิตชีวา

ถึงแม้ว่าการสอนแบบ Online จะเป็นงานที่หนักกว่าการสอนในชั้นเรียน แต่อย่างไรก็ตาม มีผู้สอนหลาย ๆ คนที่สอนแบบเดิมและรู้สึกหมดไฟ ไม่มีความกระตือรือร้น ได้หันมาใช้วิธีการสอนทางไกลโดยใช้สื่อ ICT แล้วรู้สึกมีชีวิตชีวา และสนุกกับการสอนมากขึ้น โดยสามารถพัฒนากระบวนการและทักษะด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกว่าการสอนแบบเดิม

สรุปได้ว่า e-Learning ทำให้เกิดรูปแบบการเรียนที่สามารถจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เพราะผู้เรียนที่ใช้ e-Learning นั้นจะไม่มีข้อจำกัดในการเดินทางมาศึกษาในเวลาใดเวลาหนึ่ง และสถานศึกษาใดสถานศึกษาหนึ่ง ดังนั้น e-Learning จึงสามารถนำไปใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (LifeLong Learning) ได้ และนอกจากจะใช้

สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้ว e-Learning ยังนำมาใช้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาระดับต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยที่ไม่ว่าผู้เรียนจะอยู่ที่ใด ในเมืองหรือในชนบทก็สามารถเข้าถึงเนื้อหาที่ได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการ สาร NECTEC. การเรียนการสอน e-Learning ในประเทศไทย.

<<http://www.eschool.su.ac.th/admin/articleadm.php?no=7&code=y>> 2005.

ถนนอมพร เลาหจรัสแสง. **Designing e-Learning** หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

วิจิตร ศรีสอาน. “การเรียนรู้ตลอดชีวิต,” ใน วารสาร สอ. ประเทศไทย. หน้า 13-15. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2545.

Academic Resources Development Center : ARDC. **มารู้จัก e-Learning** กันเถอะ. เอกสารประกอบการอบรม. ม.ป.ป.

Dick and Carey. **Selecting Appropriate Delivery Methods**. 1996. <http://www.Centra.com/download/education/Selecting_Delivery_Methods.pdf#>. September 2, 2006.

McConnell, D. **Implementing Computer Supported Cooperative Learning**. London : Kogan Page Limited. <http://jabba.edb.utexas.edu/it/fc_resta_courses_files/itpm/m0_7.html> December 12, 2005.

Kassop, Mark. **Ten Ways Online Education Matches, or Surpasses, Face-to-Face Learning**. <<http://distance.wsu.edu/facultyresources/savedfromweb/10ways.htm>> December 12, 2005.

บทที่ 3

จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

ในบทนี้ที่ 2 ที่ผ่านมา ผู้เขียนได้เสนอความรู้เกี่ยวกับระบบการให้บริการการศึกษาที่สำคัญ 2 ระบบ ได้แก่ ระบบการจัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า และระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล โดยเฉพาะได้เสนอการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ e-learning ซึ่งนับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นทางเลือกเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในบทนี้จะกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ใน 4 ประเภท คือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต ซึ่งถ้าผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ทั้ง 4 ประเภทนี้ จะทำให้พบอิสรภาพอย่างแท้จริง

Jacques Delors และคณะ ได้เขียนไว้ในหนังสือ Learning : The Treasure Within และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้แปลและจัดพิมพ์เพื่อรายงานต่อยูเนสโกไว้ในรายงานที่เรียกว่า การเรียนรู้ : ขุมทรัพย์ในตน ซึ่งได้กล่าวถึงการเรียนรู้ 4 ประเภท ไว้ดังนี้

3.1 การเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know)

การเรียนรู้ประเภทนี้เป็นการเรียนที่เน้นองค์ความรู้ ทั้งความรู้ทั่วไป และความรู้เฉพาะที่ลงลึกในบางวิชา แต่เนื่องจากโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งอาจได้มาจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ค้นคว้าและวิจัยของมนุษย์ จึงเป็นไปได้ที่มนุษย์จะเรียนรู้ได้ทุกอย่าง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (Learning How to Learn) เพื่อให้สามารถแสวงหาความรู้ที่ต้องการได้ และผู้เขียนมีความเชื่อว่าการคิดเป็นเครื่องมือของการเรียนเพื่อรู้ หากปราศจากการคิดที่ถูกต้องแล้วก็ไม่อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ได้ ดังนั้นจึงขอกกล่าวถึงวิธีการคิดพอสังเขปดังต่อไปนี้

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

พระราชวรมุนี (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต. 2541 : 24-25) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า การศึกษาต้องประกอบด้วยขั้นตอนการรับรู้ข้อมูล (ศุดมยปัญญา) และการคิดวิเคราะห์ข้อมูล (จินตามยปัญญา) และได้อ้างอิงคำกล่าวของขงจื้อที่กล่าวไว้คล้ายกันว่า “เรียนโดยไม่คิดเสียเวลาเรียน คิดโดยไม่เรียนเข้ารกเข้าพง” และได้อธิบายถึงวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการว่า

โยนิโสมนสิการแปลว่าถูกต้องแยกคาย มนสิกาแปลว่าทำไว้ในใจ โยนิโสมนสิการหมายถึง การทำไว้ในใจโดยแยกคาย หรือการคิดเป็น ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และคิดเชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปใช้ต่อไป

โยนิโสมนสิการมีวิธีคิดสรุปได้เป็นสี่แบบด้วยกัน ดังนี้

1. **อุปายมณสิการ** คือ คิดถูกวิธี การศึกษาต้องสอนให้คนมีวิธีคิด วิธีวิจัย และใช้วิธีการนั้นอย่างถูกต้องว่องไว
 2. **ปถมณสิการ** คือ คิดมีระเบียบ การศึกษาจะต้องสอนให้คนคิดต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ มีระเบียบ ไม่ว่างไปมา คิดอย่างมีเป้าหมาย
 3. **การณมณสิการ** คือ คิดมีเหตุผล รู้จักเชื่อมโยงว่าเหตุนี้นำไปสู่ผลอะไร หรือผลนี้มาจากเหตุอะไร
 4. **อุปาทกมณสิการ** คือ คิดเป็นกุศล เป็นการคิดเพื่อค้นหาแก่นสารสาระ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารมากมาย ต้องรู้จักกรองเอาส่วนที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับเรา
- เรื่องโยนิโสมนสิการทั้งสี่ข้อนี้ ท่านประยูร ธมฺมวิตโต ได้เขียนเป็นบทกลอนเพื่อให้จำง่ายดังต่อไปนี้

โยนิโสมนสิการท่านว่าไว้

คือคิดเป็นทำใจในวิถี

แห่งความจริงความงามและความดี

ด้วยคิดสี่ประเด็นเป็นสำคัญ

(1) คิดอะไรก็ให้มีวิธีคิด

(2) ตั้งดวงจิตแน่วแน่ไม่แปรผัน

(3) ใช้เหตุผลแก้ปัญหาสารพัน

(4) ตั้งใจมั่นตามครรลองมองแง่ดี

วิธีคิดแบบหมวกหกใบ

Edward de Bono ได้เสนอวิธีคิดแบบหมวกหกใบ ไว้ในหนังสือ SIX THINKING HATS ซึ่งสุดตระการ ธนโกเศศ และคณะ ได้แปลไว้ในหนังสือ หมวก 6 ใบ คิด 6 แบบ (2546 : 23-24) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

สีขาว สีขาว (ความไม่มีสี) ซึ่งให้เห็นความเป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่ลำเอียง ซึ่งหมวกขาวนี้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงและตัวเลข ความคิดแบบหมวกขาวจะเป็นระเบียบวิธีที่ส่งเสริมให้นักคิดแบ่งแยกอย่างชัดเจนอยู่ในใจของเขาว่าอะไรเป็นข้อเท็จจริง และอะไรเป็นการคาดการณ์หรือการตีความ

สีแดง สีแดง แสดงถึงความโกรธ (หน้าแดง) ความเดือดดาล และอารมณ์ สีแดง ให้มุมมองทางด้านอารมณ์ซึ่งครอบคลุมความรู้สึกกว้าง ๆ ประเภท คือ ความรู้สึกธรรมดา ๆ

เช่น ความกลัว ความไม่ชอบ จนถึงความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนมากขึ้น เช่น ความสงสัย ความหวาดระแวง และความรู้สึกที่มีความซับซ้อน สัจธรรม หยั่งรู้ ความรู้สึกสัมผัส ความรู้สึกเชิงรสนิยม และสุนทรียภาพ

ลีดำ ลีดำมีดมนและจริงจัง หมวกลีดำคือข้อควรระมัดระวังและคำเตือน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนของความคิดนั้น ๆ ซึ่งจุดประสงค์หลักของการคิดแบบหมวกลีดำคือการนำเอาข้อควรระมัดระวังมาตีแผ่แจกแจงให้เห็น และต้องระวังไม่ใช่อย่างพร่ำเพรื่อและผิด ๆ จนยึดติดหมวกลีดำเป็นวิธีการคิดเพียงแบบเดียว

ลีเหลือง ลีเหลืองส่องสว่าง และให้ความรู้สึกในทางที่ดี หมวกลีเหลืองจึงเป็นมุมมองในแง่บวก รวมถึงความหวังและการคิดในแง่ดีอีกด้วย การคิดแบบหมวกเหลืองอาจเป็นการคาดการณ์ การมองหาโอกาส ซึ่งก่อให้เกิดวิสัยทัศน์ จินตนาการ และความฝันนำปการ

ลีเขียว ลีเขียวคือสีของหญ้า พืชพรรณ ความอุดมสมบูรณ์ การเติบโตงอกงาม หมวกลีเขียวหมายถึงความคิดริเริ่ม และความคิดใหม่ ๆ ความคิดเชิงช่วย ใช้เพื่อกระตุ้นเราให้หลุดจากแบบแผนความคิดแบบเดิม เปลี่ยนไปเป็นความคิดนอกรอบเพื่อจุดประกายแนวความคิดใหม่ และมุมมองใหม่ ๆ

ลีฟ้า ลีฟ้าเยือกเย็น และเป็นสีของท้องฟ้าซึ่งอยู่เบื้องบนเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง หมวกลีฟ้าจึงหมายถึงการควบคุมการจัดระบบกระบวนการคิดและการใช้หมวกอื่น ๆ หมวกคิดลีฟ้าอาจนำมาใช้ขัดจังหวะเป็นระยะเพื่อให้มีการสวมหมวกสีใดสีหนึ่ง หรือเพื่อกำหนดลำดับขั้นตอนการคิดที่จะตามมา เช่นเดียวกับที่นักออกแบบการแสดงก็ต้องคอยกำกับกับการแสดง

การที่นำเสนอเรื่องการคิดนี้ก็เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะทำให้การคิดเป็นเครื่องมือของการเรียนเพื่อรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะผู้เขียนเชื่อว่าคุณภาพของชีวิตนั้นน่าจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของการคิดดี คิดถูกต้อง คิดมีเหตุผล และคิดเชิงสร้างสรรค์ด้วย

3.2 การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do)

เมื่อมนุษย์ได้เรียนรู้แล้ว ต้องเน้นการปฏิบัติได้จริงเพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ โดยเฉพาะในสังคมที่เป็นสังคมอุตสาหกรรมนั้น ความสามารถส่วนบุคคลได้กลายเป็นเรื่องสำคัญงานที่ใช้กำลังกายแต่เพียงอย่างเดียวดังในสังคมกสิกรรมค่อย ๆ หดไป แต่มีงานที่ต้องใช้สติปัญญาและสมองมาแทนที่มากขึ้น

การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริงแต่ก่อนเป็นเพียงการถ่ายทอดงานที่ค่อนข้างเป็นกิจวัตร แต่ในปัจจุบันและในอนาคตนั้น การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริงจะต้องเน้นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะและมีความสามารถที่จะสร้างนวัตกรรมได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันและอนาคตความสำคัญของ

อุตสาหกรรมบริการจะมีมากขึ้น ข่าวสาร การติดต่อสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความสำคัญมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังคุณลักษณะของมนุษย์ให้สามารถสร้างความสัมพันธ์อันราบรื่น กลมเกลียวกับผู้อื่น ซึ่งไม่อาจเรียนรู้หรือสั่งสมกันได้ด้วยการฝึกฝนแบบเดิม

3.3 การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน (Learn to Live Together)

การเรียนรู้ประเภทนี้ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นไปได้หรือไม่ที่ทุกประเทศจะจัดระบบการศึกษาที่จะช่วยลดความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดยสอนให้เคารพผู้อื่น รวมทั้งเข้าใจศาสนาและวัฒนธรรมของผู้อื่น ฝึกการทำงานร่วมกัน ซึ่งให้เห็นและเข้าใจถึงความคล้ายคลึงกัน และความแตกต่างกันของวัฒนธรรมของมนุษย์ ซึ่งจะนำมาสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งของมนุษย์ และทำให้สังคมมีสันติ

3.4 การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be)

หลักการเบื้องต้นของการศึกษาจะต้องช่วยพัฒนาปัจเจกชนในทุกด้าน ทั้งจิตใจและร่างกาย สติปัญญา ความอ่อนไหว สุนทรียภาพ ความรู้สึกรับผิดชอบ และศีลธรรมจรรยา เพื่อให้มนุษย์เราทุกคนสามารถพัฒนาความคิดอย่างอิสระเสรีโดยใช้วิจารณญาณ ไม่ตกเป็นทาสของสื่อ และมีดุลยพินิจของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรจะทำเนิ่นการอย่างไรเมื่อต้องออกไปเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต และอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข

พระราชวรมุณี (ประยูร ธรรมจิตโต. 2541 : 21-22) ได้เสนอขั้นตอนแห่งการศึกษา 7 ขั้นตอน ซึ่งทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต ดังนี้

1. มีศรัทธาเข้าไปหาอาจารย์
2. ศึกษาคำสอนของท่าน
3. จดจำเรื่องที่ศึกษา
4. พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมานั้น
5. เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ
6. เกิดฉันทะคือความพอใจ การศึกษาต้องสร้างฉันทะนี้ให้ได้
7. อุดสาหะคือรับไปปฏิบัติ

สรุป การจัดการเรียนรู้นั้นต้องมุ่งให้บรรลุจุดมุ่งหมายทั้ง 4 ประเภtdังกล่าวแล้วไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้เพื่อจะทำให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นบุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิต

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. การเรียนรู้ : ชุมทรัพย์ในตน.

กรุงเทพฯ : ยูเนสโก, 2540.

คณะทำงานส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. บทความ :

เพื่อส่งเสริมการศึกษากับ กศน.บ้านแพรง. 25 พฤศจิกายน 2548. <<http://www.nfe.go.th/13/banprak/article05.html>>

พระราชวรมูณี (ประยูร ชุมมจิตโต). ขอบฟ้าแห่งความรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.

Edward de Bono. **SIX THINKING HATS** หมวก 6 ใบ คิด 6 แบบ. แปลโดย สุดตระการ
ชนโกเศศ และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร, 2546.

Jacques Delors, and others. **Learning : The Treasure Within, Report to UNESCO
of the International Commission on Education for the Twenty-first
Century.** France : UNESCO, 1996.

บทที่ 4

การศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มหาวิทยาลัย

ในบทที่ 3 ผู้เขียนได้เสนอเรื่องจุดมุ่งหมายของการเรียนทั้ง 4 ประเภทแล้ว ซึ่งได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้เพื่อชีวิต ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงการรู้หนังสือ การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา การอุดมศึกษา และกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อผู้อ่านจะได้เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบ ซึ่งเป็นเพียงการศึกษาและเตรียมเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้เท่านั้น การเรียนรู้จริงจะเกิดขึ้นเมื่อเดินเข้าสู่ชีวิตการทำงานและการเรียนรู้จะต้องดำเนินไปตลอดชีวิต ซึ่งคณะกรรมการการศึกษานานาชาติ ว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ฉบับภาษาไทย (2540 : 123-125) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มหาวิทยาลัย ไว้ดังนี้

แนวความคิดในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ได้ทำให้คณะกรรมการฯ หลงคิดโดยมองข้ามความสำคัญของการศึกษาในโรงเรียนเมื่อเทียบกับการศึกษา นอกโรงเรียนหรือนอกระบบ ตรงกันข้าม คณะกรรมการฯ เชื่อว่าระบบการศึกษาในโรงเรียนนี้แหละที่เราได้รับทักษะและความถนัดที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ต่อไป บทบาทของการศึกษาในระบบและนอกระบบจึงไม่ได้ขัดกันแต่อย่างใด แต่กลับเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว เราจะต้องปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความจำเป็นใหม่ ๆ เหล่านี้ ฉะนั้นเราจึงต้องพิจารณาขั้นตอนการศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้โยงโยกันเข้า และจัดเสียใหม่ให้สามารถโอนจากสายหนึ่งไปยังอีกสายหนึ่ง และให้ทั้งระบบมีทางเลือกมากมายสำหรับนักเรียน สิ่งเหล่านี้จะช่วยแก้ปัญหาซึ่งผู้วางนโยบายการศึกษากำลังเผชิญอยู่ กล่าวคือ จะเข้มงวดหรือไม่ ซึ่งก็จะมีผลให้ผู้สอบตกมากขึ้น หรือจะจัดให้ทุกคนได้รับการศึกษาเหมือนกัน แทนที่จะมุ่งส่งเสริมความสามารถของแต่ละคน

เจตคติต่อการเรียนรู้ที่จะดำเนินไปตลอดชีวิตนั้น ปลูกฝังกันในครอบครัว แต่ที่กว้างกว่านี้ คือ ในขณะที่เด็กกำลังเรียนขั้นพื้นฐานด้วย (ซึ่งรวมประถมศึกษาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปฐมวัย) ในระดับนี้แหละที่เราจะสามารถจุดประกายความคิดสร้างสรรค์หรือดับจนมีคิมิด และเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้หรือไม่ ช่วงนี้แหละที่เป็นช่วงที่เราได้อุปกรณ์สำหรับพัฒนาความสามารถในการใช้เหตุผลและจินตนาการวิจารณ์และ

ความรู้ที่รับผิดชอบของเราในอนาคต เมื่อเรามีความใฝ่รู้ในเรื่องเกี่ยวกับโลก รอบตัวเรา คณะกรรมการฯ ตระหนักดีว่ากลุ่มสังคมต่าง ๆ ประเทศต่าง ๆ และภูมิภาคต่าง ๆ ยังมีความไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งเราจะต้องจัดให้หมดสิ้นไป ฉะนั้นในปลายศตวรรษที่ 20 นี้ สิ่งหนึ่งซึ่งทำลายเราเป็นอย่างมาก คือ ทำอย่างไรจึงจะจัดให้ทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง นี่คือจุดประสงค์ซึ่งชุมชนนานาชาติได้ให้คำมั่นไว้ในการประชุมที่จอมเทียนเมื่อ ปี 1990 ในขณะนี้เราทุกคนทั่วโลกจะต้องมีความรู้เพื่อจะได้สามารถเข้าใจโลก และเรื่องนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น เราควรให้คำมั่น ดังกล่าวกันอีกครั้ง และสืบสานสิ่งที่ได้ดำเนินไปแล้วกันต่อไป

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการฯ พิจารณาเห็นว่าเราควรให้คำมั่น สัญญาเช่นเดียวกันในกรณีของมัธยมศึกษา โดยรวมเรื่องนี้ไว้ในวาระการประชุม นานาชาติที่สำคัญ ๆ ซึ่งจะมีขึ้นในศตวรรษหน้า เราต้องมองว่ามัธยมศึกษาเป็น จุดสำคัญที่สุดจุดหนึ่งในชีวิตเราแต่ละคน ในช่วงนี้เป็นช่วงที่เยาวชนควร สามารถกำหนดอนาคตของตนเองโดยคำนึงถึงรสนิยมและความถนัดของตน และมีสมรรถนะที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตอย่างเต็มที่ ฉะนั้น เราจึงต้องปรับการศึกษาในระดับนี้ โดยคำนึงถึงกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเยาวชน เติบโตเป็นผู้ใหญ่ กระบวนการสำหรับแต่ละคนและแต่ละประเทศย่อมไม่ เหมือนกัน ตลอดจนความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม นักเรียนควรมี ทางเลือกที่จะเรียนหลาย ๆ ทางสุดแต่พรสวรรค์ของตน และควรเน้นในเรื่อง การแนะแนวให้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้เรียนเสริมวิชาหรือเปลี่ยนไปเรียน สาขาอื่นก็ได้ คณะกรรมการฯ ขอสนับสนุนให้พัฒนาหลักสูตรแบบแซนด์วิช ซึ่งสลับการเรียนและการทำงาน วัตถุประสงค์ในที่นี้ก็เพียงแต่เพื่อให้โรงเรียนมี ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมในการทำงานเท่านั้น และเพื่อให้ เยาวชนได้เผชิญกับความเป็นจริงในสังคมและความเป็นจริงในสถานที่ทำงาน อีกด้วย เพื่อจะได้ตระหนักถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของตน ซึ่งจะช่วยให้เติบโต เป็นผู้ใหญ่ขึ้นอย่างแน่นอน

ท้ายที่สุด อุดมศึกษาจะต้องมีส่วนช่วยต่อไปในการสร้าง สงวนรักษา และถ่ายทอดความรู้ในระดับสูงสุด สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีบทบาทสำคัญด้วย เช่นกันในการพิจารณาทบทวนเรื่องการศึกษา ว่าควรจะสอนกัน ณ ที่ใด และ เมื่อใด เมื่อวางแผนการศึกษาในระดับนี้ เราจะต้องคำนึงถึงโอกาสที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งเรื่องความเป็นเลิศ โดยจัดการสอนในสถาบันที่เปิดกว้างให้แก่ชนทุกชั้น

ไม่ว่าจะมีพื้นฐานการศึกษามาเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้ดำเนินการทดลองสอนคนกลุ่มใหม่ ๆ ด้วยวิธีสอนแบบใหม่ ๆ โดยคำนึงถึงทักษะและความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานอกระบบ และเผยแพร่วิธีเรียนรู้แบบใหม่ ๆ โดยจัดการอบรมครูและครูผู้สอนครูอีกทีหนึ่ง

ในการพิจารณาหาทางไปสู่สังคมซึ่งทุกคนสามารถและจะเรียนรู้ตลอดชีวิต เราต้องพิจารณาทบทวนกันใหม่ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและสังคม และลำดับขั้นตอนของการศึกษาระดับต่าง ๆ การศึกษาเล่าเรียนในอนาคตเช่นเดียวกับการประกอบอาชีพ จะเป็นไปในแนวนอนน้อยลง โดยจะมีช่วงเรียนสลับกับช่วงทำงานทั้งประเภทที่มีรายได้และไม่มีรายได้ เราจะต้องค่อย ๆ ใช้อำนาจการสลับการเรียนกับการทำงานดังกล่าวให้มากขึ้น โดยยอมรับทักษะและความถนัดที่ได้รับจากที่ต่าง ๆ ให้เปลี่ยนจากการศึกษาประเภทหนึ่งหรือระดับหนึ่ง ไปยังอีกประเภทและระดับหนึ่งได้โดยง่าย และให้การแยกระหว่างการศึกษาและการทำงานอย่างชัดเจนนั้นลดน้อยลง

4.1 การรู้หนังสือ

การรู้หนังสือเป็นทักษะส่วนบุคคลที่สำคัญในการดำรงชีวิต คือ เป็นผู้สามารถอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ คิดเลขเป็น และสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ ซึ่งการรู้หนังสือถือเป็นสิ่งจำเป็นในการแสวงหาความรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต กระบวนการที่จะทำให้คนรู้หนังสือ คือ การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรมมาจากครอบครัว จากสถาบันการศึกษา และจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคม

การรู้หนังสือถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนซึ่งได้ประกาศมาแล้วกว่า 50 ปี (Universal Declaration of Human Rights) ในโลกปัจจุบันมีผู้ไม่รู้หนังสือที่เป็นผู้ใหญ่มากกว่า 862 ล้านคน (2 ใน 3 เป็นสตรี) และเด็กในวัยเรียนกว่า 113 ล้านคนที่ไม่ได้ไปโรงเรียนถ้าเหตุการณ์ยังคงเป็นอยู่เช่นนี้คาดว่าในปี พ.ศ. 2558 อัตราจะเพิ่มขึ้นอีก 85% (อุทัยวรรณ โชคบุญยสิทธิ์. 2549 : Website)

ในการประชุมสมัชชาสากลว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2533 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และ องค์การยูเนสโก ได้ประกาศให้เป็นปีสากลแห่งการรู้หนังสือ ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเป็นองค์ประธานเปิดการประชุมและได้พระราชทานพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “การรู้หนังสือ เป็นความจำเป็นสำหรับทุก ๆ ชาติที่กำลังพัฒนา ตลอดจนเป็นกิจกรรมที่ต้องร่วมมือกันส่งเสริมให้บรรลุผลให้ได้ถ้า

ปราศจากพื้นฐานการรู้หนังสือของประชาชนในประเทศแล้ว ความพยายามในการดำเนินการพัฒนา
อย่างไรก็ไร้ผล การรู้หนังสือเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการ ที่จะพาไปสู่จุดหมายอันสูงส่งนั่น ก็คือ ทำ
ให้มนุษย์ชาติเกิดความสมบูรณ์ พูนสุข เช่นว่านี่ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย และเป็นเรื่องที่คุ้มค่ามาก หาก
พวกเราทุกฝ่ายจะร่วมแรงร่วมใจกันเพียรพยายามไปสู่จุดหมายนี้” (ข่าวปฏิรูปการศึกษา. 2549 :
Website)

4.2 การศึกษาปฐมวัย

แม้ว่าการกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยไม่รวมการศึกษาปฐมวัยไว้ด้วย
(การศึกษาขั้นพื้นฐานจะเริ่มที่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6) แต่รัฐยังคงให้ความสำคัญ
กับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) เพราะการพัฒนาเด็กวัยนี้เป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับการพัฒนา
ทางสมองของบุคคล ซึ่งความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 4)

1. การพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ช่วงปฐมวัย
และต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. หลักวิชาและการวิจัยได้แสดงว่าปัจจัยแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่เหมาะสม สามารถ
เปลี่ยนโครงสร้างและประสิทธิภาพการทำงานของสมองมนุษย์ได้ เวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดใน
การพัฒนาสมอง คือ ในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต
3. การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืน และป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว จำเป็นต้อง
เริ่มพัฒนาตั้งแต่ปฐมวัย โดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลัก และชุมชนเป็นฐานที่มีส่วนร่วมอย่าง
แท้จริงในการพัฒนาเลี้ยงดูเด็กทุกชั้นตอน
4. แนวคิดในการพัฒนาเด็กเพื่อให้มีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล นับตั้งแต่ปฏิสนธิ
จวบจนเจริญวัย จำเป็นต้องมีการตื่นตัวและผนึกกำลังกันทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกัน
ส่งเสริมครอบครัวให้พ่อแม่มีความรักและความรู้ สามารถเลี้ยงดูบุตรหลานได้ถูกวิธี

จากความสำคัญดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3-5) จึงได้กำหนดปรัชญาและ
หลักการของการศึกษาปฐมวัย ไว้ดังนี้

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรม
เลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน
ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และ

ความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจน การเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มี ความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเอง ตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้าน อย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการ พัฒนาเด็ก

4.3 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน โดยรัฐต้องจัดให้ประชาชนของตนเองใน แต่ละประเทศ การศึกษาขั้นพื้นฐานนี้จะช่วยปูพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับเยาวชนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ สำหรับการเรียนรู้ในอนาคต และให้ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่สร้างสรรค์ในสังคม

สำหรับประเทศไทยให้ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า หมายถึงการศึกษาก่อน ระดับอุดมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 2) ซึ่งได้กำหนดอุดมการณ์และหลักการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยรัฐ ต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งใน ฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองของโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนและครอบครัว

และเพื่อสร้างเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต

หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย
2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น และประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมไทยและสังคมโลก
3. หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิ์เสมอกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้น หรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม
4. หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วม ในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ สถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี และตอบสนองความต้องการท้องถิ่นตามนโยบายของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ
5. หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์ หลักการ และมาตรฐานในการจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องระหว่างสารบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐบาล สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ของชาติ และสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษา และมาตรฐานการอุดมศึกษา

4.4 การอาชีวศึกษา

แพรวพรรณ บุญฤทธิมนตรี (อ้างอิงจาก สนอง โลหิตวิเศษ. 2549 : Website) กล่าวว่า การอาชีวศึกษาเป็นกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ชีวิตการทำงานเพื่อประกอบอาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกึ่งฝีมือ (Semi-Skill) ระดับช่างฝีมือ (Skill) ระดับช่างเทคนิค (Technical) และระดับเทคโนโลยี (Technologist) ที่มีคุณภาพและมาตรฐานสามารถตอบสนอง

ตามความต้องการของตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อาชีวศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศเพราะความเจริญของประเทศขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สามารถสนองต่อการขยายตัวทั้งในภาคอุตสาหกรรมและการบริการรวมทั้งการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในสภาวะปัจจุบันที่โลกมีความเจริญมากขึ้น การอาชีวศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำพาประเทศเข้าสู่การแข่งขันในโลกยุคแห่งการเรียนรู้ อาชีวศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะ มีฝีมือที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาที่ดีกว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ในอดีตอาชีวศึกษาถือเป็นองค์การหนึ่งของการศึกษาที่ประกอบด้วย พุทธิศึกษา พลศึกษา จริยศึกษา และหัตถศึกษา ซึ่งหมายความว่าอาชีวศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย จิตใจ และด้านทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพ

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ กรมอาชีวศึกษา (ปัจจุบันเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา) ได้จัดทำแผนพัฒนาการอาชีวศึกษาระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตและพัฒนากำลังคน ทั้งในระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ ซึ่งมาตราที่ 20 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการหรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”

ดังนั้น การจัดการอาชีวศึกษาจึงต้องจัดในลักษณะของความร่วมมือและต้องผสมผสานความร่วมมือกันอย่างกลมกลืนระหว่างสถานศึกษา กับองค์กร หรือสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างให้สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสอดคล้องกับสภาพของสังคมและชุมชนในท้องถิ่น

4.5 การอุดมศึกษา

ไพฑูริย์ สินดารัตน์ (2543 : 1-3) กล่าวถึงการอุดมศึกษาว่า การอุดมศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว มีลักษณะการเรียนการสอนต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบัน วิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ซึ่งความในข้อนี้เน้นไปที่มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และสถาบันอื่น ๆ

ซึ่งโดยความหมายของมหาวิทยาลัย หรือ University รวมถึงสถาบันอุดมศึกษานั้นมีลักษณะเด่น อยู่ 3 ประการ คือ

1. การสร้างความรู้ สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่สร้างและพัฒนาความรู้และวิชาการ ต่าง ๆ ขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความรู้ดังกล่าวได้มาโดยการวิจัย นั่นคือภารกิจด้านการวิจัย

2. การสร้างคน สถาบันอุดมศึกษาในฐานะสร้างคนที่จะเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนที่จะมี บทบาทในสังคมต่อไป จึงต้องให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ครอบคลุมวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รวมทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อที่จะให้ ผู้จบจากสถาบันอุดมศึกษามีความเข้าใจโลกและสังคมอย่างเพียงพอ นั่นคือภารกิจด้านการผลิต บัณฑิต

3. การสร้างสังคม เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีทั้งความรู้ มีทั้งบุคลากร ที่มีความรู้ จึงเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของสถาบันที่ต้องพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการ พัฒนาความรู้ และการสร้างคนให้กับสังคม นั่นคือภารกิจด้านการบริการวิชาการ

ยูเนสโก (UNESCO. 1998 : Web Site) ได้กำหนดภารกิจและหน้าที่ของการอุดมศึกษา ไว้ในมาตรา 1 : การให้การศึกษ่า ฝึกอบรม และวิจัยว่า

เราเห็นควรอนุรักษ์ ส่งเสริมและขยายภารกิจหลักของการอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภารกิจในการที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืน และการปรับปรุงสังคมโดยรวม ดังนี้

1. จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถตอบสนองความต้องการในการดำเนินกิจกรรมทุกภาคส่วนของสังคมมนุษย์ โดยจัดการเรียน การสอนให้สอดคล้องกัน ตลอดจนการฝึกอบรมวิชาชีพอันประกอบด้วยความรู้และทักษะขั้นสูงโดย ใช้หลักสูตรและเนื้อหาที่ออกแบบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. ให้โอกาสในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น และเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกมากที่สุด และมีความยืดหยุ่นในการเข้าสู่ระบบ และออกจากระบบ การศึกษา รวมทั้งให้โอกาสในการพัฒนาตนเองและการเคลื่อนย้ายในสังคม เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และมีส่วนร่วมในสังคมด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อสร้างศักยภาพส่วนตน และเพื่อส่งเสริมสิทธิ มนุษยชน การพัฒนายั่งยืน ประชาธิปไตย และสันติภาพ ภายใต้บริบทของความยุติธรรม

3. พัฒนา สร้างสรรค์ และเผยแพร่ความรู้ผ่านกระบวนการวิจัย และถ่ายทอด ความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง อันเป็นส่วนหนึ่งในการบริการชุมชนเพื่อช่วยเหลือสังคมในการ พัฒนาทางวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ ส่งเสริมและพัฒนาการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี รวมถึงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และนฤมิตรศิลป์

4. ช่วยสร้างความเข้าใจ ตีความ อนุรักษ์ เพิ่มพูน ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม
เชิงประวัติศาสตร์ ทั้งระดับชาติ ภูมิภาค และนานาชาติ ภายใต้บริบทของความหลากหลายทาง
วัฒนธรรม

5. ช่วยปกป้องและเพิ่มพูนคุณค่าของสังคม โดยการฝึกอบรมเยาวชนเกี่ยวกับค่านิยม
ต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย และเสนอมุมมองเชิงวิเคราะห์และไม่ลำเอียง เพื่อ
ช่วยในการอภิปรายประเด็นทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ และเพื่อสร้างเสริมมุมมองเชิงมนุษยธรรม

6. สนับสนุนการพัฒนา และปรับปรุงการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งการฝึกอบรมครู
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 24) ได้กล่าวถึง
ความหมายและภารกิจอุดมศึกษาไว้ว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาระดับหลังการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 16 กำหนดว่า การศึกษาระดับ
อุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา อุดมศึกษาถือเป็น
การศึกษาระดับสูงของประเทศ เป็นแหล่งรวมวิทยาการหลากหลายแขนง และศูนย์รวมของ
ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ จำนวนมาก

สถาบันอุดมศึกษาจึงนอกจากมีภาระหน้าที่สำคัญในการผลิตบัณฑิต สร้างและพัฒนา
องค์ความรู้ และนวัตกรรม บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมแล้ว
ยังต้องมีบทบาทสำคัญในการตอบสนอง ชี้นำ เตือนภัย และแก้ปัญหาให้กับสังคม อุดมศึกษาจึง
เป็นเสมือนสมอง/ขุมกำลังทางวิชาการ และจิตวิญญาณของสังคม

การที่สถาบันอุดมศึกษาจะสามารถดำเนินภารกิจตามบทบาทหน้าที่ดังกล่าวให้บรรลุผล
ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีความคล่องตัวในการดำเนินงาน
(Autonomy) ทั้งด้านการบริหารวิชาการ บริหารงบประมาณ และบริหารบุคลากร และมีเสรีภาพ
ทางวิชาการ (Academic Freedom) เพื่อสามารถคิดค้น แสวงหาความรู้ ความจริง เพื่อการ
สร้างสรรค์นวัตกรรมและพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการให้กับประเทศ และสามารถแข่งขัน
กับนานาชาติได้ ทั้งนี้ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ภายใต้
การกำกับและตรวจสอบโดยรัฐและประชาชน การบริหารจัดการอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีเอกภาพ
ในด้านนโยบาย แต่มีความหลากหลายในรูปแบบและวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถเข้าถึง
ความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง เน้นการระดมทรัพยากรและการมีส่วนร่วมจากทั้ง
ภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรท้องถิ่น ชุมชน และประชาชน (รายละเอียดดูในภาคผนวก ข)

4.6 กลไกการประกันคุณภาพการศึกษา

นับเป็นโชคดียิ่งของระบบการจัดการศึกษาของไทยเรา เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป่าหมายหนึ่งในหลาย ๆ เป่าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับนี้ ได้แก่ การกำหนดใหม่กลไกในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน ซึ่งได้กำหนดไว้ตั้งแต่มาตรา 47 จนถึงมาตรา 51 ดังนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. 2542 : 24-26)

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก

ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวทางการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและ

ประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าว
รับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้
ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ
การศึกษาจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้
สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าว
ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อ
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อ
ดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

ดังที่เราทุกคนทราบแล้วว่า สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
(สมศ.) ก็ได้เร่งดำเนินการประเมินภายนอกรอบแรกไปแล้ว และกำลังจะดำเนินการประเมินใน
รอบที่สองต่อไป ซึ่งรายละเอียดของมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินทั้งในรอบแรกและรอบที่สอง
จะไม่ขอกล่าวในที่นี้

สรุป ในบทนี้ผู้เขียนมุ่งให้ผู้อ่านได้แนวคิดของการจัดการศึกษาในระบบที่ได้กล่าวถึงการรู้
หนังสือการจัดการศึกษาดังแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นการศึกษาในระบบและ
เป็นเพียงการเตรียมเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้เท่านั้น การเรียนรู้จริงจะเกิดขึ้นเมื่อชีวิตเดินเข้าสู่ช่วงการ
ทำงานและการเรียนรู้ก็ต้องดำเนินไปตลอดชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2545.
- คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. **การเรียนรู้ : ชุมทรัพย์ในตน.**
กรุงเทพฯ : ยูเนสโก, 2540.
- “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542,” **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 116.
ตอนที่ 74 ก. หน้า 24-26. 19 สิงหาคม 2542.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. **เทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การดำเนินงานโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
คุณภาพผู้เรียน.** กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ 1 (สปร.1)
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **ข้อเสนอยุทธศาสตร์และแนวทางการ
ปฏิรูปอุดมศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ : เจฟ็อดเฟเชท, 2547.
- . **มาตรฐานการศึกษาของชาติ.** กรุงเทพฯ : สหાયบลิ๊อกและการพิมพ์, 2548.
- UNESCO. **World Declaration on Higher Education for The Twenty-Frist Century :
Vision and Action.** <[http://www2.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_](http://www2.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.html)
[eng.html](http://www2.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.html)> 25 ธันวาคม, 2549.
- อุทัยวรรณ โชคบุญยสิทธิ์ : <<http://dnfe5.nfe.go.th/localdata/webimage/story69freedom.html>>
13 กันยายน, 2549.
- แพรวพรรณ บุญฤทธิมนตรี : <<http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/web01web451/Vocational1.htm>>
6 กันยายน, 2549.
- มติชนรายวัน ฉบับที่ 9164 [หน้าที่ 14] ประจำวันที่ 12 เมษายน 2546 :
<http://db.onec.go.th/thaied_news/index1.php?id=5020> 13 กันยายน, 2549.

บทที่ 5

แนวคิดและนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของต่างประเทศ

ในบทที่ 4 ผู้เขียนได้เสนอเรื่องการเรียนรู้หนังสือ การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา การอุดมศึกษา และกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งการศึกษาที่กล่าวมานั้นเป็นการศึกษาในระบบที่จะเป็นการสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แต่ละบุคคลต่อไป ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดและนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรร 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งสาเหตุที่เลือกศึกษาทั้ง 4 ประเทศนี้ก็เพราะว่าเป็นประเทศที่มีความเจริญและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และเทคโนโลยี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 ประเทศญี่ปุ่น

นับตั้งแต่การปฏิรูปการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ประเทศญี่ปุ่นได้มีกฎหมายที่เป็นการวางโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตหลายเรื่อง เช่น กฎหมายห้องสมุด กฎหมายพิพิธภัณฑ์ กฎหมายศูนย์การเรียนรู้ประชาชน กฎหมายการศึกษานอกระบบ โรงเรียน เป็นต้น รวมทั้งมีสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา มีสถาบันสื่อประสมเพื่อการศึกษาแห่งชาติ (National Institute of Media Education) และมหาวิทยาลัยทางอากาศ (University on the Air) ซึ่งเน้นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่

ในปี พ.ศ. 2527 คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (National Council of Education Reform) ได้เสนอแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาต่อรัฐบาล โดยเน้นให้ความสำคัญกับระบบ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Life-long Learning) เพื่อแก้ปัญหาการแข่งขันสอบเข้ามหาวิทยาลัย และเป็นการเตรียมคนเพื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โดยเปลี่ยนจากการเน้นที่ผู้จัดการศึกษา มาเน้นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ซึ่งเป็นกิจกรรมของผู้เรียน และต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ได้ยกฐานะกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้เป็น “สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดูแลการศึกษาทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน การกีฬา และสถานประกอบการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 ประเทศญี่ปุ่นได้มีกฎหมายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Law Concerning the Development of Mechanisms and Measures for Promoting Lifelong Learning) ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Council) ทั้งในส่วนกลางและในเขตพื้นที่การศึกษาของแต่ละจังหวัด โดยส่วนกลาง

ทำหน้าที่กำหนดนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต และระดับจังหวัดจัดทำแผนวิจัย ให้คำปรึกษา และบริการแหล่งข้อมูล และต่อมาได้พัฒนาระบบโครงข่ายเพื่อการเรียนรู้ (Learning Web) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (2005 : Web Site)

แนวทางใหม่และความท้าทาย

ในเดือนมีนาคม 2546 สภากลางเพื่อการศึกษา และกรรมการที่ปรึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงการกีฬา และกระทรวงวัฒนธรรมและเทคโนโลยี ได้ยอมรับรายงานต่อกระทรวงจากการอภิปรายตลอด 1 ปีครึ่งที่ผ่านมา ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา ซึ่งเสนอโดยนายกสภานานาชาติด้านการปฏิรูปการศึกษาในปี 2543 ในรายงานได้แนะนำถึงวิธีการที่จะทำอย่างไรเพื่อที่จะให้กฎหมายขั้นพื้นฐานด้านการศึกษาได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อรองรับความต้องการในศตวรรษใหม่ และการเสนอเพื่อให้เกิดผลของโครงการพื้นฐานในการส่งเสริมการศึกษา ต่อการจัดการปฏิรูปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้อาณัติของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา และไม่เคยได้รับการปรับปรุงเลยจนกระทั่งบัดนี้ หลังการยอมรับรายงานโดยสภากลางเพื่อการศึกษาแล้ว รัฐสภาจะได้เตรียมการร่างกฎหมายเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา ส่วนหลักในการปรับปรุงจะอยู่ที่ส่วนนำซึ่งจะได้เพิ่มข้อคิดเห็นหลายอย่างด้านการศึกษาลงไป อาทิ “การอบรมปลูกฝังประชาชนให้เข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นต่อการพัฒนาสังคม ขวัญกำลังใจและอิสรภาพ” และ “การปลูกฝังให้เคารพขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวญี่ปุ่น ความรักในถิ่นฐานบ้านเกิด ความตระหนักในฐานะสมาชิกของสังคมนานาชาติ”

ส่วนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายจะเป็นข้อสรุปของกรอบความคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวกับความคิดขั้นพื้นฐานของการศึกษา กรอบความคิดในการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีความชัดเจนในส่วนของบทนำ รายงานของสภากลางเพื่อการศึกษาเน้นถึงความสำคัญของ “ความตระหนักในสังคมของการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่ซึ่งประชากรทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกโอกาสที่จะเรียนรู้ไม่ว่าเมื่อไหร่ ที่ไหน ซึ่งความสำเร็จของการเรียนรู้นั้นจะได้รับการประเมินค่าอย่างเหมาะสม เพื่อที่จะพบโอกาสอันดีเลิศของสังคม การผนวกกรอบความคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในกฎหมายขั้นพื้นฐานจะกำหนดเวทีใหม่สำหรับความพยายามของรัฐบาลญี่ปุ่นในการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน 2 ทศวรรษหลังนี้ ยิ่งไปกว่านั้นในเดือนพฤษภาคม 2546 กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงการกีฬา และกระทรวงวัฒนธรรมและเทคโนโลยี จะได้ป้อนคำถามแก่สภากลางเพื่อการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบใหม่ของการศึกษาภาคบังคับ โดยการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเป็นอิสระมากขึ้น เพื่อจะเข้าถึงความต้องการอันหลากหลายของเด็ก ๆ

รูปแบบของสังคมข้อมูลข่าวสารต่อสังคมแห่งความรู้ : การค้นหาโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบใหม่ ๆ

การอภิปรายการปฏิรูปการศึกษาทุกวันนี้ คำว่า “สังคมความรู้” ถูกนำมาใช้เป็นอย่างมาก เหมือนกับว่าคำนี้ได้รวบรวมเอาส่วนนำของการทบทวนกฎหมายขั้นพื้นฐานเอาไว้ อย่างไรก็ตาม ความหมายของสังคมความรู้ และอะไรคือความท้าทายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตก็ไม่ได้ถูกอภิปรายหรือถูกนำมาถกมากนัก ในส่วนท้ายนี้ เราอยากจะแนะนำถึงความจำเป็นในการสำรวจประโยชน์ของสังคมความรู้เพื่อค้นหาทิศทางใหม่ของนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) ได้ตีพิมพ์ลงใน “การบริหารจัดการความรู้ในสังคมแห่งการเรียนรู้” (2000) โดยการสร้างสมมุติฐานว่า **สังคมที่มีพื้นฐานความรู้หรือสังคมที่มุ่งเพื่อการเรียนรู้** จะกลายมาเป็นสังคมอนาคต ในการอภิปรายเรื่องการบริหารจัดการธุรกิจ อัจฉริยะ โนนาคะ และคนอื่น ๆ สันนิษฐานว่านี่เป็นการสร้างสรรค์ชนิดความรู้ในสังคมทั้ง 2 กรณี ในสังคมความรู้ใหม่ มีความจำเป็นไม่เพียงแต่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังคงสำหรับองค์กรต่าง ๆ เริ่มด้วย กลุ่มธุรกิจและชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ในการจัดการอย่างเป็นระบบ หลักฐานก็คือความรู้ไม่เพียงแต่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในฐานะข้อมูลเท่านั้น แต่ยังถูกใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตและการจัดการอีกด้วย

ในทฤษฎีของสังคมวิชาการ ข้อจำกัดในเรื่องสังคมข่าวสารได้ถูกนำมาแสดงและข้อจำกัดของข้อพิพาทในเรื่องที่ว่าด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศหรือเทคโนโลยีเป็นเหมือนยาที่ใช้รักษาได้ สารพัดโรคนั้นยังเป็นที่ถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีสังคมวิชาการนั้นถูกตั้งขึ้นโดยในหนังสือ “ยุคแห่งความไม่ต่อเนื่อง” ของ P.F. Drucker’s ซึ่งถูกมองว่าเป็นการเริ่มต้นของสิ่งเหล่านั้น แต่ความรู้ในที่นี้จะถูกจำแนกจากข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน เพราะความรู้ถูกสร้างมาในรูปแบบข้อมูลข่าวสารซึ่งมีโครงสร้างและองค์ประกอบที่ดีเยี่ยม

เราเรียกสิ่งที่ถูกเขียนลงในหนังสือว่าความรู้ อย่างไรก็ตาม เพียงแค่เพราะมันถูกเขียนลงในหนังสือไม่ได้ทำให้มันง่ายที่จะนำมาอ้างอิง ไม่มีสิ่งใดจะมากไปกว่า “ข้อมูลข่าวสาร” เมื่อข้อมูลนั้นถูกใช้ในการสร้างให้เกิดประโยชน์นั้นจึงจะเรียกว่าความรู้ ความรู้ก็คล้ายกับกระแสไฟฟ้าหรือเงินตรา เมื่อมันเริ่มทำหน้าที่เมื่อนั้นมันก็จะคงอยู่ได้ในฐานะพลังงานชนิดหนึ่ง (Drucker. P.37 of the Translation)

ข้อจำกัดของทฤษฎีของสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร ตั้งอยู่บนความเชื่อเก่า ๆ ที่ว่าข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศจะนำมาซึ่งการแก้ปัญหาในสังคม ถ้าเราจะเข้าใจถึงความเป็นจริงของขอบเขตอันหลากหลายของทรัพยากรสังคมซึ่งมีอำนาจในการชักจูง เช่น ชุมชน ธุรกิจ NPOs และความเฉลียวฉลาดรอบรู้ของต่างชาติ เมื่อนั้นเราก็สามารถกำหนดนโยบายและมีความตั้งใจอย่าง

แนวโน้มที่จะแก้ไขปัญหา ซึ่งรวมไปถึงการใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีด้วย

การริเริ่มของวิชาการและความรอบรู้นี้เป็นส่วนที่นำร่องของสังคมวิชาการ และมันก็เป็นจริงสำหรับการพัฒนาของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงแต่ในระดับชาติและท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังคงสำคัญในระดับนานาชาติอีกด้วย มันมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดสำหรับพวกเราในยุคของการไม่มีเสถียรภาพของสถานการณ์โลก ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมวิชาการระหว่างประเทศและเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาของสังคม

1. ความตระหนักต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. การส่งเสริมการศึกษาในสังคมและสนับสนุนการศึกษาในครอบครัว
3. การส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้และการเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้

ความตระหนักต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เพื่อจะสร้างคุณค่าให้แก่สังคมที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

ความตระหนักต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ประชาชนมีโอกาสอย่างอิสระในการเลือกที่จะเรียนรู้ และสามารถจะเรียนรู้ในช่วงใดก็ได้ของชีวิต รวมถึงการได้รับสนับสนุนอย่างถูกต้องเพื่อการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผล จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่ง

ปัจจัยดังต่อไปนี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นเหตุผลที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และทำไมจึงต้องเพิ่มความพยายามในการทำสิ่งเหล่านี้

1. ความต้องการต่อการแก้ไขค่านิยมหรือสังคมที่หมกมุ่นหรือยึดติดกับประกาศนียบัตรหรือหนังสือรับรองการศึกษา
 2. การเพิ่มความต้องการของกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาสังคม
 3. ความจำเป็นสำหรับปฏิกิริยาหรือการตอบสนองการเรียนรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ
 4. ความต้องการที่จะฟื้นฟูอำนาจทางการศึกษาของถิ่นกำเนิดและชุมชนในท้องถิ่น
- การตอบสนองอย่างแม่นยำในการเรียนรู้ไม่เพียงแต่จำเป็นต่อการพัฒนาอาชีพของผู้เรียนเองเท่านั้น หากแต่ยังช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นแกนนำในสังคม ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ

เพื่อจะสร้างสังคมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการส่งเสริมขอบเขตที่หลากหลายและครอบคลุมของโอกาสในการเรียนรู้ MEXT (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology) จึงได้ทำงานและร่วมมือกับกระทรวงและหน่วยงานซึ่งมีความเกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียน การศึกษาของสังคม วัฒนธรรมและการกีฬา

ซึ่งล้วนมีส่วนต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งสิ้น

การส่งเสริมการศึกษาของสังคมและสนับสนุนการศึกษาของครอบครัว

การศึกษาของสังคมมีบทบาทสำคัญต่อสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากกิจกรรมของการศึกษาในสังคมถูกสร้างจากพื้นฐานของความสมัครใจของแต่ละคน ดังนั้น MEXT จึงทำงานเพื่อดูแลและปกป้องโครงสร้างของการศึกษาในสังคม รวมถึงการสร้างและเพิ่มจำนวนของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และเพื่อส่งเสริมการศึกษาในสังคมในทุก ๆ พื้นที่

ทั้งนี้ MEXT ยังทำงานเพื่อให้โอกาสในการเรียนรู้กับทุกคนชั้นในสังคม ทั้งวัยรุ่นผู้ใหญ่และผู้หญิง ซึ่งเป็นลูกหลานคนรุ่นใหม่ของคนในพื้นที่ การให้การสนับสนุนในส่วนของกิจกรรมอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น ๆ ยังช่วยทำให้เกิดความรู้สึกดี ๆ ระหว่างผู้พักอาศัยในชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุ นอกจากนี้ MEXT ยังสนับสนุนโสตทัศนศึกษา และปรับปรุงแก้ไขสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา

MEXT ยังสนับสนุนการศึกษาในครอบครัว ตลอดจนให้คำปรึกษา ให้โอกาสในการเรียนรู้ของผู้ปกครอง เพื่อจะได้นำไปสอนลูกหลานของตนในชุมชนต่อไป ซึ่งการทำงานนี้ก็เพื่อเพิ่มการศึกษาและความเท่าเทียมทางเพศในสังคม

การส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้และการเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้

การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกของการศึกษาของสังคม อย่างเช่น ห้องประชุมสาธารณะ ห้องสมุด และการให้โอกาสทางการศึกษา โดยองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นตามสถานะของแต่ละพื้นที่ แผนการศึกษาภาคเอกชนและสมาคมหรือองค์กรต่าง ๆ รวมถึงสังคมที่มีความสอดคล้องด้านการศึกษาและศูนย์กลางทางวัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญ ดังนั้น เพื่อจะส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน MEXT จึงจำแนกมาตรการได้ดังนี้ คือ

1. การปรับปรุงระบบสำหรับการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
2. การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้บนพื้นฐานระดับประเทศ ซึ่งจะมีความยากต่อองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน

3. การเตรียมการให้การสนับสนุนแก่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน เพื่อผลสำเร็จของของสิ่งเหล่านี้ MEXT จึงร่วมมือกับ National Children's Plan ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ทั่วประเทศและขยายไปยัง Children's Centers และสถานประกอบการของ Children's Broadcasting Stations และพัฒนานโยบายที่หลากหลายในการสนับสนุนกิจกรรมของผู้ปกครองและเด็ก ๆ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะเลี้ยงดูพวกเขาให้แข็งแรงในชุมชน

MEXT ยังได้ขยายความหลากหลายและครอบคลุมโอกาสในการเรียนรู้ เช่น การปรับปรุง

และการเพิ่มจำนวนของ The University of the Air พร้อมจัดหาจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ เพื่อคุณภาพในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย สนับสนุนให้มีการอบรมเฉพาะทางในระดับอุดมศึกษา ส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น และเพิ่มกระบวนวิชาและชั้นเรียนสำหรับสาธาณชน มากขึ้น

สรุป

แนวคิดในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศญี่ปุ่น

1. ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม
3. ประชาชนตระหนักในฐานะสมาชิกของสังคมนานาชาติ

นโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศญี่ปุ่น

1. ความตระหนักต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. การส่งเสริมการศึกษาของสังคม และสนับสนุนการศึกษาของครอบครัว
3. การส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้ และการเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้

5.2 ประเทศเกาหลีใต้

รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิรูปการศึกษาโดยคำสั่งของประธานาธิบดี ให้กำหนดแผนปฏิรูปการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างความมั่นใจว่าประชากรทุกคนจะมีโอกาสในการได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีจุดเน้นของการปฏิรูปอยู่ที่การวางรากฐานของ “ระบบการศึกษาที่เปิดกว้าง” ให้บุคคลแต่ละคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายทั้งในด้านเวลาและสถานที่ตามความสะดวกของผู้เรียน และรัฐสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรัฐบาลจัดสวัสดิการทางการศึกษาแบบรัฐในอุดมคติ (Edutopia)

นวัตกรรมสำคัญที่ประกาศเกาหลีใต้นำมาใช้คือ

1. ระบบธนาคารหน่วยกิต ช่วยให้หน่วยกิตที่ผู้เรียนสะสมไว้จากระบบการศึกษาแบบเปิดได้รับการยอมรับเทียบเท่าปริญญาบัตร โดยมี “ศูนย์หลักสูตรและประเมินผล” เป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานดังกล่าว
2. การลงทะเบียนเรียนนอกเวลาเรียนปกติ กลุ่มเป้าหมายของหลักสูตรนี้คือ ผู้ที่ทำงานอยู่แล้ว โดยมุ่งสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับสถานประกอบการ
3. การสนับสนุนระบบการศึกษาทางไกล โดยนำสื่อและเทคโนโลยีหลายมิติที่ทันสมัยมาใช้ เปิดโอกาสให้คนยากจน คนพิการ สตรี และผู้สูงอายุได้เข้าถึงแหล่งความรู้มากขึ้น (2005 : Web Site)

ทิศทางนโยบายในอนาคต

รัฐบาลเกาหลีได้มีการเตรียมแผนการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการโดย PCER (PCER : Presidential Commission on Education Reform) ซึ่งก่อตั้งเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2537 โดยคณะกรรมการของ PCER ได้เสนอรายงานเรื่อง “การดำเนินนโยบายด้านการศึกษาเพื่อการปฏิรูประบบการศึกษารูปแบบใหม่” โดยได้เสนอผ่านประธานาธิบดีของเกาหลี เมื่อเดือนมีนาคม 2538, เดือนกุมภาพันธ์ 2539 และเดือนสิงหาคม 2539 ที่ผ่านแผนการปฏิรูปการศึกษาของ PCER จะช่วยสร้างความเข้าใจและกำหนดนโยบายในอนาคตของรัฐบาลในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในรายงานผลของคณะกรรมการได้นำเสนอว่า ข้อมูลข่าวสาร โลกาภิวัตน์ และท้องถิ่น จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป้าหมายเบื้องต้นของการปฏิรูปการศึกษานั้น ก็จะต้องทำให้ทุกคนสามารถได้เรียนในสิ่งที่ตนเองอยากจะเรียนได้ในทุกที่ ดังนั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาแบบเปิด จึงเป็นวิธีการแรกที่ PCER จะจัดไว้ในแผนการปฏิบัติงาน

การจะสร้างความก้าวหน้าทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น จะต้องดูที่ระบบการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ (1) การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มากกว่าเน้นไปที่ปริมาณ (2) การศึกษาภาคบังคับที่มีเพียงพอต่อความต้องการด้านการศึกษาของสาธารณะ (3) การแพร่หลายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และ (4) การเพิ่มโอกาสด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป้าหมายเบื้องต้นของการดำเนินงานในระยะนี้คือ การสนับสนุนให้เกิดความตระหนักในตนเองและการตระหนักในการพัฒนาประเทศชาติ นอกจากนี้การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะนำมาซึ่งสังคมแห่งการเรียนรู้ ข้อมูลสารสนเทศ โลกาภิวัตน์ และความท้าทายด้านการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนพัฒนาขีดความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคิดเชิงสร้างสรรค์ การศึกษาในประเทศเกาหลีในปัจจุบันนี้จะมุ่งเน้นไปที่การบูรณาการความรู้และทักษะระดับสูงที่ได้จากการศึกษาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งประเทศเกาหลีเองจะต้องรู้จักที่จะเลือกนำความรู้เกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์และมีอิสระมาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของประเทศของตน

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 PCER จะมุ่งเน้นไปที่การศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเป็นอันดับแรก โดยการลดจำนวนวิชาบังคับ และเพิ่มจำนวนวิชาเลือกในแต่ละโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้เสนอว่า การที่จะทำให้เป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านคอมพิวเตอร์ ภาษาต่างประเทศ ตัวอักษรจีน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโลก นอกจากนี้จะต้องมีการจัดทำและรวบรวมอุปกรณ์หรือสื่อประกอบการเรียนต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายและระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนได้

การศึกษาในระดับปฐมวัยจะต้องรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาโดยรวมของประเทศ เนื่องจากการศึกษาในระดับอนุบาลนั้นเป็นการศึกษาระดับแรกที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กที่มีอายุ 5 ปีทุกคนได้เรียนฟรี ทั้งในพื้นที่ทุรกันดารและในพื้นที่ที่ประชากรมีรายได้ต่ำทั่วประเทศ นอกจากนี้จะต้องมีการจัดตั้งศูนย์ดูแลเด็ก ซึ่งนอกจากศูนย์จะมีหน้าที่ในการบริการดูแลเด็กแล้ว ศูนย์ดูแลเด็กจะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้ให้การศึกษาอีกด้วย และควรจะต้องมีการจัดหาและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาและอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนอนุบาลและศูนย์ดูแลเด็ก นอกจากนี้จะต้องมีการรวบรวมจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล เพื่อเป็นการเตรียมตัวของนักเรียนก่อนเข้าเรียนในหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป หลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ในเบื้องต้นจะต้องเน้นไปที่หลักสูตรที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของประเทศตะวันออก และต้องเน้นไปที่การฝึกฝนพื้นฐานด้านลักษณะนิสัยและอุปนิสัย เช่น การแสดงความเคารพผู้ที่อาวุโสกว่า ความประพฤตินี้มีระเบียบวินัย ความมีสมบัติผู้ดี การรักษาความสะอาด เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนก็จะต้องได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและการให้การศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสมแก่บุตรหลานของตนที่บ้าน

ส่วนการศึกษาในระดับประถมและมัธยมศึกษาชั้น โรงเรียนจะต้องลดจำนวนการเรียนในวิชาบังคับของนักเรียน และเพิ่มจำนวนวิชาเลือกให้มากขึ้น และจะต้องปรับปรุงความยากของการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม เพื่อให้ให้นักเรียนแต่ละคนสามารถเลือกเรียนวิชาเรียนที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตนเองได้ และจากความต้องการครูผู้สอนที่เพิ่มขึ้นนั้นจะต้องมีการจ้างครูผู้สอนที่สามารถสอนวิชาหลักได้สองวิชา และจ้างอาจารย์พิเศษเพิ่มขึ้นจากเดิมด้วย

แผนการปฏิรูปการศึกษานี้ได้ให้ความสำคัญไปที่การติดต่อสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งถือว่ามีค่าสำคัญที่สุดในระบบการศึกษารูปแบบใหม่ของประเทศเกาหลี ซึ่งวิสัยทัศน์ของ Edutopia ได้แก่ สังคมที่มีการจัดการศึกษาแบบเปิดกว้างและการศึกษาตลอดชีวิต เป็นสังคมที่เอื้ออำนวยให้คนทุกคนมีโอกาสทางด้านการศึกษาที่เท่าเทียมกัน และสามารถเข้าเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา

สำหรับระบบการศึกษาที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในการเรียนนั้น คือ การบริการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนในหลักสูตรที่เหมาะสมกับความสามารถ และสามารถหาข้อมูลด้านการแข่งขันในสถาบันการศึกษา และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนทางไกลได้

ประเทศเกาหลีได้เริ่มโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการศึกษาจากระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเมื่อปี 2540 และได้ดำเนินต่อจนถึงปี 2545 โดยภายในปี 2545 จะต้องดำเนินการจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ให้นักเรียนทุกคน และระบบ LAN ให้กับโรงเรียนทุกโรงเรียนให้ได้

เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์นี้ได้ ซึ่งแผนการดำเนินการนี้คาดว่าจะส่งผลให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์และมีความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น จำเป็นจะต้องมีการเพิ่มงบประมาณในการดำเนินการด้านการศึกษาของประเทศเกาหลี เป็นจำนวนอย่างน้อยที่สุดร้อยละ 5 ของ GNP ในปี 2543 และเพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวนี้ประสบผลสำเร็จ จึงมีความจำเป็นจะต้องเพิ่มการเสียภาษีท้องถิ่นและภาษีด้านการศึกษาในขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบด้านการเงินในการจัดการในโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษาในท้องถิ่นนั้น ๆ เพิ่มมากขึ้นตามลำดับด้วย รัฐบาลกลางก็จะต้องเพิ่มงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยเพื่อการปฏิวัติระบบการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น

การจัดการศึกษาตลอดชีพในประเทศเกาหลีนั้น ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศในเอเชียจะพบว่า เกาหลีเป็นประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่ดีมาก เนื่องจากเกาหลีเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญและมีความรับผิดชอบในด้านการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบโรงเรียนได้อย่างดี และนอกจากนี้ยังสนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่องด้วย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาตลอดชีวิตในประเทศเกาหลีนั้น ยังมุ่งเน้นไปที่การศึกษาแรกเริ่มมากกว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในระดับอุดมศึกษา เราจึงเห็นได้ว่ากฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศเกาหลีดังกล่าวซึ่งรัฐบาลเกาหลีจะให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่เพียงส่วนน้อยนี้ ได้ส่งผลให้มีเกิดการศึกษาริเริ่มในหน่วยงานหรือสถานที่ต่าง ๆ แทน เช่น การศึกษาจากการทำงานด้านระบบสินค้าธนาคาร โดยการเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ได้มากเท่าที่จะมากได้ หรือการเพิ่มคุณสมบัติด้านการประกอบวิชาชีพ ดังนั้น ประสบการณ์เรียนรู้จึงเกิดจากค่านิยมด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน

สรุป

แนวคิดในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศเกาหลีได้

1. ระบบการศึกษาเปิดกว้างให้ทุกคนเข้าถึงได้โดยง่าย
2. ธนาคารหน่วยกิต
3. เรียนได้ไม่จำกัดเวลา
4. ใช้สื่อหลากหลายเพื่อคนทุกกลุ่มเข้าถึง

นโยบายในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศเกาหลีได้

1. ต้องทำให้ทุกคนสามารถได้เรียนในสิ่งที่ตนเองอยากเรียนได้ในทุกที่ ทุกเวลา
2. ใช้ระบบ ICT เป็นเครื่องมือ

5.3 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ตระหนักในความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของสังคมโลก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี จึงได้ออกกฎหมายปฏิรูปการศึกษา (Education Reform Act) ส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา เน้นสิทธิของผู้ปกครองและผู้เรียนที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ต่อมาด้วยความตระหนักในความสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อจัดทำสมุดปกขาวเรื่อง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เสนอแนะยุทธศาสตร์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา “วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ของปวงชน พร้อมกับโครงการต่าง ๆ ที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

ในการนำไปสู่นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ประเทศอังกฤษมีหลักการสำคัญ ๆ คือ การศึกษามีความต่อเนื่องในทุกช่วงอายุตลอดชีวิต ต้องขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ให้มีความสำคัญกับผู้เรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความหลากหลายในรูปแบบ ต้องมีคุณภาพและความยืดหยุ่น และต้องเกี่ยวข้องกับทุกหน่วยงานของรัฐ

รัฐบาลอังกฤษของนายโทนี่ แบลร์ มีบทบาทในเรื่องการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกำหนดวิสัยทัศน์เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า จะสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนอังกฤษ เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและความถนัด ให้เต็มศักยภาพ ให้มีความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ในบ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสารสนเทศ และเป็นการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทั้งประเทศและรูปแบบ นอกจากนี้รัฐบาลยังจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อให้มีการนำสู่การปฏิบัติ และจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม

ความคิดริเริ่มของรัฐบาลอังกฤษที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ (2005 : Web Site)

1. โครงการมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรม (University for Industry : Ufi) โดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมขึ้นทำหน้าที่ “คนกลาง” เพื่อกระตุ้นความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชน สนับสนุนการให้บริการด้านสารสนเทศ การให้คำปรึกษาและแนะแนว เพื่อให้ผู้เรียนและผู้จัดโครงการการเรียนรู้ได้พบกัน และให้บริการวัดผลเพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐาน
2. โครงการเปิดบัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Individual Learning Account) โดยรัฐ นายจ้าง และบุคคล เป็นผู้ร่วมลงทุน เพื่อให้แรงงานในสถานประกอบการมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่อง
3. โครงการจัดสร้างโครงข่ายการเรียนรู้แห่งชาติ โดยนำประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในรูปแบบใหม่ ๆ มาใช้เพื่อเปิดเส้นทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขึ้น

ศิริพรรณ ชุมนุ่ม (2545 : 2-10) ได้ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร 2 ฉบับของอังกฤษ เรียกว่า สมุดปกขาว (White Paper) คือ การเรียนรู้สู่ความสำเร็จ (Learning to Success) และ สภาการเรียนรู้และทักษะ (The Learning and Skills Council : LSC) โดยก่อนการปฏิรูปการศึกษา อังกฤษมีการปรับโครงสร้างระบบงาน ปรับเปลี่ยนการดำเนินงานในเรื่องการเรียนรู้ของคน มีการศึกษาล่วงหน้าในรายละเอียดอย่างเป็นระบบ และพิมพ์เป็นสมุดปกขาวในเดือน มิถุนายน 2542 เพื่อชี้นำให้ความรู้ความเข้าใจอย่างเป็นกระบวนการแก่ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้รัฐบาลยอมรับก่อนประกาศใช้ในเดือนเมษายน 2544 นั่นคือ อังกฤษใช้เวลา 2 ปี เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศสหราชอาณาจักร เริ่มต้นด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์แห่งชาติที่ชัดเจนในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ กำหนดเป้าหมายที่จะก้าวไปให้ถึง จัดโครงสร้างระบบงานใหม่ ยุบหน่วยงาน รวมหน่วยงาน ปรับเปลี่ยนระบบการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน ระบบการตรวจสอบ เพื่อให้ครบวงจรการทำงาน กำหนดวิสัยทัศน์แห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการสร้างสังคมใหม่ สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะสังคมแห่งการเรียนรู้ ในที่ทำงาน วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจ แรงบันดาลใจให้คนในชาติเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

ประเทศอังกฤษในภาพรวม การเรียนต่อของเด็กอายุ 16 ปี เมื่อพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับมีไม่เกินร้อยละ 70 แรงงานจำนวนมากไม่มีวุฒิทางการศึกษา ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาต่อเนื่องที่มีอยู่ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอีกจำนวนมาก อังกฤษจึงกำหนดวิสัยทัศน์แห่งการเรียนรู้ใหม่ สร้างวัฒนธรรมใหม่แห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนในชาติ องค์กร ชุมชน สังคม ร่วมกันสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยใช้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือ สร้างหุ้นส่วนของการเรียนรู้ (Partnership) และองค์กรที่จะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ คือ นายจ้าง เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดในที่ทำงาน

หลักการสำคัญ 6 ประการ ในการกำหนดวิสัยทัศน์แห่งการเรียนรู้ เน้นเรื่อง

- (1) การลงทุนด้านการเรียนรู้เพื่อประโยชน์สำหรับทุกคน
- (2) การขจัดอุปสรรคของการเรียนรู้
- (3) การให้ความสำคัญกับประชาชนที่ต้องการเรียน
- (4) ความรับผิดชอบร่วมกันของนายจ้าง ลูกจ้าง และชุมชน
- (5) การสร้างคนให้ได้มาตรฐานโลกและใช้เงินอย่างคุ้มค่า และ
- (6) การผนึกกำลังและการทำงานร่วมกันทั้งชาติเพื่อความสำเร็จ คำว่า “การเรียนรู้สู่ความสำเร็จ” (Learning to Success) จึงเป็นคำสำคัญ (Keyword)

ในการนี้มีการตั้งองค์กรใหม่ “สภาการเรียนรู้และทักษะ” (Learning and Skills Council) เพื่อขับเคลื่อนความคิดหรือวิสัยทัศน์ให้ไปสู่เป้าหมาย โดยมีภารกิจคือ ดูแลการศึกษาของคนหลังการศึกษาภาคบังคับ หรือคนที่อายุสูงกว่า 16 ปี โดยมีองค์กรระดับชาติและระดับท้องถิ่น สภาการเรียนรู้และทักษะระดับชาติ มีกรรมการ ทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวน 15 คน มาจากผู้ประกอบการ เจ้าของกิจการผู้ได้รับการยอมรับในเรื่องการศึกษา อาชีพ และทักษะ โดยภาคเอกชนจะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 40 สภาฯ ระดับชาติ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ กลุ่มที่หนึ่ง ดูแลการเรียนรู้ของเยาวชนอายุระหว่าง 16-19 ปี อีกกลุ่มหนึ่งดูแลการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สภาฯ ระดับท้องถิ่นแบ่งเป็น 47 พื้นที่ 47 องค์กร

ขอบข่ายหน้าที่ของสภาการเรียนรู้และทักษะ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น คือ

1. ศึกษาและประเมินความต้องการทักษะ ในภาพรวมว่าทิศทางของประเทศกำลังพัฒนาไปในทิศทางไหน กำลังคนที่จะต้องเรียนรู้ทักษะ ความรู้ความสามารถควรจะเป็นไปในทิศทางใด

2. จัดสรรงบประมาณ

3. กำหนดนโยบาย ควบคุมมาตรฐาน

4. พัฒนาระบบความร่วมมือ ความเชื่อมโยงระหว่างรัฐ องค์กร และอาสาสมัคร ประการสำคัญที่สุด คือ ความร่วมมือกับภาคเอกชน

โครงสร้างระบบงานของสภาฯ ระดับชาติกับระดับท้องถิ่นคล้ายคลึงกัน แต่สภาฯ ระดับท้องถิ่นมีสมาชิกไม่จำกัดจำนวน ขึ้นอยู่กับความหลากหลายของอาชีพและความจำเป็นของท้องถิ่น ระบบงานของสภาฯ ระดับท้องถิ่นจะต้องเชื่อมประสานกับสภาฯ ระดับชาติ เน้นการทำงานตามนโยบายและเป้าหมายระดับชาติ ขณะเดียวกัน เชื่อมประสานความต้องการของท้องถิ่นในแง่ของการกำหนดกรอบการทำงานเพื่อให้สำเร็จ รวมทั้งกำหนดวิสัยทัศน์และระบบงานใหม่

สภาฯ จะรับผิดชอบและกำหนดกรอบการทำงานสู่ความสำเร็จ ปรับปรุงระบบการวางแผน การจัดสรรงบประมาณแนวใหม่ เน้นในเรื่องการให้ความสำคัญ ความต้องการของคน สังคม ชุมชน และนายจ้างเป็นหลัก เน้นความคุ้มค่า ให้ความสำคัญกับการยืดหยุ่น ความต้องการของพื้นที่ ประการสำคัญ เน้นการเชื่อมประสาน (Connexion) แผนงาน โครงการ และการจัดสรรงบประมาณ รวมทั้งเน้นการควบคุมคุณภาพ กล่าวคือ มีระบบตรวจสอบคุณภาพและเป้าหมายการตรวจสอบนอกเหนือเชิงปริมาณ โดยกำหนดเป้าหมายว่า คนจะเรียนรู้ทักษะเรียนรู้สิ่งที่เป็นเป้าหมายแห่งชาติในเชิงปริมาณอย่างไร คุณภาพเป็นอย่างไร คุณภาพของการตรวจสอบสร้างระบบงานที่ตรวจสอบได้ มีการให้รางวัลเป็นแรงจูงใจแก่หน่วยงานที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อเป็นแรงกระตุ้นและจูงใจให้ปรับปรุงคุณภาพงาน เน้นการควบคุมคุณภาพที่ให้คนในชาติมีคุณวุฒิทางด้านวิชาชีพเพิ่มขึ้น และมีความหลากหลาย

2. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต

อังกฤษแบ่งยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตออกเป็น 2 ส่วน คือ **ยุทธศาสตร์สำหรับเยาวชน และยุทธศาสตร์สำหรับผู้ใหญ่** การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนจะกระตุ้นเด็กอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป เพราะเมื่อพ้นเกณฑ์บังคับการศึกษาภาคบังคับ คือ อายุ 16 ปีขึ้นไป เด็กจะไม่เรียนและไม่สนใจ

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย

1. การเชื่อมโยงโครงการ/กิจกรรม แผนงาน ทำอย่างไรเยาวชนจะเข้าถึงแผนงาน/กิจกรรมที่กำลังดำเนินการได้ สิ่งที่น่าสนใจ คือ ระบบที่ปรึกษาการเรียนรู้ หรือเครือข่ายที่ปรึกษาการเรียนรู้ ในสถานศึกษาจะต้องจัดให้มีระบบงาน มีผู้รับผิดชอบชัดเจน สร้างภาพรวมแก่เด็กและเยาวชนถึงกลไกแนวทางประสบความสำเร็จในชีวิตจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน เมื่ออายุพ้น 16 ปีแล้ว

2. การพัฒนาระบบบริการด้านอาชีพ (Career Service) ในสถานศึกษาจะต้องมีระบบข่าวสารข้อมูล เพื่อบริการเด็กที่จะช่วยส่งเสริมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. การปรับปรุงระบบบริการ ส่งเสริมให้สถานศึกษา ศูนย์ฝึกต่าง ๆ ปรับปรุงระบบบริการเกื้อหนุนผู้เรียนให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาเล่าเรียนต่อ

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่คือกลุ่มคนอายุ 16 ปีขึ้นไปแล้ว อังกฤษกำหนดไว้ 2 เรื่อง คือ ยุทธศาสตร์การสร้างความต้องการการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสการเรียนรู้

1. ยุทธศาสตร์การสร้างความต้องการเรียนรู้

1.1 บัญชีการเรียนรู้รายบุคคล ในระยะแรกรัฐบาลได้เปิดบัญชีเงินฝากการเรียนรู้ 1 ล้านบัญชี บัญชีละ 150 ปอนด์ หรือประมาณเก้าพันบาท เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แก่ผู้ต้องการเรียนรู้ โดยที่นายจ้างสมทบเพิ่มเติมได้

1.2 มหาวิทยาลัยเพื่ออุตสาหกรรม (University for Industry) เป็นเครือข่ายส่งเสริมการเรียนรู้ในที่ทำงาน บ้าน ศูนย์ฝึก และชุมชนต่าง ๆ มีระบบออนไลน์เพื่อเปิดโอกาสให้คนที่ทำงานแล้วในสถานประกอบการ บริษัทส่วนใหญ่มีศูนย์การเรียนรู้ที่มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเอื้ออำนวยให้พนักงานในเวลาว่างสามารถสร้างทักษะ เพิ่มพูนความรู้ให้ตนเองได้

1.3 การเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ คือ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต

1.4 การให้บริการด้านข่าวสาร และคำปรึกษา

2. ยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสการเรียนรู้ เป็นการจัดสถานที่ให้เรียนเมื่อมีความต้องการ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ช่วงแรก 700 แห่งทั่วประเทศ มีการจัดระบบการศึกษาต่อเนื่องสำหรับบุคคลอายุ 16 ปีขึ้นไป มีหลักสูตรที่หลากหลายทางออนไลน์ เปิดโอกาสให้คนได้แสวงหาความรู้เพิ่มเติม มีการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน การพัฒนาทักษะพื้นฐาน และส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับคนว่างงาน อายุเฉลี่ยของผู้เรียน คือ 24-40 ปี

ระยะนี้เป็นช่วงที่ 2 ของการปฏิรูปการศึกษาในอังกฤษ คนอังกฤษเก่ง มีทรัพยากรมาก ค้าขายกับต่างประเทศมาก แต่รายได้ประชาชาติ ความได้เปรียบกับต่างประเทศยังเป็นรองประเทศที่เป็นคู่แข่งแถบยุโรป ขณะนี้อังกฤษกำลังเน้นเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ทักษะ และการเรียนรู้วิชาชีพเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการปฏิรูปการศึกษารั้งที่ 2 เพื่อเสริมจุดอ่อนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

สรุป

แนวคิดในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศอังกฤษ

1. การศึกษามีความต่อเนื่องในทุกช่วงอายุตลอดชีวิต
2. ต้องขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
3. ให้ความสำคัญกับผู้เรียน
4. มีความหลากหลายรูปแบบ
5. มีคุณภาพและยืดหยุ่น
6. ต้องเกี่ยวข้องกับทุกหน่วยงานของรัฐ

นโยบายในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศอังกฤษ

1. สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนอังกฤษ
2. ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาทักษะและความถนัดให้เต็มศักยภาพ
3. ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ในบ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ
4. ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสารสนเทศ
5. การเรียนรู้ต้องมีหลากหลายรูปแบบ

5.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา

Gross (1992 : 135-143) เชื่อว่า ผู้ใหญ่ วัยหนุ่มสาว (Yong Adults) ที่ได้รับการสั่งสอนและฝึกฝนสมรรถภาพทางด้านความคิดมาแล้วจากการเรียนรู้ในระบบ (Formal Education) สามารถและจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสามารถทางด้านนี้ต่อไปตลอดชีวิตของพวกเขา

เมื่อผู้เรียนวัยหนุ่มสาว (Adolescents) สำเร็จการศึกษาออกไป พวกเขาต้องตระหนักได้แล้วว่า คุณภาพชีวิตของพวกเขาจะถูกกำหนดขึ้นโดยความสามารถทางด้านความคิดของพวกเขาเอง มากพอ ๆ กับสถานการณ์และปัจจัยอื่น ๆ ในขณะที่พวกเขาต้องได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เพื่อให้เติบโตและมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ความสามารถในการจัดการดำเนินการกับข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นก็เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ผู้ใหญ่วัยหนุ่มสาว (Young Adults) จะต้องเข้าใจว่าในการเรียนรู้พื้นฐานพวกเขาจะต้องเพิ่มสมรรถภาพทางด้านความคิด รวมทั้งความชำนาญในการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ หากเขาเข้าใจโมโนติ (Concepts) เหล่านี้ รวมทั้งความจริงที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด พวกเขาจะประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 ได้ เพราะศตวรรษนี้จะเป็นศตวรรษของ “สังคมแห่งการเรียนรู้”

ในหนังสือที่ Gross แต่งเรื่อง “The Great School Debate” (Gross, 1985 อ้างอิงใน Gross, 1992) Gross ได้กล่าวไว้ว่า ในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะผู้ใหญ่กำลังถูกปลุกฝังให้มีความคิดแบบใหม่เกี่ยวกับการศึกษา เขาได้ระบุถึง 10 แนวทางใหญ่ ๆ (Mega-Trends) ที่มีให้เราเห็น คำว่า “Mega-Trend” ในที่นี้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านการเรียนรู้และการคิดของผู้คนที่มีความเด่นชัด สามารถสังเกตเห็นได้ และมีความแพร่หลาย แนวทางเหล่านี้ก็เป็นแนวทางที่เราเห็นอยู่รอบตัวเราอยู่แล้ว สามารถสัมผัสได้ในการดำเนินชีวิตตามปกติของเรา และเป็นสิ่งที่ดีงามสำหรับอนาคต ในบทนี้ Gross ได้บรรยายถึง Trend แต่ละข้อว่าจะส่งผล/มีอิทธิพลต่อการศึกษาผู้ใหญ่ พัฒนาการทางด้านความคิดของผู้ใหญ่ และแนวทางการดำรงชีวิตของผู้ใหญ่ในอนาคตอย่างไร

10 แนวทางใหญ่ ๆ ของพัฒนาการด้านความคิดของผู้ใหญ่

10 แนวทางใหญ่ ๆ ในสังคมอเมริกันกำลังทำให้เราหันเหไปสู่วิธีการคิดแบบใหม่ และทำให้เราคิดถึงการศึกษาของผู้ใหญ่ เราแต่ละคนสามารถสัมผัส/รู้สึกได้ถึง Mega-Trend เหล่านี้ คอยกระตุ้นเราในขณะที่เราต้องรับมือกับข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างมากมาย (บางครั้งมากจนเกินไป) ต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และต้องพยายามปรับปรุงวิถีชีวิตและองค์กรของเราให้ดีขึ้น กลยุทธ์แบบใหม่ ๆ ที่จะช่วยในเรื่องของความคิด การเรียนรู้ การเจริญเติบโต ความสงสัย/อยากรู้อยากเห็น และการเปลี่ยนแปลงตัวเองที่เราเป็นผู้กำหนดนั้น ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของพวกเราแล้ว ตัวอย่างเช่น

- กลุ่มสิทธิกรรขามีปัญหาหากัน ขอมที่จะเข้ารับการบำบัดด้วยกันโดยการไปพบผู้เชี่ยวชาญเพื่อที่จะแก้ปัญหาที่พวกเขามี
- ผู้บริหารที่มีความยุ่งเหยิง/ไม่มีระบบ เรียนรู้ทักษะการบริหารเวลาโดยการดู VDO เทปเกี่ยวกับเรื่องนี้

- คุณแม่ที่ได้รับ Welfare จากรัฐบาล ถูกกำหนดให้เข้าเรียนเพื่อให้อ่านออกเขียนได้
- คุณหมอสัมครเป็นสมาชิก Cable TV เพื่อจะได้ดูและรับข่าวสารงานวิจัยล่าสุดทางด้านที่เกี่ยวข้องกับงานของตน
- ดำรงที่เกษียณอายุแล้วพร้อมกับภรรยา เข้าร่วม Elder Hostel Programs ที่จัดขึ้นใน 5 รัฐ ในช่วง Summer Vacation (พักร้อน) ของเขา
- บริษัทที่เต็มไปด้วยสถาปนิก ปรับปรุงเทคนิคการออกแบบของพวกเขาโดยการศึกษาและเรียนรู้จากงานแต่ละชิ้นที่ได้ทำไปแล้ว โดยใช้กลยุทธ์ด้านความคิดที่เรียกว่า “Reflective Practice” (การสะท้อน/Reflect ความคิดถึงสิ่งที่ได้ทำไปแล้ว)
- พนักงานธุรการรักร่วมเพศคนหนึ่ง ปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตของเขาเพื่อป้องกันตัวเองจาก AIDS นี่เป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงของสภาวะของโลกที่ทำให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้และการคิดตลอดเวลาเพื่อความอยู่รอด
- นักดาราศาสตร์มีอสมัครเล่นติดต่อสื่อสารกับผู้ที่มีความสนใจด้านเดียวกับเขาที่อยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโลก โดยผ่านกระดาน Computer (Computer Bulletin Boards)
- คนพิการคนหนึ่งที่ไม่จบมัธยมศึกษาตอนปลายเมื่อ 20 ปีที่แล้ว สามารถสอบจนได้ประกาศนียบัตร ม.6 และได้เรียนต่อจนจบปริญญาตรี และขณะนี้กำลังเรียนต่อระดับปริญญาโท ทั้งหมดนี้ทำให้เธอสามารถอุทิศตน/มีส่วนช่วยเหลือสังคมในระดับที่สูงได้ แม้ว่าเธอจะเป็นคนหูหนวก

การเรียนรู้แบบใหม่เหล่านี้กำลังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิด การใช้ชีวิต และสังคมของพวกเขา คนอเมริกันกำลังค้นพบว่าการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการที่จะต้องใช้ความคิดระดับสูงเพื่อให้สามารถทำงานต่าง ๆ ได้สำเร็จเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จในการดำรงชีวิต ทั้งเพื่อการเอาตัวรอดในขณะนี้และในอนาคต ในการพูดถึง 10 แนวทางใหญ่ ๆ ที่จะนำคนอเมริกันไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น Gross ได้ระบุถึงวิธีการที่เราจะสามารถหา รับ/ปฏิบัติ ต่อแนวทางแต่ละข้อได้ ทั้งในระดับส่วนตัวไปจนถึงระดับสังคม

Mega-Trend # 1 : เราจะต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเรา

แนวความคิดว่าด้วย “Front-end Load” นั้นล้าสมัยแล้ว แนวความคิดนี้กล่าวไว้ว่า คนเราได้รับการศึกษา/เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในวัยเยาว์แล้วก็เรียนจบ และหันเหจากการเรียนไปสู่การทำงาน โดยที่มีการหันกลับไปสู่การเรียนรู้ก็เพียงชั่วครั้งชั่วคราว

รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้ไม่ถูกต้อง เราไม่สามารถคาดหวังอีกต่อไปได้แล้วว่าการเรียนรู้ในระบบ (Formal Schooling) แม้ว่ามันจะรวมไปถึงการเรียนระดับมหาวิทยาลัยหรือการศึกษาเฉพาะทาง จะสามารถรับใช้เราตลอดไปได้ชั่วชีวิต (ความรู้ที่เราได้จากการศึกษาในระบบนั้น

ไม่เพียงพอต่อการที่เราจะดำรงชีวิตต่อไป (มีชีวิต) John Naisbitt (1982 อ้างอิงใน Gross, 1992) ได้กล่าวไว้ว่า “ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีความรู้เพียงวิชาใดวิชาหนึ่งเท่านั้นที่จะรับใช้คุณในอนาคตอันใกล้นี้ได้ นี่ก็รวมไปถึงชีวิตของคุณด้วย ทักษะที่สำคัญที่สุดที่คุณจะต้องเรียนรู้ก็คือ วิธีการเรียนรู้”

Jim Duffy ได้อธิบายไว้ว่า ความรู้ของครึ่งชีวิตที่ถูกสอนให้ผู้เรียนในหลาย ๆ สาขานั้น มีอายุ 5 ปีแล้ว (ก่อนที่จะถูกนำมาสอน) หมายความว่า หลังจากระยะเวลานี้แล้ว ความรู้ครึ่งหนึ่งที่ผู้เรียนได้รับไปก็ถือว่าล้าสมัยไปแล้ว นอกจากนี้สภาพะของการทำงานและแม้กระทั่งการใช้ชีวิตส่วนตัวในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนอเมริกันส่วนใหญ่สามารถคาดการณ์ได้ว่าตนเองจะมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลาย ๆ ครั้งในชีวิตการทำงานของตน และก็มีความเป็นไปได้สูงว่าจะเปลี่ยนคู่ชีวิตและวิถีชีวิตของตนเช่นกัน ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ เช่นนี้ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน/เปลี่ยนแปลงในเรื่องที่คนเราจะต้องรู้ ต้องเข้าใจ และต้องสามารถทำได้ตลอดเวลา

Mega-Trend # 2 : เราจะเรียนรู้จากองค์กร, สมาคม, สถาบัน และเครือข่ายที่หลากหลาย

เรากำลังเดินทางออกจากยุคที่โรงเรียนและมหาวิทยาลัยมีเอกสิทธิ์ด้านการให้โอกาสการเรียนรู้แก่ผู้คน ปัจจุบันเรากำลังเห็นการแพร่กระจายของการเรียนรู้ในสถาบันทางสังคมที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะสถาบันทางด้านธุรกิจ, วิชาชีพเฉพาะทาง, สื่อต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งโทรทัศน์และการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันสถานประกอบการเกี่ยวกับการศึกษาและฝึกอบรมซึ่งจัดเป็นธุรกิจประเภทหนึ่งของสหรัฐอเมริกา กำลังทำให้จำนวนผู้เรียนและเงินที่ไหลเข้าไปในระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (Postsecondary) ลดลงไปอย่างมาก (Gross, 1985)

Mega-Trend # 3 : เราจะเรียนรู้โดยมุ่งเน้นถึงการเรียนรู้ในสิ่งที่ตรงกับความต้องการ/ความจำเป็นที่แท้จริง

ในศตวรรษที่ 21 เราจะมุ่งเน้นความคิดและการเรียนรู้ของเราให้ตรงกับสิ่งที่เราจำเป็นต้องรู้อย่างแท้จริง เป็นระยะเวลาหลายศตวรรษมาแล้วที่เราคิดว่าสิ่งที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ นั่นคือเนื้อหาในวิชาหลัก ๆ ที่เราสอนอยู่ในโรงเรียน ปัจจุบันเราขยายความคิด ปัจจุบันความคิดเห็นที่ควรพิจารณาถึงความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนกำลังถูกขยายออกไป งานวิจัยด้านการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เป็นปกติ ธรรมชาติ (Natural Learning) พบว่า วิชาความรู้ที่ถูกสอนตามแบบดั้งเดิมนั้นมีบทบาทค่อนข้างน้อยมากในการศึกษาของผู้ใหญ่ (Gross, 1985) การเรียนรู้ที่แท้จริงส่วนใหญ่ที่ผู้ใหญ่ชอบและรู้สึกว่ามีประโยชน์นั้น มุ่งเน้นไปที่ความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง เช่น ทักษะการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ งานอดิเรก การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การส่งเสริมหรือปรับปรุงวิถีชีวิตของตนเองและชุมชน (Gross, 1977)

แม้ว่าในแวดวงการเรียนรู้วิชาการแบบดั้งเดิมที่มีการแบ่งแยกเนื้อหาในวิชาต่าง ๆ อย่างชัดเจน ก็ยังมีการรวมเนื้อหาของหลาย ๆ วิชาเข้าไว้ด้วยกัน

Mega-Trend # 4 : เราจะเรียนโดยใช้สมองทุกส่วนของเรา

ความรู้ที่ลึกซึ้งถึงวิธีการทำงานของสมองของเราได้สร้างความตื่นเต้นในวงการวิทยาศาสตร์และการศึกษาเป็นอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มันเป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดแล้วว่าเราสามารถทำให้การเรียนรู้นั้นมีชีวิตชีวา และแข็งแกร่งขึ้นโดยการใช้ศักยภาพของสมองในทุก ๆ ส่วน เราสามารถเร่งและส่งเสริมการเรียนรู้ของเราได้โดยใช้ประสาทสัมผัส ความรู้สึก จินตนาการ ความทรงจำ ความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ

งานวิจัยของ Roger Sperry และ Ned Hermann (Hermann, 1988) เกี่ยวกับ Right-Left Brain Specialization, Howard Gardner และ Robert Sternberg เกี่ยวกับ Multiple Intelligences และทฤษฎีอื่น ๆ อีกมากมายเกี่ยวกับสไตล์ในการเรียนรู้ นั้นเป็นผู้เบิกทางให้ระบบอย่างเช่น Superlearning หรือ Peak Learning สามารถเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ได้มากกว่าการเรียนแบบดั้งเดิม การที่จะให้ผู้ใหญ่ได้มาซึ่งความรู้ความคิดอย่างเต็มเปี่ยมนั้น พวกเขาจะต้องประสบกับการคิดและการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้ใหญ่สามารถและควรที่จะเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การอภิปรายพูดคุย การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ และการฝึกงาน ฯลฯ

Mega-Trend # 5 : เราจะเรียนไปด้วยกัน

ภาพที่เราต้องการเรียนรู้มาช้านาน คือ การเรียนแบบสันโดษ (Lone-learner) นักเรียนแต่ละคนแข่งกับเพื่อนนักเรียนคนอื่น หรือผู้รอบรู้ นั่งเรียน/ทำงานของตนอย่างสันโดษ แต่การเรียนในศตวรรษที่ 21 และในโลกของเราในปัจจุบันนั้นเกิดขึ้นอย่างเป็นกลุ่ม เริ่มตั้งแต่จากครอบครัว ไปจนถึงการแก้ปัญหาอย่างเป็นกลุ่มก่อนในธุรกิจหรือการงานวิชาชีพของเรา เรากำลังเห็นและให้ความสำคัญกับการคิดและการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มก่อน

Mega-Trend # 6 : เราจะผ่านสื่อ, เทคโนโลยี, รูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย

ในศตวรรษที่ 21 เราจะเรียนผ่านสื่อ เทคโนโลยี รูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย สถานที่ เวลา และวิธีการที่เราจะใช้ในการเรียนรู้จะถูกเปลี่ยนไปโดยการรวมตัวกันของการสื่อสารประเภทต่าง ๆ โทรศัพท์, คอมพิวเตอร์ และวิดีโอ ซึ่งจะเป็หนทางให้ผู้คนสามารถเข้าไปสืบค้นหาความรู้ในระดับ Global ได้อย่างรวดเร็วและไม่แพงมากนัก

“มหาวิทยาลัยล่องหน” (The Invisible University) นั้นเป็นคำที่ Gross เสนอเพื่อใช้เรียกระบบการเรียนรู้จาก World-Wide Access มันมีหลากหลายระดับตั้งแต่เทคโนโลยีระดับที่ง่าย ๆ อย่างม้วนเทปที่เราใช้ฟังในขณะขับรถ ไปจนถึง Interactive Video Teleconferencing

และ Virtual Reality Technologies เช่น VDO ที่อยู่ในแผ่น Disc และการถ่ายทอดรายการทางโทรทัศน์ที่มีความคมชัดสูง

Mega-Trend # 7 : เราจะเป็นผู้กำหนดความคิดและการเรียนรู้ของตนเอง

ในอนาคตเราจะเป็นผู้กำหนดความคิดและการเรียนรู้ของตนเองโดยที่เราจะมีอิสระในการเลือกหัวข้อที่เราอยากจะศึกษาค้นคว้าเอง งานวิจัยรุ่นบุกเบิกของ Allen Tough (1979) แห่ง Ontario Institute for Studies in Education แสดงให้เห็นว่า เมื่อการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ถูกนำมาส่องดูผ่านกล้องจุลทรรศน์ และจะพบว่า การเรียนรู้เพียง 20% เท่านั้น เป็นผลมาจากความรู้ที่ตน ๆ หนึ่งสอนให้คนอื่นคนหนึ่ง ที่เหลือมาจากการที่เรากำหนดการเรียนรู้ของเราเอง (Self-directed) ผู้ใหญ่เป็นคนตั้งเป้าหมายของการเรียนของตน รวบรวมทรัพยากรควบคุมกระบวนการคิดและประเมินผล 80% ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวเขา

Mega-Trend # 8 : เราจะเกิดการเรียนรู้โดยการสอนผู้อื่น

ในสังคมที่มีคนได้รับการศึกษาทั้งแบบทั่ว ๆ ไปและเฉพาะทางมากขึ้น ทุก ๆ คนมีสิ่งที่เขาคิดว่าน่าจะควรค่าแก่การสอน/ถ่ายทอด นอกจากนี้ประสบการณ์การสอน/ถ่ายทอดนั้นก็เป็นการเพิ่มความรู้ให้แก่ครูผู้สอนเองด้วย เรามักจะไม่รู้วิชาของเราเองดีพอเหมือนกับตอนที่เรารู้จักเรียกให้สอน/ถ่ายทอดมันให้ผู้อื่นฟัง

การเรียนรู้โดยผ่านการสอน/ถ่ายทอด และการเตรียมความกระบวนการคิดจะมีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากผู้ใหญ่ที่พบว่าพวกเขาต้องอยู่ในบทบาทของผู้สอน/ถ่ายทอดอยู่เรื่อย ๆ ทั้งในด้านการงาน สันทนาการ ครอบครัว การเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม นักการศึกษาเองก็จะมีบทบาทใหม่ขึ้นมา ในศตวรรษที่ 21 ครูที่ได้รับการรับรอง (Certified Teachers) ก็จะมีหน้าที่เป็นอุปกรของทรัพยากรการสอนในชุมชนของตนเอง (คอยกำกับดูแลและชี้แนะว่าทรัพยากรการสอนใดเหมาะที่จะใช้กับการสอนในสถานการณ์แบบใด) ในขณะนี้ก็มีคณบดีและผู้อำนวยการของสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาต่อเนื่องหลายแห่งทั่วประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการหาและเกณฑ์ผู้คนในชุมชนให้แบ่งปัน/แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ที่ตนมีให้แก่ผู้อื่น

Mega-Trend # 9 : ระบบการเรียนรู้ในระบบของเราในโรงเรียนและวิทยาลัยต่าง ๆ จะเปลี่ยนไปอย่างมาก (แม้จะเป็นไปอย่างช้า ๆ) เพื่อที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบในอุดมคติ และสังคมแห่งการเรียนรู้

แบบอย่างใหม่แห่งการพัฒนาความคิดของผู้ใหญ่ การเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนและวิทยาลัยต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงาน ในที่สุดพวกเขาก็สามารถที่จะเอาจริงเอาจังกับพันธกิจที่พวกเขาอ้างว่ามี นั่นคือ การสอนให้นักเรียนรู้ถึง

วิธีการเรียนว่าควรจะเรียนอย่างไร ไม่ใช่เพียงแต่สอนเฉพาะเนื้อหาที่ถูกกำหนดไว้แล้วในหลักสูตร โรงเรียนและวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของตนเองแล้วว่า จะปลูกฝังให้นักเรียนรักการเรียน และถ่ายทอดทัศนคติ เครื่องมือ กลยุทธ์การคิด และเทคนิคต่าง ๆ ให้แก่พวกเขา เพื่อที่พวกเขาจะได้นำไปใช้ในการศึกษาต่อด้วยตนเองหลังจากที่จบออกไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการศึกษาในระบบส่วนใหญ่ก็ยังคงยึดติดอยู่กับการสอนแบบ “Front-end Load” (ที่ได้กล่าวมาแล้วใน Mega-Trend # 1) ดังนั้นครูจำนวนมากจึงรู้สึกว่าเป็นต้องสอนทุกอย่างที่นักเรียนต้องรู้ในวิชาของตน พวกเขาให้ความสำคัญน้อยกว่าการกระตุ้นและการผลักดันให้นักเรียนกลายเป็นผู้เรียนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ (Independent Learners)

เมื่อผู้คนในสังคมของเราเริ่มที่จะคิดได้อย่างจริง ๆ จัง ๆ ว่าการเรียนในระบบนั้นเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาด้านความคิดและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูผู้สอนก็จะรู้สึกโล่งอกลงไปมากถึงความจำเป็นที่จะต้องสอนเนื้อหาทุก ๆ อย่าง พวกเขา ก็จะรู้สึกโล่งอกเกี่ยวกับปัญหาอีกจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับงานสอนของพวกเขา (เช่น การที่ต้องบังคับให้นักเรียนให้ความสนใจในวิชาที่พวกเขาอาจจะยังไม่รู้สึกชอบมากนัก การบังคับให้นักเรียนเรียนในแบบเดียวกัน และการกำหนดให้นักเรียนเรียนในหลักสูตรที่เหมือนกัน) ในทางตรงกันข้าม ห้องเรียนในอนาคตจะกลายเป็นสถานที่ที่อุทิศให้แก่การทดลองความสามารถทางด้านความคิดและการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน การเรียนการสอนในระบบจะเน้นถึงการปลูกฝังให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ถึงความสำคัญและอำนาจของความรู้ และการวิเคราะห์และการเอาตัวรอดในสถานการณ์ต่าง ๆ

Mega-Trend # 10 : เราจะเรียนรู้วิธีการเรียนรู้

นักมองการณ์ไกล (Futurists) ชื่นนำหลายคน ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้ นั้นเป็นทักษะที่สำคัญมากสำหรับยุคที่กำลังจะมาถึง Alvin Toffler ผู้แต่งเรื่อง Future Shock ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่จะถือว่าเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือ (อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้) สำหรับอนาคตนั้นก็คือผู้ที่ไม่ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้

ในอนาคต “การเรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้” จะมีองค์ประกอบ 4 อย่างด้วยกัน ได้แก่ (1) ผู้ใหญ่จะต้องมีทัศนคติที่ดีและความกระตือรือร้นต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาตนเอง ผู้ใหญ่จะตระหนักมากขึ้นว่าพวกเขามีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้ทักษะการคิดและความรู้ต่าง ๆ ที่เขาจำเป็นต้องใช้ในการบรรลุถึงเป้าหมายชีวิตของเขา (2) ในศตวรรษหน้า ผู้ใหญ่แต่ละคนจะสามารถรู้ได้ถึงสไตล์การเรียนรู้ของตนเองได้อย่างอัตโนมัติ (3) ผู้ใหญ่ในอนาคตจะมีและสามารถเลือกถึงวิธีการใช้ทางเลือกและทรัพยากรที่หลากหลายขึ้นสำหรับการเรียนรู้ของตน เพราะพวกเขาจะรู้แล้วว่าควรจะทำอย่างไร และ (4) ผู้ใหญ่จะรู้จักกลยุทธ์ในการคิดและเทคนิคในการเรียนมากขึ้น ผู้ใหญ่ในอนาคตจะมีทักษะการคิดที่หลากหลายเก็บไว้ในคลังสมองของเขา ซึ่งพวกเขาสามารถเลือกนำมา

ใช้เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ของพวกเขาง่ายขึ้น ได้แก่ เทคนิคเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร และการจัดระเบียบข้อมูลเหล่านั้น การจัดเก็บและแสดงข้อมูล การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การจับตามองความก้าวหน้าและประเมินผลลัพธ์

การนำไปใช้สำหรับนักการศึกษา (Implications for Today's Educators)

Gross ได้เสนอแนะไว้ว่า ครู ผู้บริหาร ผู้เขียนนโยบาย และพลเมืองที่สนใจและมีความห่วงใยด้านการศึกษา จะสามารถเริ่มทำอะไรได้เพื่อช่วยให้การศึกษาของอเมริกา เริ่มปูทางให้กับผู้คนที่จะเป็นผู้ที่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ?

1. กลับไปพิจารณาถึงเป้าหมายของโรงเรียน ระบบของโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ดูซิว่าการเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของสถาบันแห่งนั้นหรือไม่ ? ถ้าไม่ มันควรจะเป็นหรือไม่ ?
2. ทบทวนโปรแกรมและวิชาแต่ละอย่างดูซิว่ามันพยายามทำให้บรรลุเป้าหมายนั้นจริงหรือไม่ และจะอย่างไรให้สามารถบรรลุเป้าหมายนั้นได้ดีขึ้น
3. สนับสนุนการเรียนรู้แบบให้คิด สำหรับให้ทั้งครูและนักเรียน
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนและครูในทุก ๆ ระดับได้ตั้งเป้าหมายในการเรียนและการคิดของตนเอง ให้การตอบรับต่อสไตล์การเรียนรู้และการคิดที่หลากหลาย (เปิดกว้างต่อสไตล์การเรียนรู้และการคิดที่หลากหลาย)
5. ขยายโอกาสและทรัพยากรสำหรับการพัฒนาความคิดแบบตลอดชีวิตออกไป โดยการเพิ่มการจัดสรรทรัพยากรให้กับสถาบัน องค์กร และโปรแกรมต่าง ๆ ที่เหมาะสม แม้ว่านั่นอาจจะหมายถึงการที่จะต้องปรับเปลี่ยนเคลื่อนย้ายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปในที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสม

สรุป

แนวคิดในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศสหรัฐอเมริกา

1. การเรียนรู้ต้องดำเนินไปตลอดชีวิตของคน
2. การเรียนรู้ต้องเกิดได้จากหลายแหล่ง
3. ทุกคนต้องได้เรียนรู้ตรงตามความต้องการของตน
4. ทุกคนจะได้เรียนโดยใช้สมองทุกส่วน
5. ทุกคนจะได้เรียนไปด้วยกัน
6. ทุกคนจะได้เรียนผ่านสื่อที่หลากหลาย
7. ทุกคนจะเป็นผู้กำหนดความคิดและการเรียนรู้ของตนเอง
8. คนจะเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยการรับบทบาทเป็นผู้สอนอีกทางหนึ่ง

9. ระบบการเรียนรู้ต้องปรับให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

10. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้
นโยบายในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศสหรัฐอเมริกา

1. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. เน้นวิธีการที่ได้ผลดีที่สุด
3. ลดความซับซ้อนแบบระบบราชการ และเพิ่มความยืดหยุ่น
4. เพิ่มทางเลือกที่หลากหลายให้กับผู้เรียน

สรุป จากการศึกษาแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของทั้ง 4 ประเทศข้างต้นผู้เขียนได้นำไปเสนอแนวคิดไว้ในบทที่ 6 ซึ่งเป็นบทที่กล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากกระแสโลกสู่วิถีไทย โดยเฉพาะในหัวข้อ 6.3 แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการสัมมนา เรื่อง กระบวนการและ

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้มีอายุสูงกว่า 16 ปี. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี
การพิมพ์, 2545.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ข้อเสนอยุทธศาสตร์และแนวทางปฏิรูป
การอุดมศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : เจฟ็อบเชท, 2547.

———. มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ : สหายบล็อกและการพิมพ์, 2548.

สำนักบริหารงานศึกษานอกโรงเรียน. บทความเพื่อส่งเสริมการศึกษา กับ กศน.บ้านแพรก.

<<http://www.nfe.go.th/13banprak/article/article05.html>>

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. การจัดการความรู้สู่วงจรคุณภาพ
ที่เพิ่มพูน. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2546.

อัมพร พงษ์กัสนานันท์ และสนอง โลहितวิเศษ. การสังเคราะห์นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ
ประเทศที่คัดสรรเพื่อเป็นแนวทางการจัดทำกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย.

<<http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/webol/web451%scsthai%20lifelong2thm>>.

Bruce, Wilson. **Innovative Curriculum**. The second International Forum on Education
Reform : Key Factors in Effective Implementation 2–5 September, 2002. Bangkok
Thailand.

Hans Meeder. **Preparing America's Future Enhancing the Quality of Adult Education and Family Literacy.** U.S.A. : Department of Education.

<<http://www.google.com>>

McConnell, D. **Implementing Computer Supported Cooperative Learning.** London : Kogan Page Limited. <http://jabba.edb.utexas.edu/it/fc_resta_courses_files/itpm/m0_7.html> December 12, 2005.

“Ministry of Education, Science, Sports and Culture, Government of Japan, MONBUSHO 2001” <<http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/web01/web451%5Cthai%20lifelong2htm>>
25 พฤศจิกายน, 2548.

CATHY COLLINS Texas Christian University : JOHN N.MANGIERI University of New Orleans. **“TEACHING THINKING : AN AGENDA FOR THE TWENTY-FIRST CENTURY”** London : 1992.

บทที่ 6

การเรียนรู้ตลอดชีวิตจากกระแสโลกสู่วิถีไทย

ในบทที่ 5 ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดและนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรรแล้ว ในบทนี้จะได้กล่าวถึงศักยภาพการจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์และแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย ดังนี้

6.1 ศักยภาพการจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าอุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2547 มีมติเห็นชอบมาตรฐานการศึกษาของชาติ และให้หน่วยงานด้านการศึกษาทุกระดับนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 3-9) ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก
คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรม และจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้

1.1 กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

1.2 ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

1.2.1 คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

1.2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงาน และสร้างประโยชน์ให้สังคม

1.3 ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

1.3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ ใฝ่หาความรู้ ทั้งในและนอกระบบ มีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

1.3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

1.4 ทักษะทางสังคม

1.4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

1.4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่าง สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลกโดยสันติวิธี

1.5 คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

1.5.1 คนไทยดำเนินชีวิตโดยการสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต

1.5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบต่อทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ และ การบริหาร โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย ตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู ศึกษานิเทศก์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับ ภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ พัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ (1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน และ (2) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้

2.1 การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2.1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระดับ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2.1.2 ผู้เรียนมีโอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

2.1.3 องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
มีอาคาร สถานที่ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย

2.1.4 มีการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้ และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2.2 มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพ

2.2.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2.2 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงาน และผูกพันกับงาน

2.2.3 มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการสัง้องค์ความรู้ที่หลากหลาย

2.3 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

2.3.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

2.3.2 ผู้รับบริการ/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

2.3.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ การสร้างวิถีการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อและเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้

3.1 การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

3.1.1 สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็น ประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และคนไทยมีการ เรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1.2 ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง มีสันติสุข และมีการ พัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

3.2 การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้

3.2.1 ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดทำ และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

3.2.2 ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญา และอื่น ๆ) และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการ สร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ ตลอดชีวิตได้จริง

3.2.3 ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ

3.3 การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.3.1 ครอบคลุม ชุมชน องค์กรทุกระดับ และองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้าง และใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยมีวิสัยทัศน์ชัดเจนในการที่จะพัฒนา “คนไทย” ทุกคนให้เป็นผู้มี ความรู้ความสามารถ ทั้งในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เคยกล่าวไว้ในการประชุมเพื่อติดตามความก้าวหน้าในการ ปฏิรูปการศึกษา ณ ตึกสันติไมตรีทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 1 และ 5 สิงหาคม 2545 ว่า “ผมมุ่งมั่นและยืนยันอยากให้มีการปฏิรูปการศึกษา” พร้อมกับให้นโยบายในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ต่อนักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิไว้ว่า “ควรให้โอกาสกับคนไทยทุกคนได้พัฒนาตลอดชีวิตและเต็ม ตามศักยภาพ เพื่อสะสมความมั่งคั่งทางปัญญา (Intellectual Wealth) สำหรับการพัฒนาประเทศ ในอนาคต”

6.2 สถานภาพปัจจุบันของระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษากำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษากำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

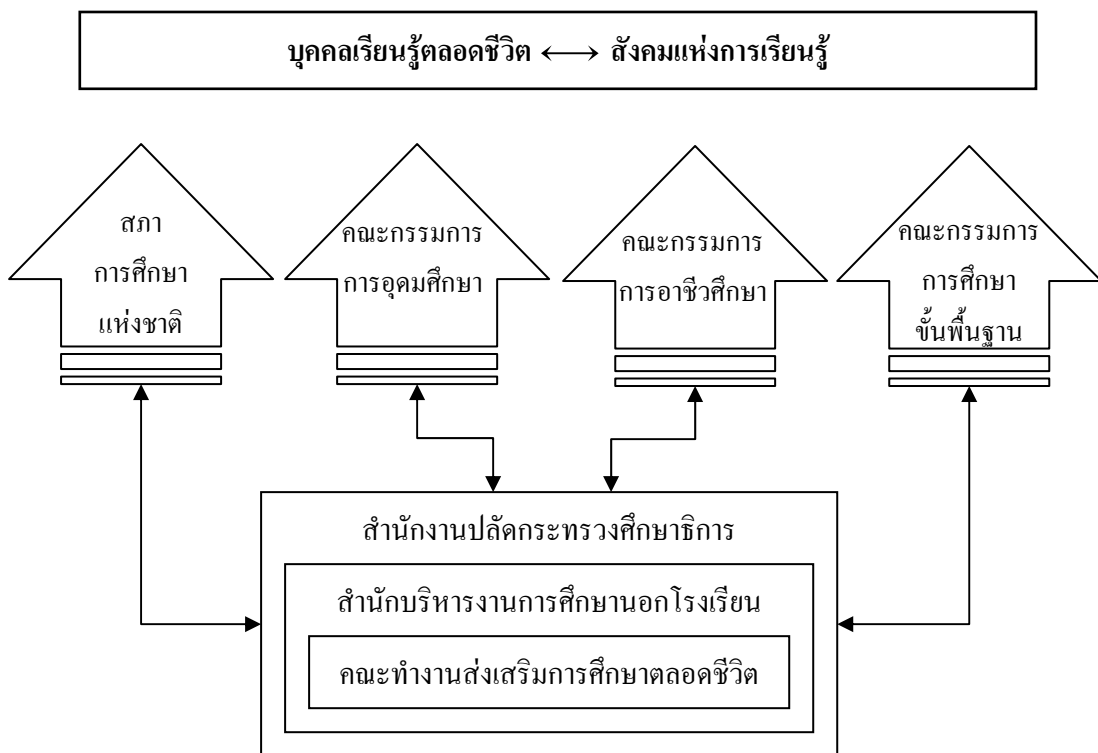
สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้

ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็ผลการศึกษาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันถึงแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งอยู่ภายใต้สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้มีบทบาทประสานงานและส่งเสริมให้องค์กรหลัก ทั้งสี่องค์กร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการ

อาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสภาการศึกษา ได้ดำเนินการเรื่องการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ก็ดูเหมือนว่าองค์กรหลักทั้งสององค์กรยังไม่ได้ดำเนินการเท่าที่ควร ส่วนมากสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเองมากกว่า ฉะนั้นจึงเป็นโจทย์สำหรับ ทั้งสององค์กรหลักว่าจะจัดให้มีระบบการศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไรใน แต่ละองค์กร เพื่อช่วยให้คนไทยเป็นบุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิต และมุ่งสร้างสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งเป็น เป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาไทย ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนวคิดที่ควรจะดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังแผนภาพที่ 6.1

แผนภาพที่ 6.1

แนวคิดการดำเนินการในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่เป็นรูปธรรม

1. สถาบันการศึกษาในระบบ ได้แก่ สถาบันการศึกษาที่สังกัดสำนักงานการศึกษาระดับพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา รวมทั้ง สภาการศึกษา ควรได้สนับสนุนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยผ่านกิจกรรมการศึกษาที่จัดให้แก่

ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง และชุมชนใกล้เคียง เป็นต้น นอกเหนือจากการทำหน้าที่ทางการศึกษาในระบบให้แก่ผู้เรียนโดยตรง

2. สถาบันการศึกษานอกระบบควรได้จัดกิจกรรมที่ยืดหยุ่น กว้างขวาง ทั้งถึงให้มากที่สุด ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะเป็นหน่วยงานที่เติมเต็มและเอื้ออำนวยให้ผู้ที่มีโอกาสเรียนรู้จากกิจกรรมเหล่านั้นนอกเหนือจากงานที่หน่วยบริการอื่นจัดอยู่แล้ว

3. รัฐควรเร่งพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา มาตรา 25 ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้คนไทยได้เรียนรู้ตามอัธยาศัย

6.3 แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย

จากกรณีตัวอย่างของประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จะพบว่ามีแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นสอดคล้องกับ อัมพร พงษ์ก้งสนานันท์ (2005 : Web Site) ดังนี้

1. เป็นนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนในด้านทรัพยากรอย่างเต็มที่
2. มีการกำหนดวิสัยทัศน์และหลักการสำคัญของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของประเทศ
3. มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นจัดทำการศึกษารวบรวมข้อมูล เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานต่อรัฐบาล
4. มีโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นรูปธรรม สามารถนำสู่การปฏิบัติได้
5. มียุทธศาสตร์การดำเนินงานและแรงจูงใจ โดยเฉพาะการสนับสนุนของรัฐบาล การร่วมลงทุนระหว่างสถานประกอบการ รัฐ และบุคคล
6. ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่บ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ
7. มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อวางรากฐานสำหรับระบบการเรียนรู้บนโครงข่ายสารสนเทศ เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ได้มากขึ้น
8. ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความตั้งใจที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศ ให้มีศักยภาพ มีความสามารถ และรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

จากข้อค้นพบทั้ง 8 ประการดังกล่าว จึงควรนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทยอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรม และเป็นการดำเนินการอย่างเร่งด่วน ได้แก่ การกำหนดนโยบายและออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นข้อกำหนดให้

ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “ต้อง” ดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนของประเทศ โดยมีแนวทางการจัดทำกฎหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การจัดตั้งให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย ส่งเสริม และประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

2. กำหนดให้มี “คณะกรรมการการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งชาติ” เพื่อเสนอแนะนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของปวงชนชาวไทย

3. กำหนดให้หน่วยงานทั้งภาครัฐโดยทุกกระทรวง และภาคเอกชนร่วมกันจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับบุคลากร โดยรัฐสนับสนุนด้านงบประมาณ และการลดภาษี

4. กำหนดให้การจัดการศึกษาทุกระดับส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย

5. กำหนดให้เขตพื้นที่การศึกษาจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. กำหนดบทบาทของครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาร่วมกันจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7. ส่งเสริมกิจกรรมกีฬาและนันทนาการตลอดชีวิตทั้งในระดับประเทศ และระดับเขตพื้นที่การศึกษา

8. การส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาให้นักเรียนประชาชนทั่วไปรู้จักและใช้เทคโนโลยี เพื่อให้เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

9. กำหนดให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน “กำหนดปฏิทิน” จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน

10. กำหนดให้สื่อมวลชนทุกแขนง ทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นประจำทุกวันอย่างเป็นระบบ

11. ส่งเสริมให้คนไทยเป็นผู้มีวัฒนธรรมในการเรียนรู้ในสถานที่อื่น ๆ นอกเหนือจากเรียนรู้ที่โรงเรียน เช่น เรียนรู้จากสถานที่ทำงาน จากธนาคาร จากวัด จากสวนสาธารณะ ฯลฯ

สรุป การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นทุกประเทศต่างก็ให้ความสำคัญ และกำหนดเป็นนโยบายระดับประเทศทั้งนี้เพื่อให้โอกาสแก่ประชาชนของตนในการเข้าถึงการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.
- ชูเกียรติ ลิสุวรรณ. “การจัดการศึกษาตามแนวการศึกษาตลอดชีวิต : เพื่อไปสู่ข้อเสนอในการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม,” วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. 3(1) : 11-17 ; 1 ธันวาคม, 2542.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ : สหายนีลอกและการพิมพ์, 2548.
- อัมพร พงษ์กัสนานันท์. การสังเคราะห์นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรรเพื่อเป็นแนวทางการจัดทำกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย. <<http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/webol/web451%scsthai%20lifelong2thm>>.

บทที่ 7

หลักสูตรนวัตกรรม

ในบทที่ 6 ผู้เขียนได้เสนอความรู้เกี่ยวกับศักยภาพการจัดรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถานการณ์ปัจจุบันของระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวทางในการส่งเสริม การเรียนรู้ของไทย ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรสำหรับการศึกษาลดชีวิต หรือหลักสูตรนวัตกรรม รวมทั้ง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อจะเป็นกรอบในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ที่จะ เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

7.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรถ้ามองในแนวแคบจะหมายถึงวิชาที่ต้องสอน (as Subjects Taught) หรือ ถ้ามองในแนวกว้างจะหมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งทาง โรงเรียนเป็นฝ่ายจัดให้ (as all the experiences of learners, both in and out, directed by the school) (Peter F. Oliva. 1992 : 6)

หลักสูตรคือแผน ซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตาม จุดหมายที่กำหนดไว้ (ธำรง บัวศรี. 2542 : 7)

7.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

รุจิระ ภู่อาระ (2545 : 8-9) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า องค์ประกอบของ หลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และ การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย

รุจิระ ภู่อาระ ได้รวบรวมแนวคิดของนักการศึกษาที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. ไทเลอร์ (Ralph Tyler. 1968 : 1) กล่าวว่า โครงสร้างของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ
 - 1.1 จุดมุ่งหมาย (Educational Purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
 - 1.2 ประสบการณ์ (Educational Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมาย

บรรณผล

1.3 วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

2. ทาบ (Hilda Taba. 1962 : 422-423) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ คือ

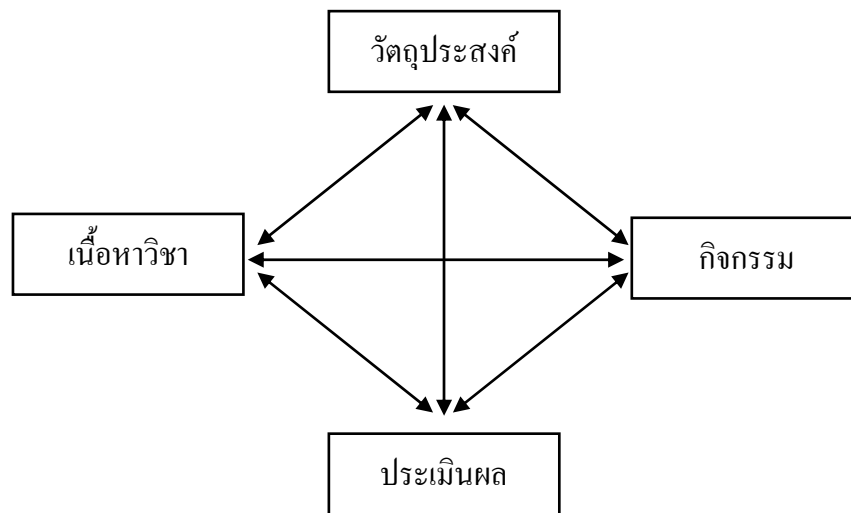
2.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ

2.2 เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา

2.3 วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.4 วิธีการประเมินผล

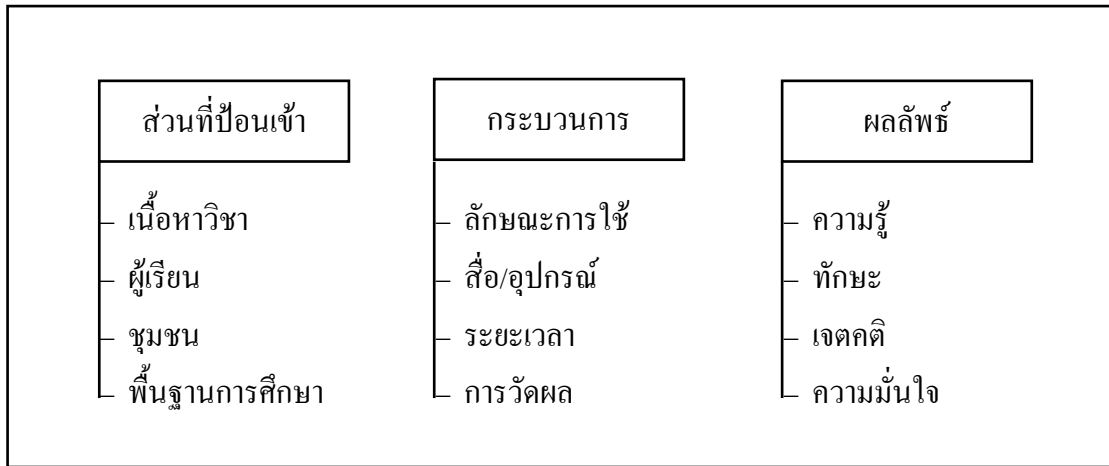
องค์ประกอบดังกล่าวสามารถแสดงความสัมพันธ์ภายในได้ ดังแผนภาพที่ 7.1

แผนภาพที่ 7.1 ความสัมพันธ์ภายในขององค์ประกอบของหลักสูตร

3. องค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบ

โบแฮมป์ (George Beauchamp. 1968 : 108) เป็นผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบ คือ ส่วนที่ป้อนเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ที่ได้ (Output) ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้ดังแผนภาพที่ 7.2

แผนภาพที่ 7.2 องค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบ

ข้าราชการ บัณฑิต ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า นิยามของหลักสูตรนอกจากจะชี้ให้เห็นว่ามีสาระสำคัญอะไร และมีความหมายอย่างไรแล้ว ยังชี้ให้เห็นว่าจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นอะไรบ้าง จะเห็นได้ว่าในแบบหรือแปลนบ้านหรือพิมพ์เขียวของบ้าน จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น ฐานราก เสา พื้น ฝา เพดาน หลังคา กันสาด ฯลฯ สำหรับหลักสูตรก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีองค์ประกอบครบครัน หากไม่แล้วผู้ใช้หลักสูตรจะไม่สามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างได้ผล องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชา หรือกลุ่มวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว
5. เนื้อหา (Content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และหลักสูตร
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวิดีโอ คasset และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา และอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

7.3 การพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรทุกหลักสูตรนั้นจะต้องมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโดยตรง เช่น ในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศไทยนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งอนุกรรมการพัฒนาหลักสูตรและบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ มีกรมวิชาการเป็นฝ่ายเลขานุการโดยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ทุกหน่วยงาน ทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งภาคเอกชน ประชาชนทุกอาชีพ ตลอดจนพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เรียนที่ให้ความสนใจเสนอแนะความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตร ซึ่งได้นำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : ไม่มีเลขหน้า)

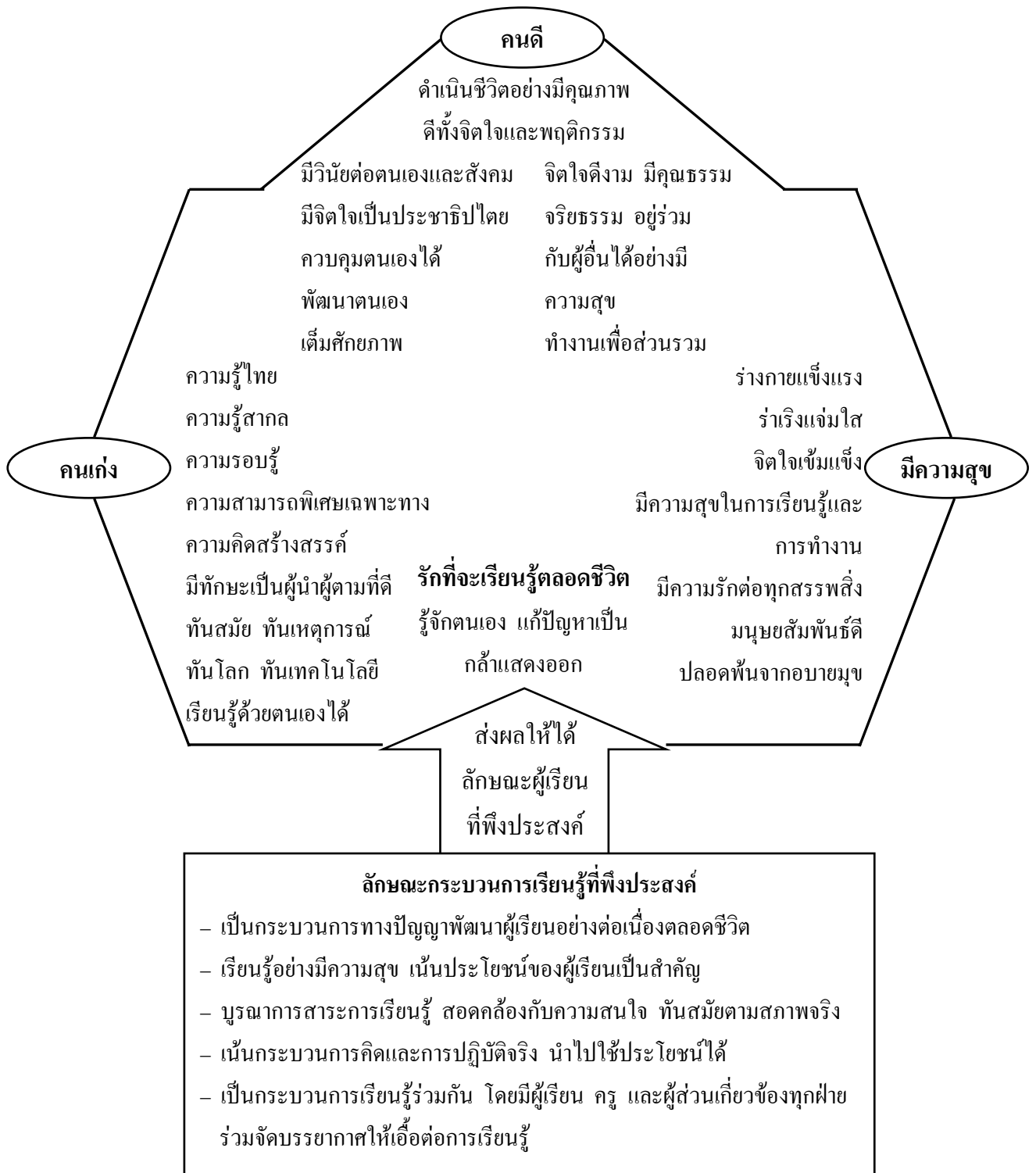
การพัฒนาหลักสูตรโดยทั่ว ๆ ไป มีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งอาจรวมถึงการวิเคราะห์นโยบายและเป้าหมายของประเทศชาติ การวิเคราะห์หลักสูตรเดิม การวิเคราะห์สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน การวิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการวิเคราะห์ทรัพยากร อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และอาคารสถานที่
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการในการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักในการร่างจุดมุ่งหมาย รวมทั้งวิธีการในการกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. กำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร ในขั้นนี้ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของหลักสูตรแบบต่าง ๆ เช่น หลักสูตรรายวิชา หลักสูตรสหสัมพันธ์ หลักสูตรกว้าง หลักสูตรแกน หลักสูตรประสบการณ์ หลักสูตรบูรณาการ ฯลฯ รวมทั้งโครงสร้างของหลักสูตร

4. การกำหนดจุดประสงค์ของรายวิชาต่าง ๆ
5. การเลือกเนื้อหา สาระให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น
6. การกำหนดผลการเรียนที่คาดหวังเพื่อให้เกิดแก่ผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น
7. การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนรู้แบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในปัจจุบันเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
8. การประเมินผลการเรียนรู้ นักพัฒนาหลักสูตรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัด การทดสอบ และการประเมินผลการเรียนรู้ และโดยเฉพาะการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
9. การเตรียมการเรื่องสื่อและแหล่งเรียนรู้
10. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน

7.4 หลักสูตรสำหรับการศึกษาดลอดชีวิต

หลักสูตรสำหรับการศึกษาดลอดชีวิตในที่นี้ ผู้เขียนขอเรียกสั้น ๆ ว่าหลักสูตรนวัตกรรมซึ่งหมายถึง หลักสูตรที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ผู้เรียนเป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นคนมีความสุข ซึ่งผู้เรียนจะมีลักษณะดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 13) ดังแผนภาพที่ 7.3

แผนภาพที่ 7.3 ลักษณะของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

หลักสูตรสำหรับการศึกษาลดชีวิตหรือหลักสูตรนวัตกรรมการเน้นให้เกิดสิ่งต่อไปนี้แก่ผู้เรียน

1. มีความรู้และทักษะที่สูงขึ้นอย่างมีแบบแผน
2. มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักวิเคราะห์ รู้จักชี้แนะแนวทางให้ตนเอง และรู้จักตั้ง

คำถาม

3. มีความสามารถรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง
4. มีส่วนตัดสินใจในสิ่งที่จะเรียนรู้
5. การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เด็กได้ปฏิบัติจริง
6. มีความสามารถประเมินตนเองและผู้อื่นได้

กระบวนการจัดทำหลักสูตรนวัตกรรมการ

1. ตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ครู ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชน
2. คณะกรรมการประชุมและร่างหลักสูตร โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน และชุมชนเป็นสำคัญ
3. คณะกรรมการตรวจสอบหลักสูตรที่จัดทำขึ้น แล้วส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ช่วยตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข
4. ปรับปรุงแก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ
5. นำหลักสูตรไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง
6. ถ้าพบข้อบกพร่องให้ปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง
7. ขออนุมัติใช้หลักสูตรจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ

7.5 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สาระตามมาตราที่ 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ความว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” ซึ่งสาระสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งชาติจากเดิมที่เน้นการถ่ายทอด การท่องจำ และการทำตามคำสั่งของครูหรือผู้อื่น โดยเน้นวิชาการและเนื้อหาเป็นสำคัญ มาเป็นเน้นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 2) ซึ่งการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ นับว่าเป็นนวัตกรรมของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตัวอย่างการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การสอนแบบโครงงาน โดย มัลลย์ สิงหะ ครูต้นแบบประจำปี 2542 (คัดลอกมาจาก การสอนแบบโครงงาน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 5-24)

การเตรียมการสอน มีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตร
2. ทำกำหนดการสอน
3. วางแผนการสอนร่วมกับนักเรียน
4. เตรียมสื่อ/แหล่งความรู้
5. จัดกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. ทำแผนการสอนบูรณาการตามความสนใจของผู้เรียน
7. บันทึกผลการจัดกิจกรรมการสอน

เมื่อเตรียมการเสร็จแล้วจึงดำเนินการสอน โดยเริ่มจากศึกษานักเรียนรายบุคคลเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของผู้ปกครอง จากนั้นจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นบางครั้งตามความสนใจของผู้เรียน ให้นักเรียนสรุปความรู้โดยใช้ผังแสดงความคิดรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัด ให้นักเรียนเลือกหัวข้อที่สนใจเรียนเอง ลงมือศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติด้วยตนเอง ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง การสรุปความรู้ให้ผู้เรียนออกแบบการนำเสนอเอง อาจเป็นการบรรยายหรือนำเสนอเป็นแบบผังความคิดก็ได้ แล้วร่วมกันสร้างเกณฑ์ประเมินผลงาน และประเมินร่วมกัน ซึ่งเรียกการสอนนี้ว่าเป็นการสอนแบบโครงงาน ซึ่งมีรายละเอียดการสอนดังต่อไปนี้

รูปแบบการสอนแบบโครงงาน

การสอนแบบโครงงาน เป็นการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการหลายรูปแบบมาผสมผสานร่วมกันระหว่างกระบวนการกลุ่ม การสอนการคิด การสอนแก้ปัญหา การสอนเน้นทักษะกระบวนการ การสอนแบบปริศนาความคิด และการสอนแบบร่วมกันคิด ทั้งนี้มุ่งหวังให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งจากความสนใจอยากรู้ อยากเรียนของนักเรียนเอง โดยใช้กระบวนการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับแหล่งความรู้เบื้องต้น ผู้เรียนสามารถ

สรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งความรู้ที่นักเรียนได้มาไม่จำเป็นต้องตรงกับตำรา แต่ครูจะต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยจัดแหล่งความรู้ให้แล้วปรับปรุงความรู้ที่ได้ให้สมบูรณ์

การสอนโดยโครงการนี้ ผู้สอนใช้รูปแบบวิธีการสอน 2 แนวทาง คือ

1. การสอนโครงการตามความสนใจของผู้เรียน

เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนเลือกศึกษาโครงการจากสิ่งที่เขาสนใจอยากรู้ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน สังคม หรือจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ยังต้องการคำตอบ ข้อสรุป ซึ่งอาจจะอยู่นอกเหนือจากสาระการเรียนรู้ในบทเรียนของหลักสูตร มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1.1 สร้างความสนใจแก่ผู้เรียน
- 1.2 กำหนดประเด็นปัญหา/หัวข้อเรื่อง
- 1.3 กำหนดวัตถุประสงค์
- 1.4 ตั้งสมมุติฐาน
- 1.5 กำหนดวิธีการศึกษาและแหล่งความรู้
- 1.6 ตรวจสอบสมมุติฐาน
- 1.7 สรุปผลการศึกษา/นำไปใช้
- 1.8 เขียนรายงานเชิงวิจัยง่าย ๆ จัดแสดงแผนโครงการหรือจัดนิทรรศการ

2. การสอนแบบโครงการตามสาระการเรียนรู้

การสอนโดยยึดเนื้อหาสาระตามหลักสูตรกำหนด ผู้เรียนเลือกทำโครงการตามสาระการเรียนรู้ จากหน่วยเนื้อหาที่เรียนในชั้นเรียนมาเป็นหัวข้อโครงการ มีขั้นตอนการสอนดังต่อไปนี้

- 2.1 เริ่มจากการศึกษาเอกสารหลักสูตร คู่มือครู
- 2.2 วิเคราะห์หลักสูตร
- 2.3 วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อแยกเนื้อหา จุดประสงค์ และกิจกรรม

ให้เด่นชัด

- 2.4 จัดทำกำหนดการสอน
- 2.5 เขียนแผนการสอน/กำหนดความสามารถและชิ้นงานที่นักเรียนควรจะได้
- 2.6 ผลิตสื่อ/จัดหาแหล่งความรู้/ทำใบความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.7 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้
 - 1) แจกจุดประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตรให้นักเรียนทราบ
 - 2) ชักถามความสนใจของนักเรียนในขอบเขตของเนื้อหาและจุดประสงค์

ในหลักสูตร

3) จัดกลุ่มนักเรียนตามความสนใจ

4) ครูควรใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน เช่น

“ทำไมนักเรียนจึงสนใจอยากเรียนเรื่องนี้ (แนวคิด/แรงจูงใจ)

นักเรียนสนใจเกี่ยวกับอะไรบ้าง (กำหนดเนื้อหา)

นักเรียนอยากเรียนรู้เรื่องนี้เพื่ออะไร (กำหนดจุดประสงค์)

นักเรียนจะทำอะไรจึงจะเรียนรู้ได้ในเรื่องนี้ (กำหนดวิธีศึกษา/

กิจกรรม)

นักเรียนจะใช้เครื่องมืออะไรบ้างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ (กำหนดสื่อ

อุปกรณ์)

ผลที่นักเรียนคาดว่าจะได้รับคืออะไรบ้าง (สรุปความรู้/สมมุติฐาน)

นักเรียนจะทำอะไรจึงจะรู้ว่าผลงานของนักเรียนดีหรือไม่ดีอย่างไร

จะให้ใครเป็นผู้กำหนด (กำหนดการวัดและประเมินผล)

นักเรียนจะเผยแพร่ผลงานให้ผู้อื่นรู้ได้อย่างไร (นำเสนอผลงาน/

รายงาน)”

5) ปล่อยให้ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาตามที่ตกลงกันไว้ (จากคำถามที่ครู
ซักถามกันภายใต้กรอบเวลาในแต่ละครั้ง ถ้ายังไม่สำเร็จให้ศึกษาต่อในคาบต่อไป)

6) นักเรียนทุกคนต้องสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยการเรียนของนักเรียน และ
สามารถนำเสนอความรู้ที่ได้แก่เพื่อน ๆ และครูได้คล่องแคล่ว ถูกต้อง และชัดเจน

7) ให้นักเรียนเขียนรายงานในเชิงวิจัยแบบง่าย ๆ และแสดงแผนผังโครงการ

2.8 ครูจัดแหล่งความรู้เพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.9 ครูเขียนบันทึกการสอนตามสาระการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการ

การสอนแบบโครงการ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ

ระยะที่ 3 รวบรวมสรุป

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ

เป็นระยะที่ครูต้องสังเกต สร้างความสนใจในเรื่องที่จะเรียนรู้ให้เกิดในตัวนักเรียน แล้วตกลงร่วมกันเลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อทำการศึกษาอย่างละเอียดต่อไป โดยสร้างความสนใจให้เกิดกับนักเรียน ดังนี้

1. สร้างความสนใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

เรื่องที่เรียนรู้ปกติในบทเรียน โดยค้นหาจาก

- จากการบอกเล่าของผู้ใหญ่หรือผู้เรียน
- จากประสบการณ์ของนักเรียน/ครู
- จากเอกสารสิ่งพิมพ์ หรือสื่อต่าง ๆ
- จากการเล่นของเด็ก
- จากความคิดที่เกิดขึ้น
- จากวัตถุสิ่งของที่ครูนำมาในห้องเรียน
- จากตัวอย่างโครงการที่ผู้อื่นทำไว้แล้ว

ฯลฯ

2. กำหนดหัวข้อโครงการ

นำเรื่องที่นักเรียนสนใจมาอธิบายร่วมกันกำหนดเรื่องนั้นเป็นหัวข้อโครงการ (การกำหนดหัวข้อโครงการกระทำหลังจากตรวจสอบสมมุติฐานเสร็จสิ้นแล้วก็ได้)

ระยะที่ 2 ขั้นพัฒนาโครงการ

เป็นขั้นที่นักเรียนกำหนดหัวข้อคำถาม หรือประเด็นปัญหาที่นักเรียนอยากรู้เกี่ยวกับเรื่อง ที่พวกเขาสนใจ (ที่ร่วมกันกำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง) แล้วตั้งสมมุติฐานมาตอบคำถามเหล่านั้น ทดสอบสมมุติฐานด้วยการลงมือปฏิบัติจนค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ตามขั้นตอนดังนี้

1. นักเรียนกำหนดปัญหาที่จะศึกษา
2. นักเรียนตั้งสมมุติฐานเบื้องต้น
3. นักเรียนตรวจสอบสมมุติฐานเบื้องต้น
4. สรุปข้อความรู้จากผลการตรวจสอบสมมุติฐาน

4.1 กรณีที่เกิดผลการตรวจสอบไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ครูให้กำลังใจนักเรียน เพื่อให้พวกเขาแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ไม่ควรตำหนิหรือกล่าวโทษ ควรกระตุ้นให้นักเรียนมีกำลังใจ และสามารถตั้งสมมุติฐานใหม่ได้

4.2 กรณีที่ผลการตรวจสอบเป็นไปตามสมมุติฐาน ให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้ จากการที่เขาค้นพบ ด้วยการลงมือปฏิบัติของเขาเอง เมื่อเขาได้องค์ความรู้ใหม่แล้ว นักเรียนจะนำ

องค์ความรู้นั้นไปใช้ในการทำกิจกรรมตามความสนใจของเขาต่อไปได้ เด็กอาจใช้ความรู้ที่ค้นพบเป็นพื้นฐานของการกำหนดประเด็นปัญหาขึ้นมาใหม่ เพื่อกำหนดเป็นโครงการย่อย ศึกษาอย่างละเอียดในเรื่องนั้นต่อไปนี้อีก

ระยะที่ 3 ขั้นรวบรวมสรุป

เป็นระยะสุดท้ายของโครงการที่นักเรียนค้นพบคำตอบของปัญหาแล้ว และเด็กได้แสดงให้เห็นว่าได้สิ้นสุดความสนใจในหัวข้อโครงการเดิม และเริ่มหันเหความสนใจไปสู่เรื่องใหม่ ระยะนี้เป็นระยะที่ครูและนักเรียนจะได้แบ่งปันประสบการณ์การทำงาน และแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการทำงานตลอดโครงการแก่คนอื่น ๆ มีกิจกรรมที่ดำเนินการในขั้นตอนนี้ ดังนี้

1. ให้นักเรียนเขียนรายงานเป็นรูปแบบงานวิจัยเล็ก ๆ
2. นำเสนอเป็นนิทรรศการ (แสดงเป็นแผนโครงการ) ให้ผู้อื่นรู้
3. สรุปนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

บทบาทของครูตามรูปแบบการสอนแบบโครงการ

ในการสอนแบบโครงการไม่ว่าจะสอนระดับใดก็ตาม สิ่งที่สำคัญไม่ได้เลยคือ ครูที่ปรึกษาหรือครูผู้สอน ดังนั้น ในการสอนแบบโครงการเป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองก็จริง แต่ครูจะต้องเป็นผู้กำกับดูแลควบคุมให้อยู่ในขอบเขตของคุณธรรม จริยธรรม ครูจึงควรมีบทบาทดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เริ่มต้นโครงการ

1. สังเกต/สร้างความสนใจของนักเรียน

ครูนำสิ่งของ ตัวอย่างโครงการ หรือหัวเรื่องที่จะเรียนเสนอให้นักเรียนสังเกตอย่างใกล้ชิด ในรายละเอียดของเรื่องนั้น

1.1 ครูต้องคำถามถึงลักษณะของสิ่งของที่นักเรียนสังเกต เมื่อนักเรียนตอบหรือแสดงความคิดเห็น ครูยอมรับคำตอบของนักเรียน โดยแสดงท่าทางการรับฟังอย่างตั้งใจมองหน้า และสบตากับนักเรียน และทำท่าทางพยักหน้ายอมรับและจดบันทึกคำพูดของเด็ก หรือ

- 1.2 แนะนำให้นักเรียนสังเกตสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว
- 1.3 แนะนำให้นักเรียนสำรวจอาชีพในท้องถิ่น/อาชีพเสริมของครอบครัว
- 1.4 แนะนำให้นักเรียนสำรวจความเชื่อของคนในท้องถิ่น
- 1.5 แนะนำให้นักเรียนศึกษาสำรวจพืชสมุนไพรในท้องถิ่น
- 1.6 แนะนำให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์
- 1.7 แนะนำให้นักเรียนฟังและชมรายการทางวิทยุ โทรทัศน์
- 1.8 แนะนำให้นักเรียนศึกษาโครงการของผู้อื่น

1.9 ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนควรใช้คำถามชักถามให้นักเรียนได้คิด

1.10 ครูกระตุ้นให้นักเรียนสังเกตรายละเอียดของสิ่งที่นักเรียนสนใจให้ได้มากที่สุด

1.11 ครูยอมรับฟังคำตอบของนักเรียนด้วยความสนใจ โดยการมองสบตา นักเรียน แสดงท่าทางตั้งใจด้วยการพยักหน้า จดบันทึกคำที่นักเรียนพูด

2. ร่วมกันกำหนดหัวข้อโครงการ

2.1 อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนักเรียนสนใจ

- ครูให้นักเรียนเล่าเรื่องที่นักเรียนสนใจจากพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน ครูรับฟังด้วยความสนใจและบันทึกคำพูดของนักเรียน เพื่อตรวจสอบว่าเด็กคนนั้นมีความรู้เดิมแค่ไหน อย่างไร

- ระหว่างการอภิปรายครูแนะนำว่าควรจะพูดทีละคน และขณะที่คนอื่นพูด เราควรรับฟังว่าเพื่อนพูดเรื่องอะไร เพื่อเป็นการฝึกการยอมรับและเคารพผู้อื่น

2.2 กำหนดหัวข้อโครงการภายใต้ความสนใจของนักเรียน

- ครูซักถามนักเรียนหลังจากสังเกตเห็นความสนใจของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่แล้ว เช่น ข้อตกลงว่าพวกเขาต้องการเรียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ หรือว่าอยากเรียนเรื่องอะไร

- ครูให้นักเรียนอธิบายให้ครูฟังทีละคนว่าต้องการอย่างไร เพราะอะไร เพื่อเป็นการฝึกการตัดสินใจด้วยตนเอง

- ถ้าดำเนินการตามขั้นตอนที่กล่าวมา นักเรียนส่วนใหญ่จะเลือกเรียนเรื่องที่กำลังพูดถึงกัน แต่ถ้ามีนักเรียนคนใดคนหนึ่งตอบว่าไม่อยากเรียนเรื่องที่เพื่อนเลือก ครูต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนคนนั้น และซักถามต่อไปว่า เขาสนใจเรียนเรื่องอะไร จดบันทึกไว้ และบอกนักเรียนว่าเรากลับมาคุยกันเกี่ยวกับเรื่องที่เขาต้องการจะเรียนอีกครั้งหนึ่ง แต่ตอนนี้เพื่อน ๆ ส่วนใหญ่อยากเรียนเรื่องนี้อยู่ (เรื่องที่เขาสงสัยมากที่สุด) แล้วบอกให้เขาคุยเพื่อน ๆ ไปก่อนก็ได้ และหากสนใจเมื่อใดจะเรียนไปกับเพื่อน ๆ เมื่อใดก็ได้ และครูควรกลับมาคุยกับนักเรียนคนนี้อีกว่า เขาอยากเรียนเรื่องเดียวกับเพื่อนเมื่อใด

2.3 จากสถานการณ์การเรียนการสอนปกติ ครูกระตุ้นให้นักเรียนสังเกตสิ่งของหรือเหตุการณ์นั้น ๆ ที่กำลังเรียนอยู่

- ครูกระตุ้นให้นักเรียนสังเกตรายละเอียดโดยการซักถาม

- ครูยอมรับคำตอบของนักเรียนด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ ไม่แก้ไขความคิดเห็นของนักเรียนจดบันทึกคำพูดของนักเรียนไว้

- ครูสังเกตนักเรียนว่ามีความสนใจในเรื่องที่นักเรียนกำลังศึกษาหรือไม่ หากนักเรียนสนใจคือแสดงการอยากรู้อยากเห็นเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ต่อไปอีก ครูน่านักเรียน

ไปสู่การกำหนดหัวข้อโครงการ หากเห็นว่านักเรียนไม่สนใจครูต้องยอมรับ โดยการให้นักเรียนศึกษาต่อไปอีก หากหมดความสนใจจะเปลี่ยนเรื่องที่จะศึกษาจนพบความสนใจของนักเรียน แล้วนำมาร่วมกันกำหนดเป็นหัวข้อโครงการต่อไป

เทคนิคการแนะนำให้นักเรียนเลือกหัวข้อเรื่องศึกษา

1. หัวข้อเรื่องควรมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้
2. หัวข้อเรื่องควรมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ
3. หัวข้อเรื่องต้องมีความเป็นไปได้สูง
4. หัวข้อเรื่องต้องมีความชัดเจน
5. หัวข้อเรื่องนั้นต้องมีแหล่งความรู้ที่จะศึกษาค้นคว้า
6. หัวข้อเรื่องนั้นจะต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ศึกษา
7. หัวข้อเรื่องที่จะศึกษาต้องมีความปลอดภัย
8. หัวข้อเรื่องที่จะศึกษาต้องใช้เวลาไม่มากเกินไป
9. หัวข้อเรื่องที่จะศึกษาสามารถเผยแพร่และมีประโยชน์

ขั้นที่ 2 ขั้นพัฒนาโครงการ

2.1 นักเรียนกำหนดปัญหาที่จะศึกษา

- นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่กำลังศึกษา
- ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังศึกษา ลักษณะคำถามเป็นคำถามที่มุ่งให้

นักเรียนแสวงหาคำตอบลึกลงไปในรายละเอียดของเนื้อหา ในโครงการที่กำลังศึกษา ครูต้องยอมรับคำตอบของนักเรียนทุกคนโดยไม่แก้ไขคำตอบเหล่านั้น

- ในขณะที่มีการอภิปรายถึงคำถาม ครูแนะนำให้นักเรียนพูดทีละคนและฟังผู้อื่น และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน

- ครูสังเกตความสนใจของนักเรียนว่าสนใจในประเด็นปัญหาที่ตั้งขึ้นหรือไม่ เมื่อพบความสนใจแล้ว ครูจึงร่วมกับนักเรียนกำหนดปัญหาที่จะศึกษา โดยครูช่วยกำหนดประเด็นคำถามที่จะให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งต่อไป

- นักเรียนกำหนดปัญหาที่จะศึกษา

- เมื่อครูสังเกตเห็นความสนใจในประเด็นปัญหาของนักเรียน และพิจารณาว่าประเด็นปัญหานั้นนักเรียนสามารถศึกษาได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง และเป็นปัญหาที่สามารถตั้งสมมุติฐานและตรวจสอบหาคำตอบได้ตามวิธีการ และตามศักยภาพของนักเรียน

เทคนิคการตั้งคำถามในการเป็นที่ปรึกษาโครงการ

1. โครงการประเภททดลอง

นักเรียน : ผม/หนู จะศึกษาเรื่อง A (หัวข้อกว้าง)

ครู : นักเรียนจะศึกษาอะไรเกี่ยวกับ A (ตะล่อมให้เข้าหัวข้อแคบ)

นักเรียน : อยากศึกษาผลของ A ต่อ B

ครู : นักเรียนลองทำดูก่อน

หมายเหตุ คำถามที่ครูต้องเตรียมไว้ถามนักเรียนต่อ

1. แล้วผลของ A ต่อ B ละ
2. แล้วผลอย่างอื่นต่อ B ละ
3. แล้วผลของ A ต่อ B อื่น ๆ ละ
4. แล้วผลของ A ต่อสิ่งอื่น ๆ ละ

2. โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์

นักเรียน : ผม/หนู จะทำสิ่งประดิษฐ์ A

ครู : นักเรียนลองทำดูนะว่าจะใช้ได้หรือไม่

นักเรียน : ครูครับ/ขา ผม/หนู ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ A สำหรับทำ B
ได้แล้วครับ/ค่ะ

ครู : สิ่งประดิษฐ์ A ยังมีข้อบกพร่อง/มีปัญหา ไม่สะดวกอะไร

นักเรียน : มีครับ/ค่ะ คือมีปัญหาเกี่ยวกับ.....

หมายเหตุ คำถามที่ครูต้องเตรียมไว้คือ

1. ถ้าปรับปรุงเป็น A1 ละ.....ความสามารถในการทำ B เป็นอย่างไร
2. ถ้าปรับปรุงเป็น A2 ละ.....ความสามารถในการทำ B เป็นอย่างไร
3. ถ้าปรับปรุงเป็น A3 ละ.....ความสามารถในการทำ B เป็นอย่างไร
4. ถ้าเปลี่ยนใหม่เป็นสิ่งประดิษฐ์ C ละ.....ความสามารถในการทำ B

เป็นอย่างไร

5. ถ้าเปลี่ยนใหม่เป็นสิ่งประดิษฐ์ D ละ.....ความสามารถในการทำ B

เป็นอย่างไร

6. ถ้าเปลี่ยนใหม่เป็นสิ่งประดิษฐ์ E ละ.....ความสามารถในการทำ B

เป็นอย่างไร

7. เมื่อนักเรียนคิดค้นได้สิ่งประดิษฐ์ที่พอใจแล้ว นักเรียนลองเปรียบเทียบประสิทธิภาพกับเครื่องมาตรฐานดูว่าสิ่งประดิษฐ์ที่นักเรียนคิดขึ้นมีความสามารถดีกว่าหรือไม่อย่างไร

3. โครงการประเภทศึกษาสำรวจ

นักเรียน : ผม/หนู ต้องการศึกษาศำรวจเกี่ยวกับเรื่อง A

ครู : นักเรียนลองศึกษาดูนะ

นักเรียน : พวกผม/หนู จะเริ่มต้นที่ไหนก่อนดีครับ/ค่ะ

ครู : นักเรียนพบปัญหาอะไรหรือไม่อย่างไร

นักเรียน : ยังไม่พบปัญหาอะไรเลย

หมายเหตุ คำถามที่ครูควรเตรียมไว้

1. เรื่องที่นักเรียนศึกษาหาได้จากที่ใดบ้าง
2. เรื่องเกี่ยวกับ A สัมพันธ์กับอะไรบ้าง
3. นักเรียนได้แหล่งข้อมูลอย่างไร
4. เรื่องเกี่ยวกับ A ให้ประโยชน์อะไรบ้าง
5. ถ้าเปลี่ยนจากเรื่อง A เป็นเรื่องอื่น ๆ จะเป็นอย่างไร

2.2 นักเรียนตั้งสมมุติฐาน

นักเรียนตอบปัญหาตามความรู้เดิมที่มีอยู่ ครูกระตุ้นให้นักเรียนคิดว่าคำตอบ (สมมุติฐาน) ของปัญหาน่าจะเป็นอย่างไร พยายามรับคำตอบของนักเรียนทุกคน และถามเหตุผลว่าทำไมนักเรียนจึงคิดเช่นนั้น เพื่อให้นักเรียนได้พูดแสดงความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกรู้สึกของตน โดยครูให้การยอมรับและให้กำลังใจในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ด้วยการมองที่นักเรียน แสดงท่าทางสีหน้ายอมรับ ตั้งใจฟังด้วยการทบทวนคำพูดของนักเรียนเบา ๆ พยักหน้าและจดบันทึกคำพูด

ครูช่วยปรับคำตอบให้เป็นสมมุติฐานที่มีขั้นตอนที่สามารถทดสอบได้

1. ครูให้นักเรียนอธิบายคำตอบ (สมมุติฐาน) ของนักเรียนเพิ่มเติม เช่น ถามว่าทำอะไรจึงได้มาอย่างนี้ (ครูต้องอดทนรอฟังคำตอบของนักเรียน ต้องให้เวลานักเรียนเพื่อให้เขาได้คิด และสามารถนำเสนอความคิดวิธีการของเขาออกมาให้ได้)
2. ครูยอมรับฟังวิธีการของนักเรียนโดยไม่แก้ไขโต้แย้ง แสดงการยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน ช่วยนักเรียนโดยการแนะนำการบันทึกวิธีการตามความคิดเห็นของเขา แล้วให้ผู้บันทึกทบทวนให้เพื่อนฟัง
3. ครูให้นักเรียนทุกคนแสดงความคิดเห็นของตนเอง และฝึกให้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง โดยการบอกว่าเรายังไม่รู้คำตอบใดจะถูกต้อง แต่ครูก็เชื่อว่าคำตอบของนักเรียนทุกคนเป็นคำตอบที่ดีมากทุกคำตอบ ถึงแม้จะไม่เหมือนกันก็ตาม
 - นักเรียนวางขั้นตอนตามสมมุติฐาน
 - ให้นักเรียนเขียนขั้นตอนตามวิธีการของตนเอง และตามสมมุติฐาน
 - ให้นักเรียนเขียนวิธีดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ร่วมกัน เพื่อแสดงให้เห็นเข้าใจวิธีการของเรา

- ครูหรือเพื่อนนักเรียนร่วมกันเก็บหลักฐาน โดยการถ่ายรูประหว่างการทำงานเป็นการเก็บผลงาน บันทึกคำพูดของตนเอง แล้วนำสิ่งเหล่านี้มาเขียนเป็นรายงาน

2.3 นักเรียนตรวจสอบสมมุติฐานเบื้องต้น

เตรียมวัสดุอุปกรณ์ตามสมมุติฐาน นักเรียนศึกษาสมมุติฐานของตนเองแล้วเตรียมวัสดุอุปกรณ์ตามสมมุติฐานที่นักเรียนคิดไว้ แล้ววางแผนการตรวจสอบที่ละสมมุติฐาน โดยเลือกสมมุติฐานที่ง่ายก่อน นักเรียนทุกคนตรวจสอบสมมุติฐานทุกสมมุติฐานที่ละสมมุติฐานตามขั้นตอนที่กำหนด ทั้งนี้เป็นการฝึกการยอมรับและเคารพความคิดของผู้อื่น

- นักเรียนดำเนินการตรวจสอบสมมุติฐาน
- นักเรียนบอกวิธีการดำเนินการตามสมมุติฐาน เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ได้ และได้ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- นักเรียนสรุปขั้นตอนวิธีการตามสมมุติฐาน
- นักเรียนลงมือตรวจสอบสมมุติฐาน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มในกลุ่มของตัวเอง
- กำหนดเวลาให้เพียงพอในการทำงานตามขั้นตอน อย่าเร่งรัดเวลาเพราะจะทำให้นักเรียนเกิดความไม่มั่นใจในงานของตัวเอง
- ครูคอยอำนวยความสะดวกโดยให้นักเรียนทำงานโดยลำพังตามขั้นตอนวิธีการของสมมุติฐานและภายใต้วิธีการใหม่ ๆ ที่เขาคิดขึ้นได้เองที่หลัง
- ในระหว่างทำงาน ครูหรือนักเรียนในกลุ่มช่วยถ่ายภาพขั้นตอนการทำงาน บันทึกวิธีการทำงานไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการตอบสมมุติฐาน

2.4 ตรวจสอบผลการทดสอบสมมุติฐาน

- นักเรียนเขียนบันทึกผลการทำงานตามสมมุติฐานว่าสามารถตอบปัญหาเบื้องต้นได้หรือไม่ โดยนักเรียนกำหนดวิธีการประเมินด้วยตนเอง
- นักเรียนตรวจสอบตามวิธีของตนเอง
- กรณีที่ผลการตรวจสอบไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
- แม้ผลการตรวจสอบจะไม่ได้ตามสมมุติฐานก็ตาม ครูต้องให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นทางบวก เช่น ถึงแม้จะไม่ได้แบบนี้แต่เราก็ได้วิธีใหม่และของสิ่งใหม่ที่ดีอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้ทราบถึงความล้มเหลวในการทำงานว่าเกิดจากเหตุผลใด และยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์คนอื่น (ครูมีหน้าที่ให้กำลังใจ และกระตุ้นให้นักเรียนแสวงหาแนวทางและความรู้เพิ่มเติมในการตอบคำถาม....อย่าตำหนิ หรือว่ากล่าวในทางลบเมื่อนักเรียนตรวจสอบสมมุติฐานไม่ได้

ตามที่ตั้งไว้ ครูกระตุ้นให้นักเรียนคิดหาวิธีการใหม่ต่อไป)

- นักเรียนแสวงหาความรู้เพิ่มเติม
- ครูจัดหาแหล่งความรู้ในชุมชนที่จะช่วยเพิ่มความรู้ให้นักเรียนในการตอบปัญหา โดยประสานงานเพื่อนำนักเรียนไปทัศนศึกษา หรือจะเป็นการเชิญวิทยากรมาสาธิตขั้นตอนวิธีการ ให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่นักเรียน
- อภิปรายร่วมกับนักเรียนถึงสิ่งที่นักเรียนต้องการอยากรู้ กระตุ้นให้นักเรียน ค้นหาคำตอบจากแหล่งความรู้ที่ครูเตรียมไว้ให้
- เชิญวิทยากรภายนอกที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ที่นักเรียนอยากรู้มาให้ความรู้แก่นักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนถามคำถามวิทยากร เพื่อฝึกให้สามารถใช้คำถามเพื่อความเข้าใจ
- จัดเอกสารความรู้ที่หลากหลายไว้ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า เช่น ใบความรู้ จุลสาร เอกสาร หนังสือ ฯลฯ
- ถ้านักเรียนตั้งสมมุติฐานขึ้นใหม่ (ในกรณีที่ตรวจสอบสมมุติฐานล้มเหลว)
- หลังจากได้ความรู้เพิ่มเติมนักเรียนร่วมกันคิดตั้งสมมุติฐานใหม่จากความรู้ที่ได้ สนับสนุนหรือกระตุ้นให้นักเรียนตั้งสมมุติฐานในรูปของสมมุติฐานที่เป็นขั้นตอน มีรายละเอียด สามารถตรวจสอบได้ แล้วดำเนินการตรวจสอบสมมุติฐานนั้น
- นักเรียนประเมินผลการทำงานตามสมมุติฐานของตน หากผลงานจากการตรวจสอบเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ครูควรแสดงความชื่นชมและให้นักเรียนนำผลงานมา แลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่น เพื่อให้นักเรียนรับรู้ถึงผลสัมฤทธิ์ และชื่นชมในความสามารถของตนเอง และของผู้อื่น
- ในกรณีผลการตรวจสอบเป็นไปตามสมมุติฐาน เมื่อนักเรียนได้พบความสำเร็จในการทำงานหาความรู้ ครูกระตุ้นให้นักเรียนกำหนดประเด็นปัญหาที่อยากจะศึกษาต่อไป
- สังเกตและรวบรวมความสนใจของนักเรียน เลือกระเด็นปัญหาาร่วมกัน เพื่อทำการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งต่อไปในประเด็นปัญหาใหม่ภายใต้หัวข้อโครงการเดิม ครูก็ ดำเนินการจัดกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนขึ้นมาใหม่ครั้งแล้วครั้งเล่าตามขั้นตอนที่กล่าวมา ไปเรื่องทุกเรื่องทีสอน
- ในบางโครงการเมื่อนักเรียนได้ความรู้มาจากการศึกษาตามวิธีการของตนเอง แล้วนักเรียนนำองค์ความรู้และวิธีการที่ได้ความรู้ขึ้นมาเขียนเป็นรายงาน และนำเสนอเพื่อให้ผู้อื่นได้รับความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ด้วยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างเพื่อน

ขั้นที่ 3 รวบรวมสรุป

1. นักเรียนสิ้นสุดความสนใจในหัวข้อที่ศึกษา

สังเกตจากการตั้งประเด็นปัญหาขึ้นใหม่ของนักเรียน เมื่อประเด็นที่ตั้งขึ้นหันเห

ออกไปจากเรื่องเดิม นั่นคือสัญญาณที่นักเรียนบอกครูว่า นักเรียนต้องการเรียนรู้เรื่องอื่นแล้วและเป็นสัญญาณของการสิ้นสุดโครงการนี้เพื่อก้าวไปสู่โครงการใหม่

ร่วมกันอภิปรายถึงผลการทำงานตามโครงการ โดยอาศัยป้ายแสดงเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงการศึกษาค้นคว้าของนักเรียนเพื่อตอบปัญหาที่นักเรียนอยากรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวในบางครั้ง และในที่สุดนักเรียนทุกคนก็ได้ประสบความสำเร็จ (แผนโครงการ) นักเรียนทุกคนมีผลงานเป็นของตนเองและได้ทำงานเป็นกลุ่มด้วย

2. การนำเสนอผลงานโครงการ

เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของตนเองและเพื่อนในกลุ่ม โดยจัดเป็นนิทรรศการในห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและหาวิธีการร่วมกันเพื่อได้แสดงความคิดเห็นใหม่ ๆ เสนอวิธีการใหม่ ๆ ยอมรับฟังคนอื่นได้

- เมื่อได้ข้อตกลงแล้วร่วมกันจัดนิทรรศการตามข้อตกลง
- นักเรียนเชิญคนอื่นในโรงเรียนและผู้ปกครองมาชมนิทรรศการ โดยให้นักเรียนทำการ์คเชิญด้วยตนเองเพื่อฝึกให้กล้าแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม
- ระหว่างที่มีผู้มาชมนิทรรศการ นักเรียนแบ่งหน้าที่ในการต้อนรับการอธิบายเรื่องราวในการทำงานในแต่ละชิ้นให้ผู้มาชมนิทรรศการฟัง

3. สิ้นสุดโครงการเก่ากำหนดโครงการใหม่

- ร่วมกันอภิปรายว่าจะจัดเก็บนิทรรศการและวัสดุอุปกรณ์อย่างไร
- ครูกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ และฝึกยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
- นักเรียนช่วยกันเก็บวัสดุอุปกรณ์ เปิดโอกาสให้นักเรียนลงมือทำงานตามลำพังอย่างมุ่งมั่นตั้งใจโดยไม่ต้องมีใครคอยควบคุมจนเด็กประสบความสำเร็จ
- โครงการใหม่ กำหนดจากความสนใจของนักเรียน แล้วนำเรื่องที่นักเรียนสนใจมาพิจารณาเพื่อจัดกิจกรรมสำรวจความสนใจของนักเรียน เมื่อพบความสนใจแล้ว และครูพิจารณาว่าเรื่องนั้น ครูสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีโอกาสได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป ครูและนักเรียนจึงร่วมกันกำหนดหัวข้อโครงการขึ้นใหม่ต่อไป

หมายเหตุ การกำหนดหัวข้อโครงการจะกำหนดทีหลัง หลังจากการตรวจสอบสมมุติฐานก็ได้

2) ระดับอุดมศึกษา : การเรียนรู้โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้เป็นฐาน (Resource-Based-Learning : RBL) โดย กุสธิดา ท้วมสุข (คัดลอกมาจาก การเรียนรู้โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้เป็นฐาน ในที่ระลึกพิธีเปิดสำนักนวัตกรรมการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2546 : 20-26)

RBL คืออะไร

RBL เป็นเทคนิคที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบผลสำเร็จทั้งในด้านการเป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหา (Subject Literate) และการเป็นผู้รู้สารสนเทศ (Information Literate) ด้วยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ (Independent Learning Skills) ดังนั้นจุดเด่นของ RBL คือ ยอมรับความแตกต่างในเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน และสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยอิสระ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหัวข้อเนื้อหาในบทเรียน เป็นหน้าที่ของผู้เรียนที่จะแสวงหาแหล่งเรียนรู้เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องนั้น ๆ

แหล่งเรียนรู้ (Learning Resources) ในที่นี้อาจเป็นแหล่งสารสนเทศใด ๆ ที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ และบุคคลที่เป็นผู้รู้ในเรื่องนั้น ๆ โดยที่สารสนเทศอาจบันทึกอยู่ในรูปของหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ และอินเทอร์เน็ต สำหรับในปัจจุบันสารสนเทศบนเว็บนับเป็นแหล่งความรู้ที่หลากหลายและทันสมัย เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ส่วนใหญ่จะเป็นการให้เปล่า ผู้สอนจำนวนมากจึงนิยมใช้เทคนิค RBL โดยเน้นการใช้สารสนเทศบนเว็บเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อประกอบการสอน แต่ทั้งนี้ผู้สอนไม่ควรจำกัดการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเท่านั้น ควรให้อิสระในการหาความรู้จากหลาย ๆ แหล่ง

ผู้รู้สารสนเทศ (Information Literate) หมายถึง ผู้มีความรู้และทักษะในการวิเคราะห์ความต้องการสารสนเทศ รู้ว่าสารสนเทศในเรื่องที่ต้องการมีอยู่ในแหล่งเรียนรู้ใด รู้และสามารถเข้าถึงพร้อมทั้งค้นคว้าสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้เหล่านั้นได้ สามารถประเมินและคัดเลือกสารสนเทศที่ค้นคว้ามาได้เหมาะสม และสามารถสังเคราะห์สารสนเทศ รวมทั้งนำเสนอสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ได้

องค์ประกอบของ RBL

ขั้นตอนการใช้ RBL ในการสอน

การนำเทคนิค RBL มาใช้ในการเรียนการสอน มีขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทาง EFFECTIVE MODEL ดังนี้

E	Establish General Objectives of the Course.
F	Focus on Learners to Determine Their Prior Knowledge and Skills.
F	Formulate Specific Objectives for the Resource-based Learning Experience.
E	Establish Instructional Strategies, Techniques, and Learning Activities.
C	Choose Learning Resources.
T	Timetable Access to Resources, Facilities, and Personnel.
I	Implement the Plan.
V	Verify That Learning is Occurring.
E	Evaluate Learner Achievement and the Instructional Process.

- กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของรายวิชาที่สอน
- ศึกษา/ทำความเข้าใจผู้เรียนเพื่อให้ทราบความรู้และทักษะที่เคยมีมาก่อน
- กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ RBL
- กำหนดกลยุทธ์และเทคนิคการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้
- เลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม
- กำหนดตารางเวลาในการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และบุคลากรที่จะมีส่วนช่วยในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้
- ดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ตรวจสอบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้
- ประเมินความสำเร็จของผู้เรียนและกระบวนการเรียนการสอน
- นอกจากนี้ยังมีข้อควรคำนึงอื่น ๆ ในการใช้เทคนิค RBL ดังนี้
- ควรศึกษาแหล่งเรียนรู้ในหัวข้อที่จะใช้ RBL ในการสอน โดยอาจขอความร่วมมือจากบรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศซึ่งเป็นผู้มีความรู้และจัดบริการให้ได้
- ควรจัดทำฐานความรู้บนเว็บ โดยรวบรวมและเชื่อมโยงแหล่งความรู้บนเว็บที่มีเนื้อหาในเรื่องที่จะให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

- ควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจนถึงวิธีการ กระบวนการ ความคาดหวัง และเกณฑ์การประเมินที่จะใช้สำหรับหัวข้อเนื้อหาที่สอนโดยใช้ RBL

การวางแผนการสอนโดยใช้ RBL

การวางแผนที่ดีเป็นหัวใจสำคัญของการใช้ RBL มาใช้ในการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ สำหรับองค์ประกอบและรายละเอียดที่ต้องพิจารณาในการวางแผนการสอนโดยใช้ RBL มีดังนี้

องค์ประกอบที่ต้องกำหนด	รายละเอียดที่ต้องพิจารณา			
หัวข้อเนื้อหาหรือบทเรียนที่จะใช้ RBL	- ควรเป็นเรื่องที่มั่นใจได้ว่ามีแหล่งเรียนที่เพียงพอสำหรับให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง - ควรเป็นเรื่องที่มีประเด็นให้นำมาวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างผู้เรียนได้			
วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กำหนด 2 วัตถุประสงค์ คือ - วัตถุประสงค์ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการให้เกิด (Knowledge Objectives) - วัตถุประสงค์ด้านทักษะการรู้สารสนเทศที่ต้องการให้เกิด (Information Literacy Objectives)			
กระบวนการสารสนเทศ (Information Process) ที่กำหนดให้ใช้	กำหนดประเด็นปัญหาและวางโครงของเรื่องที่จะศึกษา	สืบเสาะ แสวงหา และเลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม		
	ค้นคว้าและรวบรวมสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ พร้อมทั้งบันทึกโน้ต	ประเมินและเลือกสารสนเทศที่ได้		
	ประมวลและสังเคราะห์สารสนเทศ	นำเสนอสารสนเทศในรูปแบบที่ต้องการ		
ผลงานขั้นสุดท้ายที่ต้องการ	งานเขียน?	รายงาน	บทความ	-
	เสนอปากเปล่า?	รายบุคคล	เป็นกลุ่ม	-
	จัดแสดง?	โปสเตอร์	การแสดงบนเวที	-

องค์ประกอบที่ต้องกำหนด	รายละเอียดที่ต้องพิจารณา			
	จัดทำในรูปดิจิทัล?	PowerPoint	Web Page	Computer Program
แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่และที่เกี่ยวข้อง	สื่อสิ่งพิมพ์	สื่อโสตทัศนวัสดุ	บุคคล/ผู้รู้	WWW (Web Page Links)
	ความร่วมมือกับบรรณารักษ์		ควรจัดทำฐานความรู้บนเว็บ	
ประเด็นคำถาม เจาะลึกต่าง ๆ ระยะเวลาที่ใช้ และกิจกรรมที่ต้องกระทำ	- ควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจนว่าต้องการให้ศึกษาเรียนรู้ในประเด็นใดบ้าง ใช้เวลานานเท่าใด และผู้เรียนต้องทำกิจกรรมใดบ้างในขั้นตอนของการเรียนรู้แบบใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน เช่น กำหนดให้จัดบันทึกกระบวนการสารสนเทศที่ใช้ แหล่งเรียนรู้ที่ค้นพบสารสนเทศที่ต้องการ ปัญหาและอุปสรรคที่พบ เพื่อนำมาอภิปรายและแลกเปลี่ยนข้อมูลในชั้นเรียน			
เกณฑ์การวัด/ประเมินผล	- ควรมีการวัดและประเมินผลโดยผู้สอน และให้ผู้เรียนประเมินตนเอง หรือให้เพื่อนร่วมชั้นประเมิน - ควรประเมินทั้งผลงาน (Product) และกระบวนการ (Process) - ควรมีเกณฑ์การประเมินผลแต่ละชิ้นงานหรือกระบวนการอย่างชัดเจน และเข้าใจถูกต้องตรงกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน			
การจัดการในชั้นเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน	- การสนับสนุนผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น ห้อง/สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอภิปราย/ประชุมกลุ่ม อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และอื่น ๆ - การจัดเวลาให้ผู้เรียนเข้าพบเพื่อให้คำแนะนำ สะท้อนปัญหาต่าง ๆ - การควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ - การจัดให้มีการอภิปรายกลุ่มและนำเสนอผลงานในชั้นเรียนเป็นระยะ ๆ (หากกระบวนการ RBL ใช้เวลานานมากกว่า 2 สัปดาห์)			
การวัดและประเมินผล	- ควรดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่วางไว้			

ข้อดีของการใช้ RBL ในการเรียนการสอน

1. ส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ โดยรู้จักการใช้แหล่งเรียนที่หลากหลาย
2. กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์ โดยผ่านกระบวนการแก้ปัญหา การเสาะแสวงหา การให้เหตุผล การวิเคราะห์และประเมิน ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาเรียนรู้โดยอิสระ เนื่องจากการสอนโดยใช้ RBL จะให้เวลากับการเรียนในชั้นเรียนน้อยกว่าการให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
4. เป็นเทคนิคที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่ากระบวนการสอน เมื่อนำ RBL มาใช้ ผู้สอนต้องเน้นความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ของผู้เรียน มากกว่าการสอน
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการรู้สารสนเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต
6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออก เนื่องจากการเรียนรู้ด้วยวิธี RBL ผู้เรียนจะต้องพึ่งพาตนเองสูง และต้องนำผลงานที่ได้มาเสนอและแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น
7. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เนื่องจากต้องมีการพบปะปรึกษาหารือทั้งในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ

ข้อเสีย/ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการใช้ RBL

1. แหล่งเรียนรู้สำหรับเรื่องที่ต้องการให้ศึกษาในบางรายวิชาอาจมีไม่เพียงพอ หรือไม่แต่ไม่เหมาะสม
2. ผู้สอนบางคนให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานความรู้ มุ่งรวบรวมและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้สมบูรณ์ จึงอาจมองข้ามหลักการที่สำคัญของ RBL คือ ให้ผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. หากผู้เรียนขาดทักษะการรู้สารสนเทศ การเรียนรู้โดยใช้ RBL จะไม่เกิดผล ดังนั้นสถาบันจึงควรจัดให้มีการสอนหรืออบรมเพื่อสร้างทักษะการรู้สารสนเทศให้กับผู้เรียนทุกคน โดยควรถือเป็นความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนทุกคนต้องมีและสามารถทำได้
4. ผู้สอนจำเป็นต้องรู้แหล่งเรียนรู้ในเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี และต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนและรวบรวมแหล่งเรียนรู้ทั้งหลาย เพื่อสามารถชี้แนะและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนได้
5. สถาบันต้องมีความพร้อมในเรื่องแหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ ห้องเรียนหรือห้องปฏิบัติการ และบุคลากรที่จะช่วยให้การเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้มีความเป็นไปได้ และประสบผลสำเร็จ

หมายเหตุ การเรียนรู้โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้เป็นฐาน น่าจะใช้ได้กับผู้เรียนที่เรียนในระดับอาชีวศึกษา และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3-4 ด้วย

สรุป จะเห็นได้ว่าหลักสูตรสำหรับการศึกษาดชีวิตหรือหลักสูตรนวัตกรรมเป็นหลักสูตรที่พึงประสงค์ เพราะเป็นหลักสูตรที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่งดีและมีสุขซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2545.

กุลธิดา ท้วมสุข. “การเรียนรู้โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้เป็นฐาน,” ที่ระลึกในพิธีเปิดสำนักนวัตกรรมการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หน้า 20-26. ขอนแก่น : สำนักนวัตกรรมการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.

ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2542.

รุจิรี ภู่อาระ. การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บั๊กพอยท์, 2545.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การสอนแบบ “โครงการ”. กรุงเทพฯ : ดับบลิว.เจ. พร็อพเพอร์ตี้, 2544.

—————. ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.

บทที่ 8

การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติร่วมกัน

ในบทที่ 7 ผู้อ่านได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรนวัตกรรมและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับต่าง ๆ แล้ว ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิดและหลักการของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) และการเรียนรู้จากกรณีศึกษา ซึ่งการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาให้คนเป็นบุคคลเรียนรู้ และช่วยให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

8.1 แนวคิดและหลักการของการจัดการความรู้

ผู้เขียนเคยเขียนบทความเรื่อง Knowledge Management – KM ที่จับต้องได้ ไว้ดังนี้

นายแพทย์ประเวศ วชิโรจน์ เขียนบทความไว้ตอนหนึ่งน่าคิดมาก (มติชนสุดสัปดาห์. 13-19 กุมภาพันธ์ 2547 หน้า 15) ดังนี้ “สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างอำนาจมาแต่โบราณ ซึ่งคนที่มีอำนาจก็ไม่ได้ใช้ความรู้และไม่ประสงค์ให้คนอยู่ใต้อำนาจใช้ความรู้” และ “สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างอำนาจมาแต่โบราณ ไม่มีวัฒนธรรมการใช้ความรู้ ส่วนใหญ่จะใช้ความเห็นมากกว่าความรู้ ซึ่งความเห็นไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในระบบที่ซับซ้อน โดยเฉพาะระบบการศึกษาไทยที่เน้นการท่องแต่ความรู้เก่า แต่ไม่สามารถสร้างความรู้ใหม่ตามสถานการณ์ตามความเป็นจริงที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้” ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวนี้สามารถสร้างขึ้นมาได้ ถ้าทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์ต้องเป็นผู้นำในเรื่องนี้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ที่เป็นกรณีตัวอย่างในการประชุมสัมมนา Knowledge Management ครั้งแรกของประเทศไทย เมื่อ 22 เมษายน 2547 ที่ห้อง Auditorium อาคารชินวัตรทาวเวอร์ 3 เรื่อง Rethinking the Future : Building Thailand Knowledge Asset Together หรือชื่อในภาษาไทยว่า “สังคมแห่งภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในยุคใหม่” ซึ่งท่านเป็นวิทยากรในหัวข้อที่ว่า **จากการสร้างองค์ความรู้ถึงการใช้ประโยชน์** ท่านได้กล่าวถึงภาพยนตร์ซึ่งฉายทางช่องยูทิวบี 36 เป็นซีรีส์เรื่อง ER จบเป็นตอน ๆ ละ 45 นาที เกี่ยวกับเรื่องห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา เรื่องมีอยู่ว่า มีเด็กอายุ 8 ขวบ ป่วยมีอาการหอบหืดรุนแรงถูกนำมาตัวมาที่ห้องฉุกเฉิน ฉากแรก แพทย์ได้ทำการตรวจรักษาเด็ก แล้วให้ยา แต่ปรากฏว่าคือยาไม่ได้ผล อาการเลวลงและเสียชีวิตในที่สุด ซึ่งแพทย์ก็กล่าวว่า “ทำดีที่สุดแล้วแต่ช่วยไม่ได้”

ฉากที่ 2 ในระหว่างแพทย์ทำการตรวจรักษาอยู่นั้น พยาบาลเวรจำได้ว่าเด็กเคยมารักษาและคือยา ต้องให้ยาอีกอย่าง จึงได้ผล เด็กมีอาการดีขึ้น และกลับบ้านได้ นับว่า “โชคดีที่มีพยาบาลผู้นั้นอยู่เวรและจำได้”

ฉากที่ 3 เป็นภาพของห้องฉุกเฉินที่ทันสมัยขึ้นมาหน่อย มีระบบประวัติเก่าที่สืบค้นได้รวดเร็ว โดยใช้คอมพิวเตอร์ทำให้ทราบการคือยาและยาที่ใช้ได้ผลสำหรับเด็กคนนั้น นับว่า “ได้จัดการความเสี่ยงจากสภาพจำเพาะของบุคคล”

ลองมาไล่เรียงลำดับมาตั้งแต่ฉากแรกถึงฉากที่ 3 จะพบว่าในฉากแรกนั้นแพทย์ผู้รักษาได้พยายามใช้ความรู้ที่ร่ำเรียนมาสู่ความสามารถแล้ว แต่ไม่ได้ผล ส่วนในฉากที่ 2 เด็กสามารถรอดตายจากการที่มีพยาบาลซึ่งจำข้อมูลเรื่องการคือยาของเด็กผู้นี้ได้อยู่เวรตอนนั้นพอดี ซึ่งก็คือว่าเป็นความรู้ที่อยู่กับตัว-อยู่ในหัว (Tacit Knowledge) ของปัจเจกชน ถ้าไม่ใช่พยาบาลคนนี้ก็คงจะเหมือนกับกรณีแรก ส่วนในฉากที่ 3 จะเห็นว่าในโรงพยาบาลมีระบบการจัดการองค์ความรู้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถสืบค้นข้อมูล-ความรู้เกี่ยวกับคนไข้ได้ ซึ่งแทนที่จะอยู่กับตัวคนที่เป็นแพทย์หรือพยาบาลก็ออกมาอยู่ในรูปของความรู้ที่อยู่ในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ที่เรียกว่า Explicit Knowledge ที่นำมาจาก Tacit Knowledge นั้นแหละมาจัดการให้เกิดประโยชน์รักษาชีวิตคนไข้ไว้ได้

นอกจากนี้ท่านยังแถมฉากที่ 4 ซึ่งไม่มีในภาพยนตร์มาให้ด้วย

ฉากที่ 4 แพทย์และพยาบาลที่ช่วยรักษาเด็กจนหายดีแล้ว ก่อนที่จะให้เด็กกลับบ้านก็เขียนชื่อตัวยาที่ใช้ได้ผล และยาที่ทำให้เด็กมีอาการแพ้ยาใส่ไว้ในกระดาษมอบให้แม่เด็กเก็บไว้ในกระเป๋าต๋างค์ติดตัวไว้ เพื่อเกิดมีอาการขึ้นมาอีกคราวต่อไป จะได้ควักออกมาให้แพทย์จะได้รักษาได้ทันท่วงที

ทั้งหลายทั้งปวงที่เขียนมาตั้งแต่ต้นก็เพื่อจะชักชวนท่านผู้อ่านทั้งหลายช่วยกันจัดการความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในตัวที่เรียกว่า Tacit Knowledge ให้ออกมาสู่สาธารณะเป็น Explicit Knowledge จะเป็นไปได้ในรูปแบบใดก็ได้ ตรงนี้แหละจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้องค์กรของเราเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในที่สุด

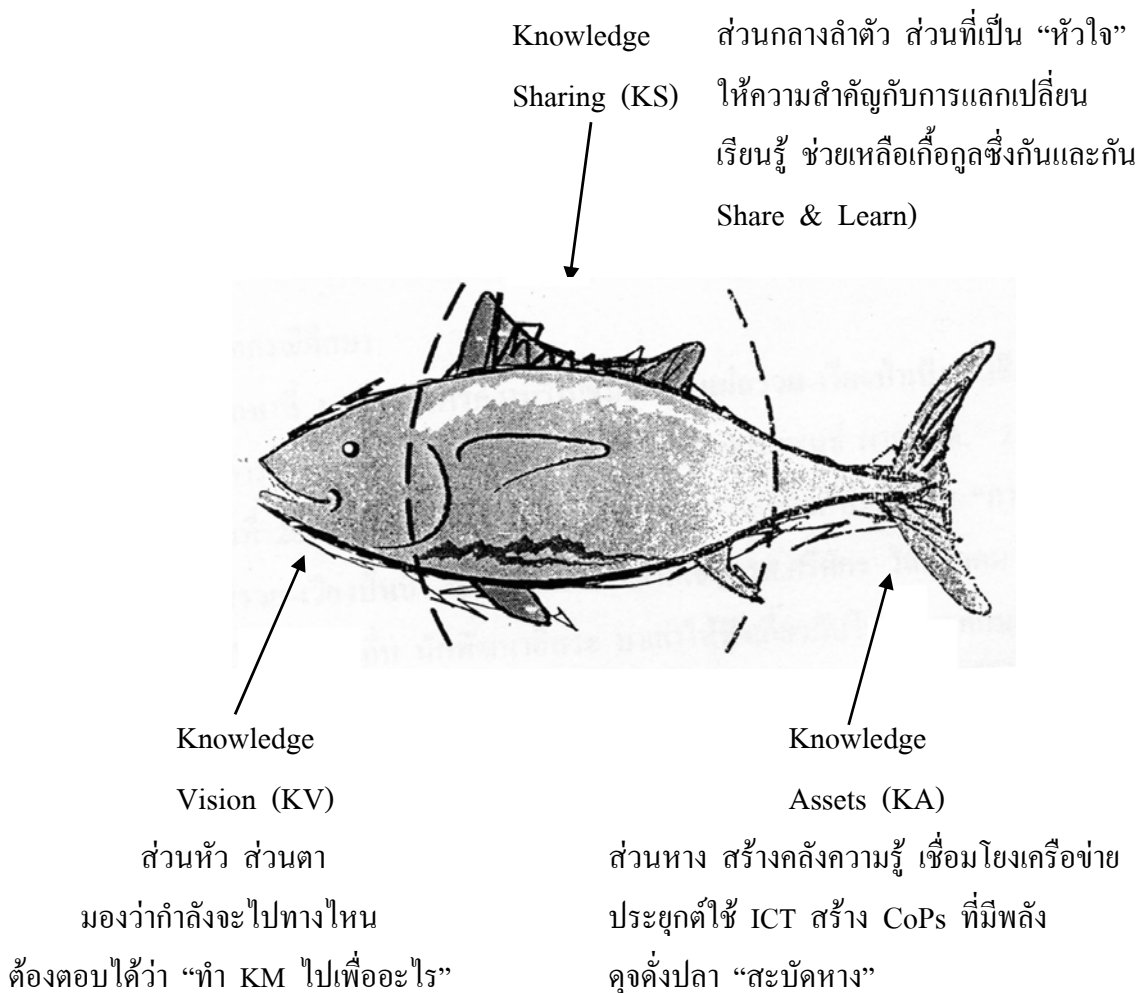
แม้แต่ในสหรัฐอเมริกาเอง ความรู้ส่วนใหญ่ยังติดอยู่กับตัวคนอยู่มาก ดังที่ Delphi ได้ทำการสำรวจผู้บริหารระดับสูงในสหรัฐอเมริกา 400 ราย พบว่า ความรู้ในองค์กรอยู่ที่ “คน” หรือ Employee Brains เสีย 42% อยู่ในเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ 20% และอยู่ในฐานข้อมูลกลางขององค์กรในระบบอินทราเน็ตอีก 12%

สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีการสำรวจอย่างเป็นทางการ แต่จากการประชุมสัมมนา KM ครั้งนี้ทำให้ทราบว่าความรู้ตามองค์กรต่าง ๆ ในบ้านเรานั้นอยู่ที่ตัวคนถึง 70-80% เนื่องจากเราขาดการจัดการให้ Tacit Knowledge เหล่านั้นออกมาสู่สาธารณะเป็น Explicit Knowledge ลงบนสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะสามารถค้นหาและนำมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้

เมื่ออ่านบทความนี้จบแล้วท่านคงพอจะได้แนวคิดในการจัดการความรู้บ้างแล้วว่า KM เป็นกระบวนการหรือเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะดึงเอา Tacit Knowledge (ความรู้ที่ติดอยู่กับตัวของปัจเจกชน) ออกมาเป็นความรู้สู่สาธารณะชน ที่เรียกว่า Explicit Knowledge

วิจารณ์ พานิช (2548 : 3) กล่าวว่า การจัดการความรู้เน้นที่การปฏิบัติไม่ใช่เน้นที่ทฤษฎี สำหรับนักปฏิบัติ การจัดการความรู้คือเครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้ และบรรลุความเป็นชุมชน เป็นหมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในที่ทำงาน

ประพนธ์ ผาสุขยี่ด (2547 : 21-22) ได้เปรียบเทียบ KM ว่าเหมือนกับปลาตู้ ดังแผนภาพที่ 8.1

แผนภาพที่ 8.1 สามองค์ประกอบหลักของ KM

วิจารณ์ พานิช (2548 : 129-130) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

“**หัวปลา**” หมายถึง เป้าหมายหลักของการดำเนินการ จัดการความรู้ สะท้อน “วิสัยทัศน์ความรู้” (Knowledge Vision) หรือหัวใจของความรู้ เพื่อเป็นการบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร บุคคลที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดหัวปลาที่ชัดเจน คือ “**คุณเอื้อ (ระบบ)**” (Chief Knowledge Officer)

“**ตัวปลา**” หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) บุคคลสำคัญในการส่งเสริมให้เกิด “ตัวปลา” ที่ทรงพลัง คือ “**คุณอำนวย**” (Knowledge Facilitator) โดยที่ผู้แสดงบทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ “**คุณกิจ**” (Knowledge Practitioner) หรือผู้ทำกิจกรรมจัดการความรู้นั่นเอง

“**หางปลา**” หมายถึง **ขุมความรู้** (Knowledge Assets) ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้สกัดขุมความรู้ออกมาจากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และบันทึกไว้ใช้งานต่อ คือ “**คุณกิจ**” โดยที่การจดบันทึกขุมความรู้จะมี “**คุณลิขิต**” (Note Taker) เป็นผู้รับผิดชอบ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับ KM มากยิ่งขึ้น ขอให้เรียนรู้จากกรณีศึกษาต่อไปนี้

8.2 การเรียนรู้จากกรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ 1 การจัดการความรู้ในชุมชน : แม่สรวย-เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

(คัดลอกมาจาก การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ โดยประพนธ์ ฝาสุขยัตต์. 2547 : 74-79)

เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2547 ที่ผ่านมา สคส. ได้จัดอภิปรายเรื่อง “การจัดการความรู้ในชุมชน : แม่สรวย-เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย” โดยได้เชิญ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม เมธีวิจัยอาวุโส สกว. และคณะนักวิจัยท้องถิ่น นักพัฒนาอิสระ มาเล่าให้ฟังเกี่ยวกับโครงการศึกษาวิจัย “**แนวใหม่**” ภายใต้รูปแบบที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการจัดการความรู้ในบริบทของสังคมไทยก็ได้ ท่านอาจารย์ศรีศักร ได้ออกตัวตั้งแต่เริ่มอภิปรายว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ที่มิบทบาทหลักในการศึกษาหรือจัดการความรู้ก็คือ กลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั่นเอง

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ “**นิเวศวัฒนธรรม**” ที่ทำให้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นมาแต่ดั้งเดิมของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เป็นการศึกษาอดีตเพื่อค้นหารากเหง้าของชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นฐานสำคัญสำหรับการสร้างความเข้าใจในปัญหาและสิ่งต่าง ๆ ที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน” กระบวนการจัดการความรู้ได้ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนหลายกลุ่ม ที่มีมุมมองที่ค่อนข้างจะแตกต่างและหลากหลาย เป็นมุมมองของคนต่างวัย ทั้งที่เป็นผู้สูงอายุ และกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งถึงแม้มุมมองและประสบการณ์จะแตกต่างกันไป

แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนมีส่วนร่วมกันก็คือ กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาและสถานการณ์ที่กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาในปัจจุบัน

อำเภอแม่สรวย-อำเภอเวียงป่าเป้า เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำที่มีแม่น้ำแม่ลาวเป็นแม่น้ำสายหลัก จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลุ่มแม่น้ำลาว ที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่มาตั้งแต่ยุคล้านนา เพราะได้อาศัยแม่น้ำลาวเป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญ เพื่อติดต่อกับเมืองต่าง ๆ ที่ห่างไกล ทำให้เป็นแหล่งรวมของคนหลายชนชาติมาอาศัยอยู่ร่วมกัน มีทั้งที่เป็นคนเมืองที่มาอาศัยอยู่ในพื้นที่ราบ คนเมืองที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ราบสูง ตลอดจนชนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยที่เป็นการอยู่แบบพึ่งพากัน ช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจให้กันและกัน มีวิถีชีวิตการทำมาหากินที่แตกต่างกัน เช่น คนบนที่ราบยี่ดออาชีพการทำนาเป็นหลัก คนบนที่สูงมักจะประกอบอาชีพทำสวนเมี่ยงหรือทำชา ส่วนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ก็คุ้นชินกับการทำไร่ ซึ่งล้วนแต่เป็นวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัย และใกล้ชิดธรรมชาติทั้งสิ้น

จากการที่คนในชุมชนแม่สรวย-เวียงป่าเป้า อาศัยการทำเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การจัดการเรื่องน้ำถือเป็นสิ่งที่ยังต้องการดำเนินชีวิตของพวกเขา ในอดีตชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างฝายกั้นน้ำที่มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก เป็นระบบการจัดการน้ำที่มีการแบ่งหน้าที่และบริหารจัดการกันเอง หลังจากที่ได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำและเขื่อนแม่สรวย ระบบการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมเช่นในอดีตก็ได้ถูกทำลายลง เขื่อนแม่สรวยได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ไปโดยสิ้นเชิง

ในปัจจุบันเริ่มมีปัญหาการแย่งใช้น้ำในพื้นที่กสิกรรม และที่ซ้ำร้ายยังเกิดปัญหาน้ำท่วมหนักขึ้นในพื้นที่ในช่วงปี 2545-2546 อีกด้วย เหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเลวร้ายลง หลายคนไม่สามารถประกอบอาชีพดั้งเดิมได้อีกต่อไป ในขณะที่เดียวกันระบบทุนได้คืบคลานเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นเรื่อย ๆ มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่นการทำสวนส้มมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าทำรายได้ได้ดี มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูง แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีในปริมาณที่มากขึ้นเรื่อย ๆ จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในพื้นที่ และส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัดเจน

กระบวนการวิจัยท้องถิ่นในลักษณะดังกล่าว ถือเป็นจัดการความรู้ที่ก่อให้เกิดผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มแกนนำ ทำให้การเคลื่อนไหวต่าง ๆ มากมาย เช่น กลุ่มเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม ที่ได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นที่วัดศรีสุทธาวาส กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ ได้จัดกิจกรรมทำของเล่นพื้นบ้านที่พัฒนาขึ้นมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม เกิดกลุ่มเด็กนอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการนำเด็กให้มาร่วมเรียนรู้ปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ฝึกให้พวกเขาเข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ และร่วมกันแก้ปัญหา สร้างความรัก ความภูมิใจในท้องถิ่นของตน แม้ว่าโครงการวิจัยนี้

จะยังไม่เสร็จสมบูรณ์ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในขณะนี้ก็คือ ความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนในการสร้างและใช้ความรู้ท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ โดยมี “การจัดการความรู้” เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการแบบวิถีไทย ที่ให้คุณค่ากับเรื่องการช่วยเหลือเกื้อกูล การยอมรับ เชื่อฟังกัน เป็นการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เป็นความรู้ที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นความรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นเองภายในชุมชน และเป็นความรู้ที่ได้จากการบูรณาการภูมิปัญญา และหลักวิชาการ

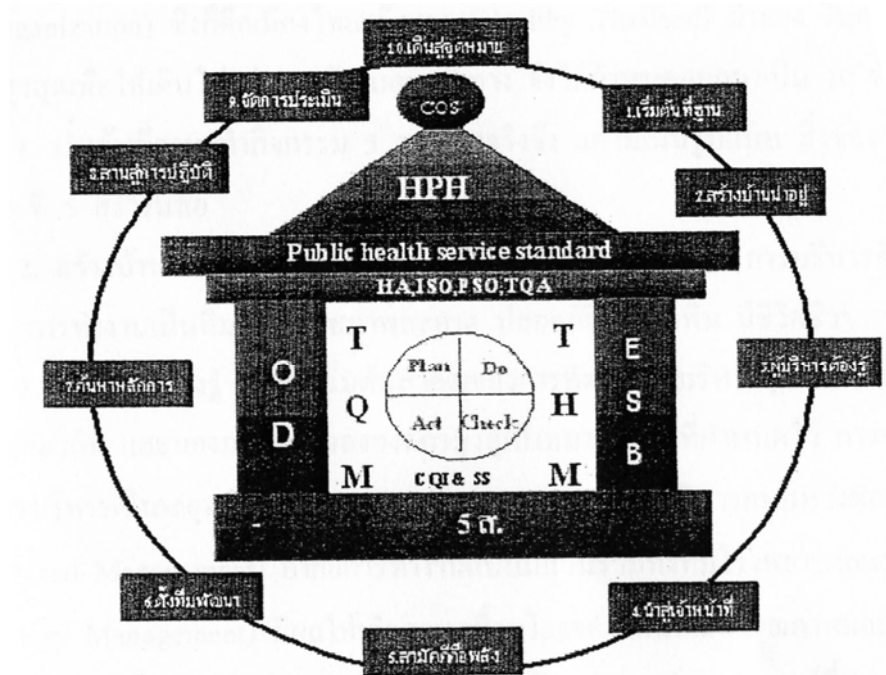
สังคมทุกสังคมย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวเป็นธรรมดา แต่กระแสนการเปลี่ยนแปลงที่เขย่าวกจากภายนอก ทำให้ดูประหนึ่งว่าชุมชนขาดความสามารถในการจัดการและใช้ความรู้ งานวิจัยชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นชัดเจนแล้วว่า ชาวบ้านเองมีศักยภาพในการจัดการความรู้ได้อย่างเต็มเปี่ยม แต่สิ่งที่เขาขาดอาจเป็นเพียงผู้ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมเอื้ออำนวยทำให้วงจรของการจัดการความรู้นี้เริ่มต้นและหมุนไปอย่างได้สมดุล เป็นธรรมชาติ ไม่ขัดต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งในกรณีของชุมชนแม่สรวย-เวียงป่าเป้า ก็เกิดขึ้นจากความทุ่มเทของหัวหน้าโครงการ ท่านอาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม และแกนนำในพื้นที่ เช่น อาจารย์วัจนกรณ์ วงศ์ชมพู พระอาจารย์บรรพต (เจ้าอาวาส วัดศรีสุทธาวาส) คุณวีรพงษ์ กังวานนวกุล คุณสุกัญญา แสงหล้า และอีกหลาย ๆ ท่านที่ถึงแม้จะไม่ได้ออกนาม แต่ก็สามารถเรียกได้เต็มปากว่า ท่านเหล่านั้นคือนักวิจัยท้องถิ่น นักจัดการความรู้ ชุมชนที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

กรณีศึกษาที่ 2 : การจัดการความรู้หน่วยงานราชการ : โรงพยาบาลบ้านตาก

(คัดลอกมาจาก การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ โดย วิจารย์ พานิช. 2548 : 240-248)

โรงพยาบาลบ้านตาก เป็นโรงพยาบาลชุมชนเล็ก ๆ ที่มีการใช้เครื่องมือ “การจัดการความรู้” อย่างบูรณาการมาเป็นเวลานานกว่า 8 ปี แบบยังไม่รู้จักคำว่าจัดการความรู้ โดยได้มีการพัฒนาเครื่องมือจัดการความรู้ตัวนี้ผสมผสานกับเครื่องมืออื่น ๆ ออกมาเป็นรูปแบบเฉพาะตัวที่เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลบ้านตาก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในทุกด้าน

โรงพยาบาลบ้านตากนั้นเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่รวดเร็วเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่น ๆ อีกหลายหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในสภาพที่ทรัพยากรจำกัด เช่น บุคลากร งบประมาณ เครื่องมือ และอาคารสถานที่ แต่เมื่อต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพและเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสำคัญของโรงพยาบาล คือ ประชาชนมีสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข และโรงพยาบาลอยู่ได้ เครื่องมือ “การจัดการความรู้” จึงเป็นสิ่งสำคัญที่โรงพยาบาลนำมาใช้ โดยโรงพยาบาลบ้านตากได้ร่วมกันพัฒนาตัวแบบบูรณาการ 10 ขั้นตอนสู่บ้านคุณภาพสร้างสุข ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อสร้างคุณภาพและสร้างสุขภาพ ดังแผนภาพที่ 8.2

แผนภาพที่ 8.2 ตัวแบบบูรณาการ 10 ขั้นตอนสู่บ้านคุณภาพสร้างสุข ของโรงพยาบาลบ้านตาก

โรงพยาบาลบ้านตากได้ใช้ **กิจกรรม 5ส** เป็นฐานรากที่สำคัญ ใช้**กิจกรรมโอดี** (Organization Development) และ**พฤติกรรมบริการสู่ความเป็นเลิศ** (Excellence Service Behavior) เป็น “ฝาบ้าน” เพราะกิจกรรมบริการสุขภาพต้องทำเป็นทีมช่วยกันทำ และต้องมีพฤติกรรมที่ดีเพื่อให้ผู้รับบริการมีความสุขและประทับใจ มี**กิจกรรมการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์กร** (Total Quality Management) และ**กิจกรรมข้อเสนอแนะ** (Suggestion System) เพื่อให้เจ้าหน้าที่และประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ กระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง (Continuous Quality Improvement) และใช้**แนวทางการคิดสร้างสุขภาพทั่วทั้งองค์กร** (Total Healthy Management) เป็น “ตัวบ้าน” มี “หน้าต่าง” 4 ช่องที่ต้องเข้าออกอยู่เสมอเพื่อหมุนวงล้อแห่งคุณภาพ คือ Plan-Do-Check-Act โดยมี “หลังคา” ชั้นแรกคือมาตรฐานโรงพยาบาลคุณภาพ (Hospital Accreditation) เน้นดูแลโดยสหสาขาวิชาชีพและมี**กิจกรรมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ** (Health Promoting Hospital) เป็นหลังคาจั่วแบบไทย ๆ เพื่อให้คนอยู่ในบ้านอยู่ได้อย่างสุขสบาย เป็นการสร้างคุณภาพชีวิตใช้ระบบพหุภาคี (**เครือข่ายสร้างสุข**) และมีกระดิ่งที่แขวนไว้โชว์เหนือจั่วแสดงถึงเป้าหมายสูงสุดที่สมดุล 3 ด้าน คือ ประชาชนมีสุขภาพดี (Citizen) เจ้าหน้าที่มีความสุข (Staff) และโรงพยาบาล

อยู่ได้ (Organization) ซึ่งก็คือเมืองไทยแข็งแรง (Healthy Thailand) นั่นเอง ในการก้าวไปสู่เป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เดินไปอย่างถูกต้องและตรงทาง จึงได้กำหนดออกมาเป็น 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. **เริ่มต้นที่ฐาน** ทำกิจกรรม 5 ส อย่างจริงจัง แต่ไม่เน้นรูปแบบ สิ่งของ สถานที่ มุ่งไปสู่ ส ที่ 5 สร้างนิสัย
2. **สร้างบ้านนาอยู่** ทั้งสถานที่ภูมิสถาปัตย์ บรรยากาศองค์กร การบริหารจัดการ สวัสดิการ การทำงานเป็นทีม ให้เกิดสภาพสะอาด ปลอดภัย ไร้มลพิษ มีชีวิตชีวา
3. **ผู้บริหารต้องรู้** เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาที่ผู้บริหารทุกระดับจะต้องมองไปในทิศทางเดียวกัน และมองภาพรวมขององค์กรมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดที่กำหนดไว้ การนำองค์กรใช้หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) และการบริหารแบบหวังผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management) อาศัยการทำงานแบบมีส่วนร่วมทั้งทีมโรงพยาบาลและประชาชน (Participatory Management) มีผลให้เกิดความเชื่อมโยงของแผนพัฒนาคุณภาพและสร้างสุขภาพแก่ประชาชน กำหนดพันธกิจ วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ที่แปลงไปสู่แผนปฏิบัติการที่เหมาะสม สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน
4. **นำสู่เจ้าหน้าที่** ให้ทุกคนจัดทำเป้าหมายร่วมกัน ได้เรียนรู้หลักการแนวทางการพัฒนาคุณภาพและสร้างสุขภาพ และมีความมุ่งมั่นในการทำให้เข้าใจและยอมรับพร้อมที่จะทำ
5. **สามัคคีคือพลัง** เป็นการสร้างทีมให้ทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ดี โดยใช้กิจกรรมโอดี และกิจกรรมมินิโอดีอย่างต่อเนื่องที่ทำงาน ๆ ใช้เงินน้อย ใช้เวลาร่วมกันเยอะ ทำให้ได้ทั้งทีมทั้งงาน ทั้งภาพลักษณ์และทั้งชุมชน
6. **ตั้งทีมพัฒนา** ใช้หลักการ 3 ประสาน คือ ทีมนำ ทีมทำ และทีมสนับสนุน จัดองค์ประกอบและบทบาทของกรรมการอย่างสอดคล้องเหมาะสม ตั้งคนให้เหมาะกับงาน
7. **ค้นหาหลักการ** บอกให้ทุกคนมองเห็นภาพรวมให้ได้ เมื่อทุกคนเห็นภาพชัดก็จะอยากทำ และไม่รู้สึกลัวยาก แก่นแท้หรือหัวใจสำคัญของ HA คือลูกค้า (ประชาชน) เป็นจุดศูนย์กลาง ทำงานเป็นทีม พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เอาหลักการของ TQM & THM มาใช้ในลักษณะการทำงานของตนเองให้ดีที่สุด
8. **สานสู่การปฏิบัติ** มีการปฏิบัติที่เชื่อมโยงกัน คือ (1) มีการทบทวนตนเอง คว้าทำดีไม่ใช่อะไร มีอะไรที่เป็นความเสี่ยงก็เลือกความเสี่ยงที่สำคัญ ๆ มาเขียนเป็นระบบเพื่อป้องกันความเสี่ยง (2) เมื่อป้องกันได้จริงก็เขียนเอกสารประกนกับลูกค้าว่าเราจะปฏิบัติตามระบบนี้ให้ได้ เมื่อทำได้ในระดับนี้ไปสักระยะหนึ่งก็พยายามหาวิธีการที่ทำให้ได้ดีกว่านี้ เป็นการทำให้ CQI ต่อไป (3) เมื่อได้ผลดีก็เอามาเขียนเป็นมาตรฐานฉบับใหม่ CPG ที่เขียนจะมีทั้งส่งเสริม ป้องกัน รักษาฟื้นฟู โดยเขียนร่วมกันทั้งทีมในโรงพยาบาลและในชุมชน สร้างให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้โดย

พยายามให้มีการเรียนรู้จากหมู่บ้าน และเรียนรู้จากทีมงานในโรงพยาบาลด้วยกัน ในส่วนการสร้างสุขภาพมีกิจกรรมแบ่งเป็น 8 กลุ่มกิจกรรม คือ กลุ่มโภชนาการ กลุ่มสุขภาพจิต กลุ่มสุขภาพ อาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม กลุ่มการแพทย์แผนไทย กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มบริการ ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค กลุ่มชุมชนสัมพันธ์ และกลุ่มพัฒนาคุณภาพและทีมงาน กิจกรรมทั้ง 8 กลุ่ม จะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ทั้ง 8 ข้อ เพื่อมุ่งบรรลุพันธกิจวิสัยทัศน์

9. จัดการประเมิน เมื่อเราทำอะไรก็ตามเราจะดูว่าดีขึ้นหรือไม่ เราก็ต้องมีการประเมิน และตัวเราต้องทำตัวเป็นแก้วที่น้ำไม่เต็มหรือไม่เป็นชาลันถ้วยตลอดเวลา เพื่อคอยรับฟังคำชี้แนะ เปิดเผยจุดอ่อน ยอมรับฟังข้อเสนอแนะ ไม่ป้องกันตัวเองมากเกินไปเพื่อหาข้อบกพร่องที่ถือเป็นโอกาสของการพัฒนา มีการประเมินจากบุคคลภายในโรงพยาบาลในชุมชนและจากบุคคลภายนอก

10. เดินสู่จุดหมาย ที่สำคัญที่สุด เป้าหมายที่สมดุล 3 ด้านของเรา คือ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เจ้าหน้าที่มีความสุข และโรงพยาบาลอยู่ได้ เพื่อพัฒนาสุขภาพของประชาชนอย่างยั่งยืน เป็นโรงพยาบาลใกล้บ้านใกล้ใจ หรือ **To be the hospital of choice**

ในการจัดทำกรจัดการความรู้ของโรงพยาบาลบ้านตากนั้น “คุณเอื้อ” (Chief Knowledge Officer : CKO) คือผู้อำนวยการโรงพยาบาล ซึ่งต้องทำหน้าที่สำคัญ 3 ประการ เรียกสั้น ๆ ว่า 3 S คือ

1. Systemic (Big Picture) สร้างภาพใหญ่ มองเชิงระบบทั้งองค์กร สร้างภาพใหญ่ให้เจ้าหน้าที่เห็น

2. Simplify ทำทุกอย่างให้ง่าย ทำให้ทุกคนในองค์กรเห็นภาพและขับเคลื่อนทั้งองค์กรด้วยกลยุทธ์ที่เหมาะสม มากกว่าการขับเคลื่อนด้วยโครงการเด่นซึ่งไม่ค่อยมีพลัง ถ้าทำทีละเรื่อง คนจะรู้สึกว่ามีภาระมาก ไม่ถือเป็นกิจกรรมที่แยกจากงานประจำ ต้องดำเนินการโดยไม่ทำให้สมาชิกขององค์กรรู้สึกมีภาระเพิ่ม

3. Surrounding สร้างสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีบุคลากรที่มีอัตราการเรียนรู้สูง เชื่อมมั่นในพลังแห่งความรู้และพลังแห่งการแบ่งปันความรู้ โดยทำให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่ามีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- Participation การให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในงานที่เขารับผิดชอบ
- Empowerment การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ทำงาน ได้มีโอกาสตัดสินใจในสิ่งที่เขารับผิดชอบ
- Open Mind เปิดใจให้กว้าง ให้โอกาสได้เสนอความคิดเห็นโดยไม่ถูกขัดขวาง หรือ โจมตีแม้ว่าจะดูไร้สาระก็ตาม เพื่อกระตุ้นให้ทุกคนรู้จักคิด กล้าเสนอความคิดเห็น เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้

ทั้งนี้ผู้บริหารต้องตระหนักใน 3 ข้อหลัก คือ

1. **Knowledge can only be volunteered; it can not be conscripted.**

สมัครใจไม่ใช่กะเกณฑ์หรือบังคับ โดยนโยบายสั่งได้ ความรู้สั่งไม่ได้ แต่จัดการได้ ทั้งนี้การจัดการไม่ได้หมายถึงสั่งการเสมอไป

2. **I only know what I know when I need to know it.** การเรียนรู้เกิดเมื่ออยากรู้และต้องการใช้งาน

3. **We always know more than we can say, and we will always say more than we can write down.** รู้มากกว่าที่พูดได้เขียนได้ ต้องทำอย่างไรให้ความรู้ที่ซ่อนอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) นำออกมาสู่ความรู้ที่เห็นได้ชัด (Explicit Knowledge) ให้ได้มากที่สุด

สำหรับ “การจัดการความรู้ (Knowledge Management–KM)” กับ “องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization–LO)” นั้น โรงพยาบาลบ้านตากมองว่าเป็นเรื่องเดียวกัน จะต่างกันบ้างแค่นิยามศัพท์ มองว่า LO เป็นเหมือน “ที่นา” ส่วน KM เป็นเหมือน “ต้นข้าว” ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งที่ต้องมีในองค์กรแห่งการเรียนรู้ เสมือนในนาต้องมีต้นข้าวจึงจะอุดมสมบูรณ์ การจะทำให้เกิดความรู้ ปัญญา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงต้องอาศัยการจัดการ 5 ประการ คือ

1. การจัดการให้เกิดการเรียนรู้ (Learning)

2. การจัดการให้เกิดองค์ความรู้ (Body of Knowledge Organizing) เพื่อสกัดเอาความรู้ที่มีประโยชน์มาประกอบกันเป็นตัวแบบโมเดล ทฤษฎีเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

3. การจัดการให้เกิดการใช้ความรู้และองค์ความรู้ที่มีอยู่ (Knowledge Acting) เพราะบางทีมีความรู้ในองค์กรเยอะ แต่คนในองค์กรไม่ค่อยยอมรับ เลยไม่ได้นำไปปฏิบัติ ก็สูญเปล่า

4. การจัดการให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อขยายวงความรู้ (Knowledge Sharing) ยกระดับเกลียวความรู้ ต่อยอดและเพิ่มพลังความรู้

5. การจัดการให้เกิดชุมชนทรัพย์สินความรู้ (Knowledge Assets) เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บค้น ใช้ต่อไป การจัดการนี้ เรียกว่า แอลคาส่า โมเดล (LKASA Model)

ในการขับเคลื่อนองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทางโรงพยาบาลบ้านตากมีความเห็นว่า ต้องสามารถขับเคลื่อนได้ทั้งองค์กร โดยผ่านการขับเคลื่อนทางกลยุทธ์ที่มีการคิดเชิงระบบ ที่เชื่อมโยงสนับสนุนกันโดยอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ ทางการบริหารและทางการพัฒนาคุณภาพมาใช้ให้ถูกต้อง ถูกที่ ถูกเวลา และแผนกลยุทธ์ที่ดีต้องไม่ใช่แค่มี แต่ต้อง Work ด้วย ซึ่งจากการ

ดำเนินการใช้การจัดการความรู้อย่างบูรณาการของโรงพยาบาลบ้านตาก สามารถสรุปออกมาเป็นความสำเร็จที่ได้ ดังนี้

1. **ต่อองค์กร** เช่น ขยายและพัฒนาโรงพยาบาลได้ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ได้แก่ เงินงบประมาณด้านอาคารสถานที่ เครื่องมือแพทย์ สามารถพัฒนาโรงพยาบาลให้ผ่านการประเมินคุณภาพ HA/HPH/HWP/ และเป็นที่ยศรัทธาของชุมชน
2. **ต่อเจ้าหน้าที่** เช่น ความเครียดในการทำงานลดลง การกระทบกระทั่งกันระหว่างแผนก/วิชาชีพลดลง บรรยากาศการทำงานดีขึ้น ได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่มากขึ้น คู่กันเคยกันมากขึ้น
3. **ต่อประชาชน** เช่น สถานะสุขภาพดีขึ้น ความพึงพอใจบริการสูงขึ้น ความเสี่ยงลดลง
4. **ต่อผู้บริหาร** ทำให้มีเวลาคิดวิเคราะห์งานมากขึ้น และมีคนมาช่วยคิดด้วย การให้คนที่เขารับผิดชอบงานคิดเอง จึงเป็นการแบ่งเบาภาระอันหนักอึ้งของผู้บริหารลงได้ ไม่ต้องคอยตามจี้จามมาก ทำให้มีเวลาที่จะทำตามบทบาทที่แท้จริงของ CEO มากขึ้น คือ ฝัน ขยายความฝัน และประทับประคองความฝันให้เป็นจริง

การจัดการความรู้จึงเป็นเรื่องสำคัญต่อหน่วยงานที่ดูเหมือนยาก แต่ไม่ยาก ถ้ามุ่งทำเพื่อประโยชน์ขององค์กร และลูกค้าเป็นหลักอย่างแท้จริง

สรุป ถ้าคนไทยมีความสามารถในการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ ก็จะทำให้คนไทยเป็นบุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิตตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาของชาติ

เอกสารอ้างอิง

ประพนธ์ ผาสุขยี่ด. **การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ**. กรุงเทพฯ : ไชยใหม่, 2547.

พิศมัย ศรีอำไพ. **Knowledge Management – KM ที่จับต้องได้**. ม.ป.ป. : ม.ป.พ.

วิจารณ์ พานิช. **การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : ตถาตา พับลิเคชั่น, 2548.

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2545.
- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.
- . หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545.
- กองบรรณาธิการ สาร NECTEC. การเรียนการสอน e-Learning ในประเทศไทย. <<http://www.eschool.su.ac.th/admin/articleadm.php?no=7&code=y>> 2005.
- กุลธิดา ท้วมสุข. “การเรียนรู้โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้เป็นฐาน,” ที่ระลึกในพิธีเปิดสำนักนวัตกรรมการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หน้า 20–26. ขอนแก่น : สำนักนวัตกรรมการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.
- คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. การเรียนรู้ : ขุมทรัพย์ในตน. กรุงเทพฯ : ยูเนสโก, 2540.
- คณะทำงานส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. บทความ : เพื่อส่งเสริมการศึกษากับ กศน.บ้านแพรก. 25 พฤศจิกายน 2548. <<http://www.nfe.go.th/13/banprak/article05.html>>
- คณะอนุกรรมการด้านมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่สอง (พ.ศ. 2549–2553). กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการด้านมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. “การจัดการศึกษาตามแนวการศึกษาตลอดชีวิต : เพื่อไปสู่ข้อเสนอในการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม,” วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. 3(1) : 11–17 ; 1 ธันวาคม, 2542.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง. Designing e-Learning หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2542.

- “นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีพ หรือการศึกษาตลอดชีวิตของญี่ปุ่น,” <http://www.logos-net/ilo150_base/en/topic_t14_jpn.htm> 14 ธันวาคม, 2548.
- ประพนธ์ ผาสุขยืด. **การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ**. กรุงเทพฯ : ไชยใหม่, 2547.
- พระราชารมณี (ประยูร ชมมจิตโต). **ขอบฟ้าแห่งความรู้**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.
- “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542,” **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 116. ตอนที่ 74 ก. หน้า 12. 19 สิงหาคม 2542.
- พสิน แดงจวง. “ศักยภาพการจักระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต : สิ่งที่ขาดหายไปในสังคมไทย,” ใน **วารสาร สอ. ประเทศไทย**. หน้า 118. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2545.
- พิสมัย ศรีอำไพ. **Knowledge Management – KM ที่จับต้องได้**. ม.ป.ป. : ม.ป.พ.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน. **เทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, 2543.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. **กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์การศึกษาจำกัด, 2545.
- แพรวพรรณ บุญฤทธิมนตรี : <<http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/web01web451/Vocational1.htm>> 6 กันยายน, 2549.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. **เอกสารการสอนชุดวิชา การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1–8**. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- มติชนรายวัน ฉบับที่ 9164 [หน้าที่ 14] ประจำวันที่ 12 เมษายน 2546 : <http://db.onec.go.th/thaied_news/index1.php?id=5020> 13 กันยายน, 2549.
- รุจิร ภู่อาระ. **การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : บั๊กพอยท์, 2545.
- วิจารณ์ พานิช. **การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : ตาตา พับลิเคชั่น, 2548.
- . <<http://gotoknow.org/archive/2005/06/16/04/15/32/e242>>
- วิจิตร ศรีสอาน. “การเรียนรู้ตลอดชีวิต,” ใน **วารสาร สอ. ประเทศไทย**. หน้า 13–15. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การดำเนินงานโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน**. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ 1 (สปร.1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544.
- . **การเรียนรู้ชุมชนทรัพยากรในตน**. กรุงเทพฯ : ยูเนสโก, 2540.
- . **การสอนแบบ “โครงการ”**. กรุงเทพฯ : ดับบลิว.เจ. พร็อพเพอร์ตี้, 2544.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา :**

เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2544.

—————. **ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.

—————. **รายงานการสัมมนา เรื่อง กระบวนการและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้มีอายุสูงกว่า 16 ปี.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์, 2545.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **ข้อเสนอยุทธศาสตร์ และแนวทาง**

การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : เจฟ็อบเซท, 2547.

—————. **มาตรฐานการศึกษาของชาติ.** กรุงเทพฯ : สหทัยบล็อกและการพิมพ์, 2548.

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. **การจัดการความรู้สู่ผู้วางจรรยาบรรณที่เพิ่มพูน.** กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2546.

อดุลย์ วิริยเวชกุล. **การพัฒนามหาวิทยาลัยไทย กรณีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.** มหาสารคาม :

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.

อัมพร พงษ์กัสนนันท์ และสนอง โลหิตวิเศษ. **การสังเคราะห์นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ**

ประเทศที่คัดสรรเพื่อเป็น แนวทางการจัดทำกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศ

ไทย. <<http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/webol/web451%scsthai%20lifelong2thm>>.

อุทัยวรรณ โชคบุญยสิทธิ์ : <<http://dnfe5.nfe.go.th/localdata/webimage/story69freedom.html>>

13 กันยายน, 2549.

Academic Resources Development Center : ARDC. **มารู้จัก e-Learning กันเถอะ.**

เอกสารประกอบการอบรม. ม.ป.ป.

Dick and Carey. **Selecting Appropriate Delivery Methods.** 1996. <[http://www.](http://www.Centra.com/download/education/Selecting_Delivery_Methods.pdf#)

[Centra.com/download/education/Selecting_Delivery_Methods.pdf#](http://www.Centra.com/download/education/Selecting_Delivery_Methods.pdf#)>. September

2, 2006.

Edward de Bono. **SIX THINKING HATS** หมวก 6 ใบ คิด 6 แบบ. แปลโดย สุดตระการ

ชนโกเศศ และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร, 2546.

Hans Meeder. **Preparing America's Future Enhancing the Quality of Adult Education**

and Family Literacy. U.S.A. : Department of Education.

<<http://www.google.com>>

Kanehisa Yamada and others. **New Trends and Challenges of Lifelong Learning Policies**

in Japan. International Policy Seminar Co-organised by IIEP/UNESCO and

KRIVET on Making Lifelong Learning a Reality Seoul, 24-26 June 2003.

- Kassop, Mark. **Ten Ways Online Education Matches, or Surpasses, Fact-to-Face Learning.** <<http://distance.wsu.edu/facultyresources/savedfromweb/10ways.htm>>
December 12, 2005.
- McConnell, D. **Implementing Computer Supported Cooperative Learning.** London : Kogan Page Limited. <http://jabba.edb.utexas.edu/it/fc_resta_courses_files/itpm/m0_7.html> December 12, 2005.
- “Ministry of Education, Science, Sports and Culture, Government of Japan, MONBUSHO 2001”** <<http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/web01/web451%5Cthai%20lifelong2htm>>
25 พฤศจิกายน, 2548.
- Oliva P.F. **Developing the Curriculum.** 3rd ed. New York : Harper Collins, 1992.
- UNESCO. **World Declaration on Higher Education for The Twenty-First Century : Vision and Action.** <http://www2.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.html> 25 ธันวาคม, 2549.
- “Republic of Korea : Report : Part III : Prospects,” The EFA 2000 Assessment : Country Reports.** <http://www2.unesco.org/wef/countryreports/korea/rapport_3.html>
15 ธันวาคม, 2548.
- Ronald, Gross. “Lifelong Learning in the Learning Society of the Twenty-First Century,” in **Teaching Thinking : An Agenda for the Twenty-First Century.** p. 135–143. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, Publishers Hillsdale, 1992.
- Soonghee, Han. “Creating Systems for Lifelong Learning in Asia,” **Asia Pacific Education Review.** 2(2) : 85–89 ; 2001.
- The Second International Forum on Education Reform : Key Factors in Effective Implementation.** Bangkok Thailand : 2-5 September, 2002.
- Wichit Srisa-an. “The Role of Distance Open Learning (DOL) in Building Lifelong Education and Learning Society for the 21st Century,” ใน **วารสาร สอ. ประเทศไทย.** หน้า 22. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2545.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวคิดและที่มาของหลักการเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาจากความพยายามในการที่จะ Democratize การศึกษา อันเนื่องมาจากหลักการ Democratization of Education โดยเฉพาะในประเทศที่ใช้ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย จะถือว่าเรื่องของสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของคนเป็นเรื่องสำคัญแล้ว มักจะใช้คำว่า หากจะทำให้การศึกษาเป็นโอกาสของทุกคนอย่างกว้างขวางทั่วถึงแล้ว คงไม่มีทางอื่นนอกจากจะต้อง Democratize การศึกษา และหากเราย้อนกลับไปคิดถึงครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้วจะเห็นได้ว่าหลักทั้ง 6 หลักของคณะราษฎร มีอยู่เรื่องหนึ่งคือเรื่องการศึกษา ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ในสังคมใดก็ตามที่เป็นสังคมประชาธิปไตย จะถือเอาเรื่องของการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ปวงชนเป็นเรื่องสำคัญเสมอ ส่วนจะทำได้มากหรือน้อยนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เห็นได้ว่าประเทศไทยทันสมัยมากเมื่อมีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่ในมาตรา 43 หมวดของสิทธิของประชาชนชาวไทยที่ให้หลักประกันว่า รัฐจะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างกว้างขวางทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช่จ่าย อันนี้เป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อให้สิทธิว่าอย่างน้อยประชาชนชาวไทยควรจะมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี และเพื่อเป็นการขจัดอุปสรรค รัฐจะต้องไม่เก็บค่าใช่จ่ายด้วย ถือเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์การศึกษาของประเทศไทยที่มีกฎหมายระดับรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศเข้ามารองรับสิทธิขั้นพื้นฐาน อันนี้ เมื่อมองว่าเป็นสิทธิแล้ว รัฐซึ่งรับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้องประกันสิทธิ แล้วแต่ว่าจะประกันมากน้อยเพียงใด แต่ที่ประเทศไทยประกัน 12 ปีนั้น นับได้ว่าก้าวหน้ามากเมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จึงทำให้คนเข้าใจผิดคิดว่าการศึกษา 12 ปี นั้นเป็นการศึกษาภาคบังคับ อันที่จริงแล้ว การศึกษาภาคบังคับเป็นเรื่องของหน้าที่พลเมืองเช่นเดียวกับการเกณฑ์ทหาร การเสียภาษี ซึ่งเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่พึงปฏิบัติ

ความเข้าใจผิดนี้มากับ Democratization ซึ่งในแง่การศึกษาที่ต้องมองว่าเป็น Basic Human Rights เมื่อเป็น Basic Human Rights สิ่งก็ตามมาก็คือ ต้องมองว่าการศึกษาคงจัดขึ้นเพื่อทุกคนภายหลังจากนั้นจึงได้มีประกาศ Jomtien Declaration ที่ประเทศไทย คือ การประกาศการศึกษาเพื่อทุกคน (Education for All) และเป็นครั้งแรกที่เวทีประเทศไทยกลายเป็นเวทีที่ประกาศรับรองว่าอันนี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งประเทศอื่นบางประเทศก็ได้้นำเอา Jomtien Declaration ไปใส่ในรัฐธรรมนูญ บางประเทศก็นำไปประกาศเป็นนโยบายของรัฐ

คำว่า for All นั้นมีหลายมิติ ในแง่ที่ว่า ใครก็ตามที่ต้องการการศึกษา รัฐต้องให้โอกาสกับเขา และจะเลือกปฏิบัติกับผู้ใดผู้หนึ่งไม่ได้ ดังนั้น Education for All จึงต้องเป็นการศึกษาสำหรับทุกคน ทุกเพศ และทุกวัย จะมาจำกัดเหมือนสมัยหนึ่งที่มีการจำกัดอายุว่าจะต้องเรียนระดับนั้น ระดับนี้ อายุเกินนั้น เกินนี้ไม่ได้ ในที่สุดเรื่อง Lifelong Learning ก็ตามมากับการจัด

การศึกษาด้วย เพราะหากมีผู้ที่ประสงค์จะเรียนรู้เป็นการเพิ่มเติมในลักษณะที่เรียกว่า เป็นคุณค่าเพิ่มของชีวิต (Value Added) โดยที่เขาเหล่านั้นไม่ได้อยู่ในวัยเรียน ก็จะต้องให้โอกาสกับเขา เมื่อต้องให้โอกาสก็พบปัญหาว่าจะจัดการศึกษาอย่างไรจึงจะก่อให้เกิด Lifelong Education ได้

อันที่จริงแล้ว เรื่องของ Lifelong Education ไม่ได้มากับหลัก Democratize อย่างเดียว ในระยะหลังเมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) และมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้ความสำคัญของ Lifelong Learning ทวีขึ้นมาจากแนวความคิด ที่มาเชิงปรัชญาเชิงลัทธิ เชิงโอกาส เพราะสิ่งที่รู้ที่เรียนนี้ล้ำสมัยเร็วมาก มีปรากฏการณ์ที่เห็นชัดว่าคนที่ใฝ่หาความรู้อยู่เสมออันมีปัจจัยการศึกษาเข้ามาเป็นเสมือนปัจจัยที่ 5 ของการดำรงชีพ ซึ่งเดิมเราเชื่อว่า ปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรคก็เป็นสิ่งเพียงพอแล้ว ในที่สุดจึงต้องมีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อให้คนทันสมัยอยู่เสมอ

ภาคผนวก ข
การอุดมศึกษาไทย
โดย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

1. สภาพและปัญหาการอุดมศึกษา

1.1 การจัดอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน (ปี 2546) อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการเป็นส่วนใหญ่ โดยมีกระทรวงอื่น ๆ ที่เข้ามาร่วมจัดอุดมศึกษาในลักษณะเป็นการศึกษาเฉพาะทาง เฉพาะกิจ/เฉพาะกลุ่ม จำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 871 แห่ง เป็นสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญา จำนวน 178 แห่ง นอกนั้นเป็นสถาบันที่จัดอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา (หลักสูตร 2 ปี) เช่น วิทยาลัยชุมชน วิทยาลัยอาชีวศึกษา และสถาบันเฉพาะทาง จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษา (ในปี 2545) มีทั้งสิ้น 1,976,234 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.4 ของประชากรกลุ่มอายุ 18-21 ปี เป็นนักศึกษาภาครัฐ : เอกชน ในสัดส่วน 79 : 21 และนักศึกษาระดับปริญญา : ระดับต่ำกว่าปริญญา 78 : 22 อัตราการเรียนต่ออุดมศึกษาของผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายในปีเดียวกัน เป็นร้อยละ 83.1 (เป็นอัตราการเรียนต่อระดับต่ำกว่าปริญญา ร้อยละ 43.6 และระดับปริญญา ร้อยละ 39.5)

1.2 งบประมาณแผ่นดินที่รัฐจัดสรรให้กับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปี 2545 เป็นจำนวน 32,005 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 14.4 ของงบประมาณการศึกษาของประเทศ นอกจากนี้ยังมีงบประมาณเพื่อการวิจัย (ปี 2546) ที่รัฐจัดสรรผ่านสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ไปยังสถาบันอุดมศึกษาอีกประมาณ 2,414 ล้านบาท รวมทั้งงบประมาณจากโครงการกู้ยืมเงินเพื่อการพัฒนาการศึกษาอีกจำนวนหนึ่งสำหรับงบประมาณจากงานรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปีเดียวกันมีประมาณ 15,773 ล้านบาท

1.3 สังคมโลกาภิวัตน์ที่พึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ และสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ได้ปรับเปลี่ยนสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวิธีการบริหารจัดการอย่างมาก รวมทั้งความต้องการกำลังคนได้เปลี่ยนไปทั้งในเชิงความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะ แต่ระบบอุดมศึกษาไม่สามารถปรับตัวเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันการณ์ และเป็นกลไกในการสร้างศักยภาพการพึ่งพาตนเองให้แก่ประเทศสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก รวมทั้งสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติได้ อุดมศึกษาจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปทั้งระบบและปรับเปลี่ยนทิศทาง ตลอดจนแนวการดำเนินงานเพื่อเพิ่มคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ภายใต้สถานะที่ทรัพยากรของรัฐมีจำกัด และกฎระเบียบของรัฐจำนวนมากที่เป็นอุปสรรค

1.4 ปริมาณความต้องการการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี ในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 7 ต่อปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากขึ้น ทำให้ต้องขยายปริมาณอุดมศึกษาและหาแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดบริการที่หลากหลายขึ้น

1.5 การพัฒนาอุดมศึกษาที่ผ่านมามีปัญหาหลายประการ ที่สำคัญได้แก่ การขาดเอกภาพเชิงนโยบาย เป้าหมาย และทิศทางในภาพรวมที่ชัดเจน ขาดระบบ/กลไกของรัฐที่เข้มแข็ง และเอาจริงเอาจังในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งกลไกในการสนับสนุน ช่วยเหลือสถาบันในการพัฒนาและการสร้างนวัตกรรม การบริหารจัดการของสถาบันขาดความคล่องตัว และขาดประสิทธิภาพ รวมทั้งขาดการประสานร่วมมือกันทั้งภายในสถาบันและกับภายนอก เป็นต้น

2. เป้าหมายการปฏิรูปอุดมศึกษา

2.1 เพื่อให้อุดมศึกษาสามารถเป็นกลไกขับเคลื่อน และนำสังคมไทยสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ และเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลักดันประเทศไทยให้เป็นสังคมนวัตกรรมที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ

2.2 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นขุมกำลังทางวิชาการในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในระดับเศรษฐกิจฐานราก มุ่งยกระดับความรู้ของชุมชน โดยการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้กระบวนการวิจัย ทั้งการวิจัยพื้นฐาน วิจัยประยุกต์และวิจัยเชิงนโยบายที่สามารถนำผลมาใช้ในการพัฒนาการผลิตระดับชุมชน พัฒนาเชิงธุรกิจ และระบบ การจัดการภาครัฐ รวมทั้งการวางรากฐานเพื่อการพัฒนาในระยะยาว ในการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไทย (ให้เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณค่าเพิ่ม โดยชุมชนได้สิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา)

2.3 เพื่อผลิตบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและแนวโน้มการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและยกระดับขีดความรู้ของประชากรไทย ให้มีคุณสมบัติพื้นฐานในการเป็นประชากรโลก (Global Citizen)

2.4 เพื่อสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในสถาบันอุดมศึกษา ให้สถาบันสามารถดำเนินการกิจได้โดยคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขณะเดียวกันต้องมีความรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบได้ ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถาบัน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องและความจำเป็นในการพัฒนาประเทศ

3. หลักการและยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษา

เพื่อเร่งรัดการดำเนินงานปฏิรูปอุดมศึกษาตามเป้าหมายดังกล่าวให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม สอดคล้อง และได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรมีการกำหนดหลักการและยุทธศาสตร์เพื่อปฏิรูปอุดมศึกษา ดังนี้

3.1 หลักการ

1) ยึดหลักเอกภาพในนโยบาย และคำนึงถึงความสอดคล้องของอุดมศึกษากับทิศทางและความจำเป็นในการพัฒนาประเทศและความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และการศึกษา

2) เป็นยุทธศาสตร์ที่คำนึงถึงความหลากหลาย ความแตกต่างของสถาบันอุดมศึกษาในมิติต่าง ๆ ทั้งความแตกต่างตามลักษณะของสถาบัน สาขาวิชา ลักษณะของการผลิตบัณฑิต ลักษณะของคณาจารย์ เป็นต้น โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพในการดำเนินการ ทั้งการกระจายโอกาสอย่างทั่วถึง เป็นธรรม

3) คำนึงถึงฐานสังคมที่หลากหลาย 4 ฐานเป็นอย่างน้อย ได้แก่ สังคมแห่งการแข่งขัน สังคมฐานคุณภาพ สังคมแห่งความพอเพียง และสังคมของความค้ำจุนโอกาสยากไร้

4) คำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระดับพื้นฐานอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา รวมทั้งการมีส่วนร่วมและการระดมทรัพยากรของส่วนต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

3.2 ยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษา :

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การปฏิรูปโครงสร้าง และระบบบริหารจัดการอุดมศึกษา

เพื่อให้การบริหารจัดการอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันอุดมศึกษา มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ มีเสรีภาพทางวิชาการ สามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องเชื่อมโยงกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยรัฐกำกับเงินนโยบาย แผน และคุณภาพมาตรฐาน จึงควรกำหนดมาตรการ ดังนี้

ระดับประเทศ :

1.1 รัฐกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแผนอุดมศึกษาของประเทศที่ชัดเจน ทั้งในด้านความต้องการกำลังคน การวิจัย และบริการวิชาการ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาอุดมศึกษาของประเทศ โดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเชิงนโยบาย

1.2 ให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ โดยให้สถาบันระดับปริญญาที่มีความพร้อมพัฒนาเป็นสถาบันของรัฐในกำกับ เพื่อสามารถบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี เข้ามาเป็นอาจารย์ และนักวิจัย ส่วนสถาบันเฉพาะทางควรให้เป็นส่วนราชการตามนโยบายของส่วนราชการนั้น ๆ โดยให้มีความคล่องตัวตามหลักการอุดมศึกษา

1.3 รัฐกำกับกำกับการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาในเชิงนโยบายและคุณภาพมาตรฐาน โดยใช้กลไกการจัดสรรงบประมาณเป็นเครื่องมือในการกำกับและติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันในลักษณะตรวจสอบภายหลัง (Post Audit) รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมาย และแผนพัฒนา ประเทศ

1.4 จัดระบบย่อยโดยจัดกลุ่มหรือเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาทั้งเครือข่าย แนวตั้งที่ประกอบด้วยกลุ่มสถาบันที่มีระดับการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ต่างกัน และเครือข่าย แนวนราบที่จะประสานการดำเนินการกิจกรรมระหว่างสถาบันหรือกลุ่มสถาบัน รวมทั้งจำแนกประเภท สถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามบทบาทที่เป็นจุดเน้นของแต่ละสถาบัน โดยให้มีการ พัฒนาสถาบันที่มีศักยภาพความพร้อมจำนวนหนึ่ง เพื่อมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในมาตรฐาน ระดับโลก (World Class University)

ระดับสถาบัน :

1.5 สถาบันอุดมศึกษาปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ ที่เน้นบทบาทที่ชัดเจนในการ ดำเนินการกิจ จัดทำแผนกลยุทธ์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมาย นโยบาย และแผนการ พัฒนาประเทศ

1.6 พัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในสถาบันให้มีความคล่องตัว เป็นระบบธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้

1.7 พัฒนาระบบการสรรหาเพื่อให้ได้ผู้บริหารที่ดีและมีความเป็นผู้นำ โดยไม่ใช้การเลือกตั้ง และปรับบทบาทสภาสถาบันให้เป็นผู้รับผิดชอบและกำกับดูแลการดำเนินงาน ของสถาบันให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายและทิศทาง การพัฒนาประเทศ

1.8 ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งภายในสถาบัน และร่วมกันระหว่างสถาบันในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างเครือข่าย ระหว่างสถาบันทั้งของรัฐและเอกชน และกับภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายใน ประเทศและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การปฏิรูปการเงินอุดมศึกษา

เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นกลไกในการกำกับการดำเนินการกิจของสถาบัน อุดมศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน และมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ ควรกำหนดมาตรการปฏิรูปการเงินเพื่อ อุดมศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 ให้มีองค์กรทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณให้สถาบันอุดมศึกษา เป็นองค์กรที่มีความอิสระและมีความคล่องตัว ดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ

2.2 ปรับระบบการจัดสรรงบประมาณจากที่เน้น Supply Side Financing เป็น Demand Side Financing

2.3 ปรับให้ผู้เรียนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายอุดมศึกษาอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โดยปรับระบบกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่เป็นอยู่ในระบบปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือพัฒนาระบบกองทุนเงินกู้ยืมที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (Income Contingent Loan : ICL) และมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ

2.4 จัดสรรงบประมาณลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปแก่สถาบันอุดมศึกษา โดยพิจารณาตามพันธกิจที่แตกต่างตามกลุ่มสถาบัน ผลผลิต และต้นทุนการผลิต ยึดหลักงบประมาณที่มุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting : PBB) และใช้วิธีทำความตกลง/สัญญา กับสถาบันอุดมศึกษาในการดำเนินภารกิจตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยรัฐมีระบบตรวจสอบภายหลัง (Post Audit)

2.5 ลดงบประมาณของรัฐที่จัดสรรเพื่อการลงทุนสิ่งก่อสร้างที่เกินความจำเป็น แต่ให้ผันงบประมาณส่วนนี้เป็นงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2.6 พัฒนาระบบบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้เป็นมาตรฐานและระบบเดียวกัน เป็นระบบบัญชีเงินคงค้าง (Accrual Basis) ในรูปแบบกองทุน แผนงาน และหน่วยงาน และจัดทำรายงานการเงินที่เป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการเปรียบเทียบ

2.7 สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยรัฐมีกลไกส่งเสริมและให้สมทบเงินรายได้ของสถาบันที่ระดมได้กับงบประมาณแผ่นดิน เพื่อนำมาใช้จ่ายในการดำเนินงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การผลิตกำลังคนและกระจายโอกาสอุดมศึกษา

เพื่อขยายปริมาณการผลิตกำลังคน โดยเฉพาะสาขาที่ขาดแคลนและการกระจายโอกาสเข้าถึงอุดมศึกษาแก่ประชาชน ตามความรู้ความสามารถอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะแก่กลุ่มประชากรผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเปิดโอกาสการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อเนื่องตลอดชีวิต ควรกำหนดมาตรการ ดังนี้

3.1 รัฐสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันจำกัดรับของรัฐ และสถาบันของเอกชนบางแห่งที่มีความพร้อม ผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลนและจำเป็นต่อการ

พัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีของประเทศ รวมทั้งการผลิตและพัฒนาอาจารย์ในสาขาดังกล่าว และสนับสนุนให้ผู้มีความสามารถพิเศษด้านนี้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและต่อเนื่อง ตลอดจนการสร้างสรรค์ใหม่ที่เหมาะสมสำหรับอนาคตของประเทศ

3.2 พัฒนารูปแบบการจัดอุดมศึกษาให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่นเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน และเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถเทียบโอนหน่วยกิต ผลการศึกษา หรือลงทะเบียนข้ามสถาบัน

3.3 การเปิดหลักสูตรทั้งภาคปกติและภาคอื่น ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อสนองตอบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย รวมทั้งการพัฒนาการทำงาน ควรให้เป็นที่ไปตามกลไกของตลาดและความต้องการของสังคม ประชาชน โดยรัฐมีมาตรการกำกับ ดูแลด้านคุณภาพ มาตรฐาน

3.4 ปรับระบบการรับเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาให้เป็นระบบการรับเข้า (Admissions) ตามความรู้ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน ให้กระจายโอกาสอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และมีภูมิถิ่นห่างไกล โดยรัฐมีระบบ/กลไกเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และมีความสามารถพิเศษ

3.5 ไม่สนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐขึ้นใหม่ในลักษณะการก่อสร้างอาคารสถานที่ที่ต้องใช้งบประมาณลงทุนจำนวนมาก แต่ให้พัฒนาสถาบันที่มีอยู่เดิมให้มีศักยภาพสูงขึ้น หรือใช้วิธีหลอมรวมหรือระดมทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรอาคารสถานที่ที่มีอยู่อย่างเต็มศักยภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

3.6 นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การปฏิรูปการเรียนการสอนและการวิจัย

เพื่อให้อุดมศึกษาเป็นกลไกในการผลิตกำลังคน และสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพของประเทศในการแข่งขันกับนานาประเทศ เพิ่มศักยภาพการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ สามารถตอบสนองและชี้นำการพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่น จึงควรกำหนดมาตรการ ดังนี้

4.1 รัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ จัดโครงสร้างพื้นฐาน และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามบทบาทที่เป็นจุดเน้น เอื้อต่อการสร้างบัณฑิตอัจฉริยะ สร้างงานวิจัยและงานวิชาการที่มีคุณภาพ

4.2 พัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานสากล ให้สามารถเป็นกลไกในการสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสถาบัน สังคม และประเทศ

4.3 สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาสร้างงานวิจัยพื้นฐาน และงานวิจัยประยุกต์ และเป็นศูนย์วิจัยเฉพาะทาง/ศูนย์เพื่อความเป็นเลิศ หรือศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา ในสาขาที่สถาบันมีความเชี่ยวชาญเพื่อเป็นกลไกสร้างสรรค์งานวิจัย และพัฒนานักวิจัย รวมทั้งเป็นศูนย์ประสานเครือข่ายการวิจัยการแลกเปลี่ยน ร่วมมือช่วยเหลือในด้านการวิจัย ทั้งภายในและระหว่างสถาบันและกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

4.4 ให้มีหน่วยงานกลาง/กลไกดูแลการบริหารงานวิจัยในภาพรวมของสถาบัน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย ตลอดจนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารงานวิจัยของสถาบัน

4.5 มีกลไก/ระบบที่สามารถดึงดูดผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความสนใจ การวิจัย ให้เข้ามาเป็นบุคลากรวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา และให้คงอยู่ในระบบ โดยสามารถก้าวหน้าได้ในสายงาน และมีกลไกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.6 ปฏิรูปการเรียนการสอน หลักสูตร ให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สร้างสรรค์นวัตกรรม และใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนสามารถสร้างงาน ปรับตัวใน โลกของงาน พึ่งพาตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคม และเพื่อสร้างบัณฑิตอัจฉริยะในสาขาต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้นำประเทศ

4.7 กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (Benchmark) เพื่อเป็นตัวชี้วัดคุณภาพและความสำเร็จของทุกหลักสูตรทั้งภาคปกติและภาคอื่น ๆ รวมทั้งมาตรฐานภารกิจอื่น และกำหนด หลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) รวมทั้งสนับสนุนให้มีการจัดระดับหรือจัดอันดับ สถาบันอุดมศึกษา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การปฏิรูประบบการพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรอุดมศึกษา
เพื่อจูงใจบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้าสู่ระบบอุดมศึกษาและพัฒนาผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรที่มีอยู่ในระบบให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สามารถ ปฏิบัติหน้าที่และคงอยู่ในระบบได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถปรับตัวให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง จึงควรกำหนดมาตรการ ดังนี้

5.1 เร่งรัดให้มีระบบการพัฒนาผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร สนับสนุน วิชาการในสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของสถาบัน และมีระบบ ติดตาม ประเมินผล เพื่อส่งเสริมการพัฒนา

5.2 พัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถเป็น กลไกในการสร้างอาจารย์ใหม่เข้าสู่ระบบ และให้มีระบบที่ดึงดูดคนเก่ง คนดี มีความสามารถ และมีความสนใจให้เข้ามาเป็นอาจารย์

5.3 สนับสนุนการสร้างระบบเครือข่ายอาจารย์และบุคลากรระหว่างสาขาวิชา สถาบัน ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนทั้งในการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการดำเนินภารกิจต่าง ๆ แก่สังคม

5.4 พัฒนาระบบการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการให้มีความหลากหลายตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และมีกลไกสนับสนุนส่งเสริม ขกย่อง ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร ที่ทุ่มเทอุทิศตน

5.5 กำหนดมาตรฐานสำหรับภาระงานประเภทต่าง ๆ ของอาจารย์ และหลักเกณฑ์การเทียบโอนระหว่างภาระงานประเภทต่าง ๆ

*ยุทธศาสตร์ที่ 6 : การมีส่วนร่วมของเอกชนในการบริหารและการจัดการ
อุดมศึกษา*

เพื่อเป็นการสนับสนุนบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ธุรกิจ สถานประกอบการ ชุมชน ท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างหลากหลาย เห็นควรกำหนดมาตรการ ดังนี้

6.1 สนับสนุนให้ภาคเอกชนที่มีความพร้อม ร่วมลงทุนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะสาขาที่เป็นความต้องการของตลาดและสังคม โดยรัฐกำหนดสัดส่วนและกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนระหว่างรัฐและเอกชนมีมาตรการส่งเสริม สนับสนุน และจูงใจ ได้แก่ มาตรการยกเว้นภาษี การสนับสนุนการพัฒนาอาจารย์ ผู้บริหาร การจัดตั้งกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ การสนับสนุนวิชาการ เป็นต้น รวมทั้งให้มีการทบทวนนโยบายรัฐ แก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค

6.2 รัฐให้อิสระในการบริหารจัดการแก่ภาคเอกชนที่ร่วมจัดการศึกษา โดยมีระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานให้มีคุณภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกับรัฐ

6.3 สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมตามเกณฑ์ที่กำหนด จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

6.4 สนับสนุนโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับหน่วยงานทั้งภาคธุรกิจ เอกชน สถานประกอบการ ชุมชนและท้องถิ่น ในการดำเนินภารกิจของสถาบัน รวมทั้งสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา การบริจาคเงินและทรัพย์สินอื่นเพื่อการศึกษา โดยรัฐมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและจูงใจ

ภาคผนวก ค

เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

พิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ	http://www.prince-damrong.moi.go.th/index2.html
พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ	http://www.rtaf.mi.th/museum/
พิพิธภัณฑ์วังสวนผักกาด	http://www.suanpakkad.com/
พิพิธภัณฑ์ศัพ	http://kids.mweb.co.th/bogy/01734.html
พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย	http://www.rama9art.org/artisan/bangkok/main.html
สำนักพิพิธภัณฑ์ และ วัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	http://www.oamc.ku.ac.th/
องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ	http://www.nsm.or.th/

สวนพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้รองเท้านารี	http://www.geocities.com/ladyslipper292001/
ผักตะกร้า	http://www.vegbasket.in.th/
สวนพฤกษศาสตร์	http://www.geocities.com/Qsbg2000
สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์	http://www.thaigov.go.th/QSB.htm
แหล่งรวมอุทยาน (กรมป่าไม้)	http://www.forest.go.th/
ศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน	http://www.pangfan.org/
สมุนไพรรไทย	http://www.samunpai.com/
อนุรักษ์ไทย	http://www.anurakthai.com/

สวนสัตว์

โครงการวิจัยเรื่อง มวนน้ำจืด	http://www.members.tripod.com/thaibug/
นกสยาม	http://www.siambird.com/
สวนเสือตระการ	http://www.ubonzoo.com/
สวนเสือศรีราชา	http://www.tigerzoo.com/
อุทยานทะเล	http://www.talaythai.com/
องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย	http://www.zoothailand.org/

สวนสาธารณะ

สวนหลวง ร.9	http://www.suanluangrama9.or.th/
สวนสาธารณะ จ.ตรัง	http://www.trang.go.th/garden.htm
สวนสาธารณะ - แผนที่ไทย.คอม	http://www.panteethai.com/listing_place.asp?subcat=47
สำนักสวัสดิการสังคม	http://203.155.220.217/dosw/suan2.html

หอศิลป์

Antique City	http://www.antiquecity.net/
art lek lek	http://www.geocities.com/art_leklek/
Artofcolour.com	http://www.artofcolour.com/
Electronic Resources on Art in Thailand (ERA)	http://www.era.su.ac.th/
Thailand Painting	http://www.geocities.com/thailandpainting/
ความรู้เครื่องดนตรีไทย	http://www.thaikids.com/
ดนตรีไทย	http://www.dontrithai.com/
บ้านคนอีสาน	http://www.geocities.com/kon_esan/main/
เป็ลีน้า	http://www.peseenam.com/
นาฏศิลป์ไทย	http://www.thaidances.com/
วิถีไทย	http://www.thaifolk.com/
ราชบัณฑิตยสถาน	http://www.royin.go.th/name-dept.html
เรื่องเล่าของน้ำตาล	http://www.numtan.com/
รวมงานศิลป์	http://www.art.com/
เว็บอาจารย์นิคโคและ ระเด่นอาหมัด	http://yala.riy.ac.th/~nicoleh/
ศูนย์ศิลปะไทยดี	http://thai-d.com/art/
ศูนย์ศิลปะศิลปประภา	http://www.sipprapa.net/
ห้องศิลป์บุญชัย	http://www.rakbankerd.com/08_art/index.html
ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร	http://www.sac.or.th/
หอศิลป์ ม.ศิลปากร	http://www.art-centre.su.ac.th/MainT.htm
หอศิลป์ตาดู	http://www.thai.net/tadu/
หอศิลป์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	http://www.geocities.com/chompoonline/page/art.html
หอศิลป์ สวาย	http://sd1.sd.ac.th/~super/mission3/gallery.htm

หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่

<http://www.chiangmaicitymuseum.org/>

อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

agbiotechnet.com

<http://www.agbiotechnet.com/>

American Physical Society

<http://focus.aps.org/>

APEC

<http://www.apectf.nstda.or.th/>

BIOTEC

<http://biosafety.biotec.or.th/>

BIOTEC CENTRAL RESEARCH UNIT

<http://sciencepark.biotec.or.th/>

Biotechnology KMI

<http://come.to/biot>

bonicilic

<http://members.tripod.com/~saksit/>

Charpa Technical Bulletins - อาหาร เคมี

<http://www.charpa.co.th/bulletin/index.html>

E-Industrial Technology Center

<http://www.9engineer.com/>

Electric Vehicle

<http://silverstone.fortunecity.com/zagato/330/>

Electronic Journal of the School of Advanced

<http://www.sat.ait.ac.th/ej-sat/main.html>

Technologies

Energy Management and Conservation Center

<http://emac.eng.cmu.ac.th/web/>

Excel Expert Training

<http://www.xls.i.am/>

falconbbs.com

<http://www.falconbbs.com/>

FIBO

<http://fibo.me.eng.kmutt.ac.th/>

greenpeace

<http://www.greenpeace.org/>

HyperPhysics

<http://www.colorado.edu/physics/2000/index.pl>

industril Technology Review

<http://www.se-ed.com/magazine/default.aspx?iMagazine=IT>

Institute of Electrical and Electronics

<http://www.ieee.org/portal/index.jsp>

Engineers

ISAAA Website

<http://www.isaaa.org/>

Isacengineering Website

<http://www.isacengineering.com/>

kidsmath.com

<http://www.kidsmath.com/>

LearnOnline

<http://www.learn.in.th/>

Quizy

http://www.geocities.com/piti118_th/

MATHEMATICS

<http://www.thailandrubber.thaigov.net/index.php>

National Metal and Materials Technology Center (MTEC),Thailand	http://www.mtec.or.th/th/index.asp
NatPonG2000	http://www.geocities.com/natpong2000/
NECTEC	http://www.nectec.or.th/tindex.html
Network Technology Laboratory(NTL),NECTEC	http://ntl.nectec.or.th/
PhysicsWeb	http://physicsweb.org/bestof
Thai Engineering.com	http://www.thaiengineering.com/range/cover.html
Thailand-Electronic Commerce Resource Center(ECRC)	http://www.ecommerce.or.th/
WARSIMULATOR.COM	http://www.warsimulator.com/
www.ซูเปอร์เตอร์คอตคอม	http://welcome.to/thetelecom
กรรมการสมาคมการประดิษฐ์ไทย	http://www.inventionthai.com/
กัมมันตภาพรังสีจากสารโคบอลต์-60	http://www.geocities.com/cobaltvictim/
การเจริญเติบโตในระยะเวลาเอ็มบริโอของไก่	http://www.geocities.com/Athens/Column/9870/index.html
การวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนอกโลกที่บ้านคุณ	http://www.setiathome.ssl.berkeley.edu/home_thai.html
กุญแจไขจักรวาล	http://wine.cjb.net/
ข้อมูลวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี .	http://st-net.tiac.or.th/
ข่าวดาราศาสตร์	http://thaiastro.nectec.or.th/news/index.html
คณิตศาสตร์โอลิมปิก	http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet2/paper/imo.htm
ความรู้ทางการแพทย์ในด้านต่างๆ	http://www.thaiclinic.com/index.html
เคมี	http://www.geocities.com/naree_oo2000/
ดาราศาสตร์	http://www.geocities.com/darasard/
โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริ	http://www.princess-it.org/
โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน	http://www.champa.kku.ac.th/siskku/
ชีววิทยา	http://www.ipst.ac.th/ThaiVersion/publications/in_sci/bio.htm
ซี เค 2000	http://www.ck2000.net/
ดริมคอมพิวเตอร์	http://www.geocities.com/ditthong2001
ดูดาวดอตคอม	http://www.doodaw.com/
ไดโนเสาร์	http://www.geocities.com/thai_fossil/

เทคโนโลยีทางการศึกษา	http://www.thai.net/namotussa
เทคโนโลยีภาพ	http://www.geocities.com/Athens/Cyprus/1448
เทอร์โมไซฟอน	http://mail.cm.edu/~g4466426/
นักเรียนโครงการ พสวท.	http://www.dpst.net/
น้ำตาชายน้	http://free.prohosting.com/~namtarn
นิตยสาร มิเดีย เทคโนโลยี	http://www.technologymedia.com/
แนะนำการสร้างเครื่องส่งวิทยุ และความรู้	http://www.ssktc.net/kunha
ด้านอิเล็กทรอนิกส์	
ไทยวิทย์	http://www.members.tripod.com/thaivit
ประชาสัมพันธ์สนง.วิทยาศาสตร์และ	http://www.nstda.or.th/pr/
เทคโนโลยีแห่งชาติ	
ประวัตินักวิทยาศาสตร์ของโลก	http://www.surus.50megs.com/HTML/science_th.htm
พยากรณ์อากาศ รวบรวมโดย nectec	http://www.nectec.or.th/weather.html
พลังงานกับชีวิต	http://www.geocities.com/energyth/
พลังงานทดแทน	http://www.egat.or.th/rdo/energy/
พลังงานสะอาด	http://www.ces.kmutt.ac.th/
พลังเอกภพ	http://www.ra-uræus.org/
พันธกรรม	http://www.sc.chula.ac.th/courseware/2305101/
ฟอสซิล โชน	http://geocities.com/thai_fossil/
ฟิสิกส์ลิงค์	http://physicslink.thcity.com/physicslink/
เภสัชกรออนไลน์	http://www.pharm.chula.ac.th/surachai/
มาตรฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ	http://www.nectec.or.th/it-standards/index.html
มือใหม่หัดดูดาว	http://skywatcher.hypermart.net/
แมทอะแพปส์	http://members.tripod.com/mathafaps/index.htm
ยูนิเวอร์ส	http://www.thai.to/universe/
ยูเอฟโอ	http://www.geocities.com/jibjab_th/
รวมภาพเนบิวลา กาแล็กซี และอื่นๆ	http://www.deepspace.s5.com/
ระบบสารสนเทศด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม	http://www.teenet.chula.ac.th/stuff/
ระบบสุริยะ	http://www.rb.ac.th/student/solarsystem/j.htm
เรื่องเกี่ยวกับฟิสิกส์	http://www.geocities.com/ryuman_2000/physics2.htm

เรื่องของรังสี	http://www.angelfire.com/ok/xrayweb
โลกวิทยาศาสตร์	http://members.tripod.com/~inScience
โลกแห่งการแพทย์	http://www.worldmedic.com/
วันเทคโนโลยีไทย	http://technology.thai.net/
วิชาการหญ้าแฝก	http://web.ku.ac.th/agri/grass/gindex.htm
วิชาสถิติ	http://www.geocities.com/statistic_ku/
วิทยาการคอมพิวเตอร์	http://www.dusitsci.cjb.net/
วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา	http://school.biotec.or.th/
วินแอมป์ ริโมทคอนโทรล	http://wichet.webhostme.com/
เว็บไซต์ไอเอสไอน์	http://www.alberteinstein.info/
เว็บไซต์ไอเอสไอน์ใหม่	http://www.albert-einstein.org/
ไวร์ด	http://www.wired.com/
ศูนย์ข้อมูลชีววิทยา	http://papa.indstate.edu/
ศูนย์ข่าวสารไอทีสำหรับคนไทย	http://www.mtec.or.th/
ศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีชีวภาพและความปลอดภัย	http://www.safetybio.com/
ทางชีวภาพ	
ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ	http://www.mtec.or.th/th/
ศูนย์บริการข้อมูลทางเทคโนโลยี (TIAC)	http://www.tiac.or.th/
ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ	http://www.biotec.or.th/
ศูนย์วิชาการสารสนเทศภูมิวิศวกรรม	http://gierc.en.kku.ac.th/
สถานีอวกาศเมียร์	http://www.geocities.com/CapeCanaveral/Hangar/8556
สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์	http://www.cri.or.th/cri/
สถาบันวิจัยพลังงานจุฬา	http://www.eri.chula.ac.th/
สถาบันสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	http://www.ipst.ac.th/home.asp
สถาบันโสตศอนาสิกแห่งประเทศไทย	http://www.olit.org/
สถาปัตยกรรมของ Z-80 และ 8086	http://www.cpe.ku.ac.th/~yuen/204323/gen_arch
สมาคมแพทย์โรคหัวใจแห่งประเทศไทย	http://www.thaiheart.org/
สมาคมฟิสิกส์ไทย	http://www.geocities.com/thai_physics/
สมาคมวิชาการหุ่นยนต์ไทย	http://www.tris.or.th/

สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)	http://www.tpa.or.th/newtpa/default.php
สยามทูคูล เว็บเครื่องปรับอากาศ แอร์รถยนต์	http://se-ed.net/siam2cool
สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	http://oho.ipst.ac.th/
สารพันดาว	http://www.geocities.com/area51/shire/1567/
สำนักบริการสารสนเทศอุตสาหกรรมพลังงาน	http://www.energythai.net/
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งชาติ (สวทช.)	http://www.nn.nstda.or.th/home/index.php
สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน	http://www.eppo.go.th/e_saving/index.php
ห้องภาพดาราศาสตร์	http://www.geocities.com/bundid_observatory/
อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ	http://www.nfe.go.th/waghor
หอดูดาวเกิดแก้ว	http://www.kirdkao.org/
หอดูดาวบังขาคี	http://geocities.com/bundid_observatory/
อิเล็กทรอนิกส์อย่างง่าย	http://eanic.com/
ไอที เทรนนิง เซ็นเตอร์	http://www.it-guides.com/
ไอทีไทย	http://www.thai.net/freebird/
โฮมเพจ เคมี	http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet5/index.html

ห้องสมุด

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	http://library.kku.ac.th/
หอสมุด John F Kennedy	http://tanee.psu.ac.th/
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง	http://library.lib.ru.ac.th/
ห้องสมุดและศูนย์สนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี	http://www.lib.kmutt.ac.th
ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	http://158.108.80.5/
วิทยาเขตกำแพงแสน	
หอสมุดกลาง	http://203.146.60.77/
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	http://www.lib.ku.ac.th/

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	http://www.lib.cmu.ac.th/
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	http://www.lib.mut.ac.th/
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	http://library.tu.ac.th/
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร	http://www.lib.nu.ac.th/
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา	http://www.lib.buu.ac.th/
หอสมุดมหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	http://library.stjohn.ac.th/
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยพายัพ	http://lib.payap.ac.th/
สำนักหอสมุด และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยชินวัตร	http://library.shinawatra.ac.th/
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	http://library.bu.ac.th/
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	http://www.swu.ac.th/lib/
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร	http://www.lib.su.ac.th/
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยสยาม	http://library.siamu.ac.th/
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	http://library.utcc.ac.th/wc_utcc/default/default.php
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	http://library.au.ac.th/
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	http://202.28.32.124/libweb/
สำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเหนือ	http://pyramid.kmitnb.ac.th/
ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	http://sutlib1.sut.ac.th/demo/index.html
สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	http://library2.nida.ac.th/
ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	http://www.mfu.ac.th/center/lib/
สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย	http://203.155.193.251/library/index.html
ห้องสมุด ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร	http://lib.sac.or.th/
ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	http://www.lib.cmu.ac.th/ag1.html

ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์	http://www.law.chula.ac.th/Data(old)/library.htm
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
ห้องสมุดคณะบริหารธุรกิจ	http://www.lib.cmu.ac.th/faculty/accba/
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์	http://md3.md.chula.ac.th/
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์	http://www.medicine.cmu.ac.th/library/
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
ห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์	http://www.pharm.chula.ac.th/library/
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	http://www.lib.cmu.ac.th/human1.html
ห้องสมุดคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	http://www.lib.cmu.ac.th/fineart1.html
ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์	http://www.sc.chula.ac.th/library/
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
หอสมุดสาขาวังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร	http://www.thapra.lib.su.ac.th/
ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์	http://www.science.cmu.ac.th/library.html
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์	
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	http://www.lib.cmu.ac.th/econ1.html
ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	http://www.mahidol.ac.th/mahidol/sh/library/
มหาวิทยาลัยมหิดล	
ห้องสมุดคณะสัตวแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	http://www.lib.cmu.ac.th/vtmd1.html
ห้องสมุดสตางค์ มงคลสุข มหาวิทยาลัยมหิดล	http://stang.li.mahidol.ac.th/
ห้องสมุดสมนึก พุนทรัพย์ คณะทันต แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	http://lib.kku.ac.th/dentlib/
ห้องสมุดและศูนย์เครือข่ายสารสนเทศ	http://www.li.mahidol.ac.th/
มหาวิทยาลัยมหิดล	
ห้องสมุด สถาบันเทคโนโลยีสุรนธร	http://www.siit.tu.ac.th/library/library.html
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	

สำนักหอสมุดกลาง	http://www.clair.ait.ac.th/
สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย	
ห้องสมุดและศูนย์การเรียนรู้ มหาวิทยาลัย	http://www.asianust.ac.th/library/
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย	
ศูนย์วิทยบริการ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม	http://library.rip.ac.th/
ศูนย์วิทยบริการ	http://arc.rint.ac.th/
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	
ศูนย์วิทยบริการ	http://www.ripa.ac.th/library.html
สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	
ศูนย์วิทยบริการ สถาบันราชภัฏลำปาง	http://www.arc.rilp.ac.th/
ศูนย์วิทยบริการ สถาบันราชภัฏสกลนคร	http://www.arc.dusit.ac.th/
ศูนย์วิทยบริการ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	http://arcm.rimhk.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏชัยภูมิ	http://www.ric.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชพระนคร	http://serv.ripn.ac.th/library/home.html
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์	http://lib.ribr.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏยะลา	http://yala.riy.ac.th/~library/phpList.php?pages=1
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏอุดรธานี	http://library.riudon.ac.th/
สำนักวิทยบริการ	http://arc.rin.ac.th/
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	
สำนักวิทยบริการ	http://www.arc.risurat.ac.th/Home/elibrary/
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	
สำนักวิทยบริการ	http://library.rits.ac.th/
สถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี	
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์	http://library.rink.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏภูเก็ต	http://lib.riphuket.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี	http://arc.rikc.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร	http://202.29.15.3/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม	http://lib.chandra.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่	http://www.lib.ricr.ac.th/

สำนักวิทยบริการ	http://arcbs.bansomdej.ac.th/
สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์	http://arc.ripb.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์	http://library.rirc.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี	http://media.rb.ac.th/library/index.html
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏเลย	http://www.riloei.ac.th/~library/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์	http://www.ripw.ac.th/default.asp?go=3
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา	http://library.riss.ac.th/
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏสุรินทร์	http://202.29.30.41/
สำนักวิทยบริการ	http://weblibrary.rimc.ac.th/
สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	
สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์	http://library.riu.ac.th/
ห้องสมุด สถาบันราชภัฏศรีสะเกษ	http://www.rissk.ac.th/lib/index.html
ห้องสมุดไทย	http://www.geocities.com/thailibrary/
ห้องสมุดกฎหมาย	http://203.152.23.33/html
ห้องสมุดความรู้	http://www.kanchanapisek.or.th/kp1/lib
ห้องสมุดความรู้เกษตร	http://www.doae.go.th/library
ห้องสมุดดาราศาสตร์	http://thaiastro.nectec.or.th/
ห้องสมุดดิจิทัล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	http://www.car.chula.ac.th/
ห้องสมุดดิจิทัล (สกุลเน็ต)	http://www.school.net.th/library
ห้องสมุดธรรมะ	http://go.to/budish
ห้องสมุดนักเขียน	http://thaiwriter.hypermart.net/
หอสมุดแห่งชาติ	http://www.span.com.au/nlt
ห้องสมุด เอส ซี อี	http://www.cybered.co.th/scelibrary/index.htm
ห้องสมุดกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกา	http://www.krisdika.go.th/home.jsp
ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา	http://elib.fda.moph.go.th/library/
ห้องสมุดกรมทรัพย์สินทางปัญญา	http://www.ipic.moc.go.th/
ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	http://203.157.48.5/net/lib/
ห้องสมุดการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	http://egatlib.egat.or.th/
ห้องสมุดความรู้	http://kanchanapisek.or.th/kp1/lib/

ห้องสมุดแถบเสียง	http://www.nectec.or.th/org/tab/service/services.htm
ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเพชรบูรณ์	http://www.geocities.com/libraryetch/
ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี	http://www.geocities.com/wangsaiphun_library/
อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร	
ห้องสมุดรัฐสภา	http://www.uthai.ksc.co.th/web_link/library.html
ห้องสมุดวิทย์พัฒน์	http://www.wphat.com/index_idx.htm
ห้องสมุดศูนย์ข้อสนเทศการวิจัย	http://www.riclib.nrct.go.th/
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	http://www.tei.or.th/library/
หอสมุด พระราชวังสนามจันทร์	http://www.snamcn.lib.su.ac.th/
หอสมุดมานิจชุมสาย (สถาบันราชภัฏจันทรเกษม)	http://lib.chandra.ac.th/
หอสมุดสถาบันราชภัฏยะลา	http://come.to/riy
ห้องสมุด โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย	http://library.sk.ac.th/
ห้องสมุดเอพิ่น่า โรงเรียนวัดพลองข้างเผือก	http://www.watplong.cjb.net/
ศูนย์กีฬาและนันทนาการ	
Aikido Association of Thailand	http://www.thaiaikikai.com/
AquaFitness Health Club	http://www.aquafitness.co.th/
Bangkok Sports	http://www.bangkoksports.com/
CAPOEIRA ZOADOR THAILAND	http://www.geocities.com/capoeirabkk/
Clark Hatch Fitness Center	http://www.clarkhatchthailand.com/
fishingwithme	http://fishingwithme.hypermart.net/
Judo thailand	http://www.geocities.com/judotoday/home.htm
Judo Zone	http://www.angelfire.com/tv/judo/judo.htm
pahuyuth	http://www.pahuyuth.de/
Pakkred Interactive tour	http://www.pk.ac.th/pktour/inter_9.htm
PSC Home Page	http://www.pattayasports.org/
Rajdamri Spa	http://www.bkk2000.com/rspa
siamfishing	http://www.siamfishing.com/

SportSite2001.com	http://sportsite.virtualave.net/
SunSITE Thailand	http://sunsite.au.ac.th/
Taekwondo clue2000	http://geocities.com/taekwondo_club2000/
Thaitarpon.com	http://www.thaitarpon.com/
tkdthai	http://www.tkdthai.com/
World Bicycle Expeditions	http://www.bikethailand.com/
กร-ติกี ไคร์ฟวิ้ง	http://kon-tiki-diving.com/
การกีฬาแห่งประเทศไทย	http://www.sat.or.th/
การแข่งขันกีฬาราชมงคล	http://www.ckus.rit.ac.th/sport/
กีฬาตกปลา	http://hey.to/fishing
กีฬาตกปลาในภูมิภาคเอเชีย	http://www.bluewater-anglers.com/biggame.htm
ข่าว กระชู้ กีฬา	http://sports.mweb.co.th/
จักรยานเสือภูเขา	http://www.thaimtb.com/
ชมรมจักรยานเพื่อสุขภาพจังหวัดชลบุรี	http://www.choncity.com/bike/
ชมรมจักรยานเสือภูเขาแห่งประเทศไทย	http://welcome.to/bpmtb
ตกปลาไทย	http://www.geocities.com/thai_fishing/
ทัวร์ค้อยคอคคอม	http://www.tourdoi.com/
เทรคกิ้งไทย.คอมปีที่ 5	http://www.trekkingthai.com/
ไทยแลนด์ ไอซ์ ฮอกกี	http://geocities.com/canstars1991/
นักเล่นเครื่องเสียง	http://members.tripod.com/~mimimme/
โปรฟิชซิง	http://www.myprofishing.com/
เพาะกาย	http://www.tuvayanon.net/index1.html
มวยไทย	http://www.muaythai2000.com/muaythai2000/index.php
มวยรอบโลก	http://sports.mweb.co.th/Boxing/
มวยหย่งชุน	http://www.thai.net/wingchun/
โรงเรียนศิลปะป้องกันตัวคาราเต้-โด	http://www.thaikarate-school.com/
โลกแห่งการตกปลา	http://www.sanook.to/siamfishing/
วิทยาศาสตร์การกีฬา	http://www.geocities.com/sportcu/
เวปไทย-เพาะกาย	http://www.thai.net/fitness/
ศูนย์กีฬา และ สุขภาพมหาวิทยาลัยศรีปทุม	http://www6.ewebcity.com/

ศูนย์พลศึกษา และ กีฬาจังหวัดน่าน	http://www.geocities.com/nan_phycenter/
สกอร์ทูเดย์	http://www.scoretoday.com/
สตีป โคราชคลับ	http://www.thai.net/stepkorat/
สมาคมฟันดาบสมัครเล่นแห่งประเทศไทย	http://sportinter.hypermart.net/
สร้างสรรค์คอทเน็ต	http://www.sangsan.net/
สวนสัตว์ทาง internet	http://www.geocities.com/sornkanok/
อุปกรณ์ตกปลา	http://www.thai.net/p_ing/

แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

thaimyway	http://www.thaimyway.com/
IdoIdea	http://www.idoidea.com/rectangle.html
Weather Underground	http://www.wunderground.com/
กรมอุตุนิยมวิทยา	http://www.tmd.go.th/index.php
ข้อมูลสุขภาพเพศชาย	http://menhealth.pfizer.co.th/
ไทย worldview	http://www.thaiworldview.com/